

KONICA MINOLTA

NAJNOVIJA MINILABORATORIJA
USKORO I KOD NAS!

R2 SUPER
700/1000
KONICA MINOLTA DIGITAL MINILAB SYSTEM

400dpi
World class
resolution

R2 SUPER Compact
700/1000
KONICA MINOLTA DIGITAL MINILAB SYSTEM

powercomimaging

PowerCom Imaging d.o.o. Bulevar Avnoja 67/4, 11070 Novi Beograd
tel: 011/3017-828, 3017-829 e-mail: d.vidakovic@konicaminolta.net.yu

REFOTO

ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE BROJ 30 AVGUST 2005 WWW.REFOTO.CO.YU

DINARA 250
K. MARAKA 8
KUNA 30
DENARA 250
EVRA 4

IZLOŽBE

ČAČAK 2005
Dani fotografije
u Srbiji

FOTOGRAFI

Ljubinko Kožul
Ljubomir Kojić

JUBILEJI

UMETNOST NA ULICI

KONKURSI

ŽIVOT GRADA I BRZINA

FOTO-ŠKOLA
Studio

FOTO-PRAKSA
Dinamički opseg

TEHNIKA

BLICEVI

KOMPAKTNI DIGITALNI
FOTOAPARATI

NIKON D 50

Lowepro[®]
WWW.LOWEPRO.COM

Ekskluzivni uvoznik i distributer
REFOT B - Pčinjska 17, 011 308 7004, 2456 151

CompuTrekker
105€
s PDV-om

Kapacitet: 1-2 SLR fotoaparata + 4-6 objektivna (80-200 mm f/2.8)
laptop računar, dodaci Veličina: 28 x 12,5 d x 38 v cm
Laptop pregrada: 30,5 x 4 d x 38 v cm

At the heart of the image

Iako je ovaj vilin konjic mali ipak je brz.
Da mi je tada u rukama bio novi Nikon D50
sa svojom ultra kratkom brzinom reagovanja
videli bi ga celog!

D50

Nikon D50 - digitalni SLR
fotoaparat, 6,1 MegaPiksela
i objektivom 18-55 mm,
za samo 859 evra sa PDV-om.

REFOTB

Ekskluzivni uvoznik i distributer
t 011 308 7004, 2456 151, f 011 446 0234, www.refot.com

STALNE RUBRIKE

- 4 **AKTUELNOSTI**
Fotografska dešavanja na sve strane
- 9 **KNJIGE**
Pravo je vreme za bekstvo od vrućine uz dobru knjigu
- 10 **JUBILEJ**
Umetnost na ulici – izložba fotografija na bilbordima
- 14 **MOJE ISKUSTVO**
Stari objektivni na digitalnim SLR fotoaparatom
- 28 **FOTO-PRAKSA**
Dinamički opseg – da li žrtvovati detalje na svetlim ili tamnim površinama fotografije
- 30 **POPULARNA ISTORIJA FOTOGRAFIJE**
Portret – pogledajte kako su to radili stari majstori
- 32 **IZLOŽBE**
Upoznajte čudesni svet vilinskih konjica sa svih kontinenata
- 34 **IZLOŽBE – ŽISEL**
Žisel po trideset peti put
- 36 **DANI FOTOGRAFIJE U SRBIJI**
Čačak ponovo uzoran domaćin
- 38 **FOTO-SAFARI**
Činilo se da će sve doslovno pasti u vodu
- 66 **LEGENDE KOJE TRAJU**
Canon A1
- 68 **FOTO-AMATER**
Natalija Kovačević srcem vezana za ravnice
- 70 **FOTO-KOMENTAR**
Goran Malić – kako do dobre fotografije
- 74 **KONKURS**
Čak i naglavačke grad izgleda dobro
- 79 **PISMA ČITALACA**
Kao i obično: predlozi, kritike i pohvale
- 80 **KONKURS – BRZINA**
Ni vrućina nije uspela da vas uspori

10

© DRAGOLJUB TOŠIĆ, "PEGAVI DEČAK"

34

ROMAN ĐURIĆ, "ZIMSKA IDILA 3"

26

9

36

DŽEHAD ABDULAH, "SKOK"

18

© LJUBINKO KOŽUL

40

© LJUBOMIR KOJIĆ, "VEČERNJI AKT"

68

NATALIJA KOVAČEVIĆ, "MASLAČAK"

62

48

54

52

FOTOŠKOLA

TEHNIKE FOTOGRAFISANJA, DIGITALNA OBRADA

26 STUDIO

Ponovo u studiju s Vladimirom Červenkom

FOTOGRAFI

PORTFOLIA POZNATIH IMENA FOTOGRAFIJE

18 LJUBINKO KOŽUL

Foto-laboratorija kao mesto za kreativno izražavanje

40 LJUBOMIR KOJIĆ

Slikar s fotoaparatom

TEHNIKA

FOTOTEHNOLOGIJA, SKENERI, ŠTAMPAČI

46 NOVITETI

Imre Szabó o novitetima na tržištu fototehnike

48 KOMPAKTNI DIGITALNI FOTOAPARATI

Mali i iznad svega moćni

52 NIKON D 50

Nikon pojačava svoju ponudu niskobudžetnih DSLR fotoaparata

54 BLICEVI

Mnogo modela sa još više mogućnosti – za koji se odlučiti?

62 ZUM OBJEKTIV SIGMA 50-500

Po mnogo čemu jedinstven zum objektiv

64 ENERGIJA

Baterije – kako izabrati i kome verovati

NASLOVNA STRANA

© Ljubinko Kožul

46

reč urednika

Decentralizacija kulture fotografije

Fotografija polako postaje navika, ali i potreba. U našoj, po ovom pitanju prilično uspavanoj sredini, počinju da se otvaraju nove, izuzetno lepe i zanimljive izložbe, saloni fotografija koji su praćeni i velikim brojem samostalnih izložbi. Ono što je verovatno najvažnije jeste da se konačno događa decentralizacija fotografskih i ostalih dešavanja u kulturnom životu. Zahvaljujući, kao i uvek, brojnim zaljubljenicima u fotografiju, u proteklom periodu imali smo prilike da vidimo veliki broj izložbi fotografija i to u različitim gradovima naše zemlje: Čačak, Omoljica, Banatski Brestovac, Paraćin, Požarevac, Valjevo, Niš, Pirot... Imali smo i prvu međunarodnu izložbu fotografija prirode posvećenu, ovoga puta, vilinim konjicima. U međuvremenu organizovana je, po uzoru na likovne, Prva međunarodna fotografska kolonija u Sićuve.

Ono što je nama predstavljalo pravo zadovoljstvo jesu novi čitaoci, oni koji su nas kako kažu, otkrili i sada se aktivno uključuju sa svojim radovima, pitanjima i predlozima u stvaranje našeg časopisa. Naši konkursi privlače vašu pažnju toliko da su pojedini čitaoci tražili još. Kao i uvek, kad god smo to u mogućnosti ispunjavamo vaše želje, pa će tako biti i ovoga puta. Videćete da smo organizovali prvu izložbu fotografija prezentovanih na bilbordima. Pozivamo vas da nam pošaljete fotografije i za ovaj konkurs, a odgovore na sva pitanja naći ćete u propozicijama. Oni najbolji imaće priliku da na bilbordu, u svom gradu vide svoje delo i tako svima pokažu čime se to bave.

Još jedno od onih lepih dešavanja je i naš mali jubilej – 30 broj. Stvarno smo se potrudili da bude što zanimljiviji. Videćete da ima bezbroj priloga koji su uz to izuzetno raznovrsni i, nadamo se, po vašem ukusu. Kao i uvek, očekujemo vaše komentare, predloge i naravno fotografije. A dok sve to smišljate predlažemo da nađete neko zgodno mesto u hladu i uživajte u novom broju našeg i vašeg REFOTO-a.

Milan Živković
m.zivkovic@refoto.co.yu

REFOTO ČASOPIS ZA KULTURU FOTOGRAFIJE
www.refoto.co.yu

Osnivač i izdavač REFOT B, Beograd, Pčinjska 17; tel. 011/2456-151; 2447-958; faks. 011/4460-234, e-pošta: refoto@net.yu; žiro-račun 255-0009770101000-53. Cena pojedinačnog broja 250 dinara

Direktor Slobodan Vukadinović
Glavni i odgovorni urednik mr fot. Ivana Brezovac
Izvršni urednik Milan Živković
Urednik tehnike Boris Bjelica

Redakcija mr fot. Vladimir Červenka, Svetislav V. Dragović,
Goran Malić, Miroslav Nikoljajić, Nijaz Selmanović,
Imre Szabó, mr fot. Mitar Trninić, Srđan Vuković

Saradnici Vojin Mitrović (Pariz), Nada Vukadinović (Firenca), Branko Popović (Frankfurt), Stevan Ristić, Radomir-Maša Dikosavljević, Jelena Matić, Miloš Zdravković, Srđan Vukmirović, Ivan Tošić

Master dizajn Nikola Mirčić
Tehnička redakcija i dizajn Sanja Kovačević, Petar Vukadinović, Aleksandar Petković

Lektor Biljana Gordić
Marketing REFOT B, tel. 011/2456-151; faks. 011/2447-958, e-pošta: refoto@net.yu

Štampa Štamparija "Politika AD", Beograd
Pre-press REFOT B – Rukopisi i prilozi se ne vraćaju.
Rešenjem Ministarstva kulture Republike Srbije, broj 413-00-00244/2002-04

Distribucija "Porter", Lazarevićeva 2, Beograd, tel. 011 323-58-46

TRAGOM PORTUGALSKIH MOREPLOVACA

MICHAEL TEAGUE, 9 - 24. 6. 2005.

GALERIJA OZON, BEOGRAD

Početak 19. veka, Vasco da Gama i ostali portugalski moreplovci krenuli su u otkrivanje sveta. Pre dvadeset godina, inspirisan njihovim poduhvatom, britanski fotoreporter Majkl Tig odlučio se da sledi njihov trag i fotografiše sva mesta do kojih su oni došli. Putovanje je trajalo godinama. Tig je prešao nekoliko hiljada kilometara i obišao trideset i sedam zemalja. Na izložbi je predstavljeno preko sto fotografija iz Tigove kolekcije. Danas one predstavljaju svedočanstvo ne samo o poduhvatu portugalskih moreplovaca već i Majkla Tiga.

Zbog velikog broja fotografija, postavka izložbe se do zatvaranja menjala četiri puta. Prvo su prikazane fotografije Portugala, Zapadne obale Afrike i Brazila, zatim Afrika do Indije, pa Indija i delovi Dalekog istoka i, na kraju, fotografije Timora, Kine i Japana.

J. MATIĆ

FOTO-SAFARI "42. LJUBIČEVSKJE KONJIČKE IGRE"

2. 3. 14. 9. 2005. POŽAREVAC

U organizaciji Foto-kino saveza Srbije, Foto-kino kluba "Požarevac" i Turističke organizacije Požarevca održaće se foto-safari. Okupljanje učesnika je u prostorijama Narodne tehnike, u petak 2. septembra do 16 sati.

Program: 2. 9. - svečani defile učesnika 42. ljubičevskih konjičkih igara kroz centar grada, otvaranje klupske izložbe fotografija i druženje u prostorijama Narodne tehnike;

3. 9. - u prepodnevnom časovima foto-izlet, a popodne fotografisanje igara na gradskom hipodromu;

4. 9. - finale 42. ljubičevskih konjičkih igara na hipodromu. Troškove boravka snose učesnici. Smeštaj se može rezervisati u hotelu "Dunav" na telefon: 012/539-200.

Informacije i kontakt: Zoran Jović, 063/8353561; Danijela Jovanović 063/7304865 e-adresa: fotokinoklub@yahoo.com, fotozorki@yahoo.com Informacije na: www.fkss.org

IZLOŽBE

Bor

MARIJA JANKOVIĆ, 15. 7- 10. 8. 2005.

GALERIJA ARTGET, BEOGRAD

Inspiraciju za seriju od pedeset crno-belih fotografija predstavljenih na izložbi Marija Janković pronašla je u Boru. Za evropsku i domaću privredu i industriju, ovaj grad je od izuzetnog značaja jer se godišnje u njegovoj fabrici rude proizvede na tone bakra. Za njegove stanovnike, Bor je tih, depresivan i zaboravljen gradić, prekriven maglom isparenja i dima. Tako ga je videla i doživela i Marija Janković. Tokom dvomesečnog boravka u ovom gradu u kojem je vreme stalo, autorka je fotografisala zgrade, stanovnike i svakidašnji život, industriju, njena postrojenja i radnike. Akcenat stavlja na detalje,

što se najbolje može videti na fotografijama ogromnih postrojenja, topionica, industrijskih cevi. Marija Janković (1978, Zaječar) diplomirala je na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu. Dobitnik je nagade "YU PRESS PHOTO" za najbolju blic reportažu za 2003. godinu. Ovo je njena treća samostalna izložba.

J. MATIĆ

Izložba islandskih fotografa

ORI JONSON I RAGNAR AKSELSON RAKS, 1 - 13. 7. 2005. GALERIJA "ARTGET", BEOGRAD

Organizovana u saradnji s Balkankult fondacijom, izložba kolor i crno-belih fotografija Ori Jonsona i Ragnara Akselona Raksa deo je manifestacije "Dani kulture Islanda u Srbiji". Ori Jonson i Ragnar Akselson Raks inspiraciju pronalaze u ljudima, arhitekturi i u pomalo surovim, a prelepim i neobičnim predelima zemlje u kojoj žive i rade. Za Orija Jonsona Island su napuštene drvene kućice i posedi, kakvih ima mnogo u severnom delu zemlje. Ljudi koji su živeli u njima zbog teških uslova bili su primorani da ih napuste. Svoju pažnju on usmerava na zanimljiva obeležja koja pronalazi na ovim mestima (police, deo kuhinje, ispucali zidovi i tavanice, stara vrata) i koja najbolje govore o životu Islandana u ruralnim

RAGNAR AKSELSON RAKS

oblastima. I Ragnar Akselson Raks fotografiše zabačene delove Islanda. Glavni motivi na njegovim fotografijama jesu jezera, brda, obale i ljudi u svakidašnjim poslovima i situacijama. Ragnar Akselson Raks je više puta nagrađivan, a fotografije su mu objavljivane u časopisima: *National Geographic*, *Life*, *Le Figaro*. Pre petnaest godina objavio je i knjigu o Rejkjaviku.

J. MATIĆ

Fotografije koje volim

RADE MILISAVLJEVIĆ, 12 - 22. 7. 2005. GALERIJA SINGIDUNUM, BEOGRAD

Na retrospektivnoj izložbi, naš najstariji aktivni fotograf Rade Milisavljević predstavio je pedesetak njemu najdražih kolor i crno-belih fotografija iz celokupnog fotografskog stvaralaštva. Rođen 1920. godine u selu Varoš kraj Svriljiga, Rade Milisavljević aktivno se bavi fotografijom preko pedeset godina. Majstor je fotografije Fotografskog

saveza Jugoslavije i član ULUPUDS-a. Objavio je dve knjige fotografija pod nazivom "Predeli do Jadrana do Tibeta" i "Ljudi i pejzaži: Indija, Šri Lanka, Tibet". Imao je dvadeset i šest samostalnih izložbi. Za svoj fotografski rad više puta je nagrađivan. Pored portretnih i akt fotografija, posetioci su imali priliku da vide fotografije ljudi i predela Šri Lanke, Tibeta, Himalaja, Bugarske, kao i fotografije Kopaonika, svrljiškog kraja i Beograda.

J. MATIĆ

Mulen Ruž

DANIJELA JEREMIJEVIĆ, 23. 5 - 18. 6. 2005. FRANCUSKI KULTURNI CENTAR, BEOGRAD

Turisti i Parizani kabare Mulen Ruž smatraju jednim od simbola glavnog grada Francuske. I jedni i drugi odlaze tamo iz istih razloga zbog kojih su vek ranije odlazili poznati književnici i umetnici: da uživaju u dobroj predstavi, kostimima i atraktivnim plesačicama i plesačima. Umetnicu Danijelu Jeremijević ne zanimaju samo dešavanja ispred veći i iza kulisa, ne zanima je samo svet publike i igre već život kabarea nakon spuštanja zaves. Na izložbi je predstavila dvadeset pet crno-belih fotografija na kojima su prikazani probe i vežbe igrača, pripremanje sale pred nastup,

okviru izložbe predstavljena je i njena velika fotomonografija o Mulen Ružu, objavljena u Francuskoj krajem prošle godine. Pored ovih fotografija, na izložbi se moglo videti i tridesetak fotografija snimljenih na čuvenom reljivu Pariz - Dakar, na kome je i sama umetnica učestvovala.

J. MATIĆ

Humanitarna izložba

20 - 25. 6. 2005. GALERIJA ČEDOMIR KRSTIĆ, PIROT

Od 20. do 25. juna u Galeriji "Čedomir Krstić" u Pirotu bila je otvorena humanitarna izložba fotografija. Posetioci su mogli da pogledaju 103 fotografije od pet autora. Svi autori pripadaju Foto-udruženju "FON" iz Niša (Ivan Tošić, Boban Đorđević, Ivan Mančić, Saša Panić, Martin Nešić i članovi su foto-sekcije). Organizatori ove izložbe bili su: KUD "Dukat" iz Krupca i Kolo srpskih sestara iz Pirota. Izložba je imala prodajni karakter, a sva sredstva bila su namenjena razvoju mladih i uspešnih učenika i polaznicima foto-sekcije koja postoji u okviru kulturno-umetničkog društva. Na otvaranju izložbe članovi KUD "Dukat" priredili su bogat

kulturno-umetnički program. Sličan gest dobre volje biće ponovljen na jesen ove godine u muzeju Ponišavlje u Pirotu.

I. MANČIĆ

Fotografija na FPU 05

15. 7 - 15. 8. 2005. GALERIJA MUZEJA PRIMENJENE UMETNOSTI, BEOGRAD

Izložba je organizovana u saradnji s profesorima i saradnicima Ateljea fotografija Odseka primenjene grafika na Fakultetu primenjenih umetnosti u Beogradu. Predstavljeno je oko šezdeset radova, čiji su autori studenti sa svih godina studija. Radovi su uglavnom velikog formata i raznovrsne tematike. Pored klasičnih, crno-belih fotografija s čijom se tehnikom izrade studenti upoznaju na prvoj i drugoj godini studija, na izložbi se mogu videti i radovi realizovani savremenom digitalnom tehnologijom. Cilj izložbe jeste predstavljanje studentskih radova stručnoj javnosti, kao i upoznavanje potencijalnih kandi-

data i svih zainteresovanih sa studijama fotografije na Fakultetu primenjenih umetnosti.

J. MATIĆ

KONKURSI**DVADESET OSMA MEĐUKLUPSKA IZLOŽBA FOTOGRAFIJA "15. OKTOBAR"**

1. Organizatori izložbe su Foto-kino klub "Požarevac" i Foto-kino savez Srbije.
2. Učešće: Autor, koji se prijavi na izložbu plaća kotizaciju: 200 din. za učesnike iz Srbije, 3 evra za učesnike iz Crne Gore, 5 evra po temi za učesnike iz inostranstva na račun Foto-kino klub "Požarevac", broj: 160-1847-50.
3. Tema: a) "Fotograf na delu" - promovisanje raznovrsnih aspekata u procesu stvaranja fotografije; b) slobodna - podrazumeva potpuno slobodan način izražavanja.
4. Broj radova: svaki autor može poslati do šest fotografija po temi formata od 18x24 do 30x40 cm.
5. Identifikacija: na poleđini navesti: naziv fotografije, ime i prezime autora, adresu, telefon i klub autora.
6. Prijem radova do 20. 9. 2005. Otvaranje izložbe: 15. 10. 2005.
7. Adresa: Narodna tehnika Foto-kino klub "Požarevac" Veljka Dugoševića 14, 12000 Požarevac Informacije: tel: 012/221-741 od 9 do 17 časova radnim danom 063/835-35-61 i 063/730-48-65 E-adresa: fotokinoklub@yahoo.com

JEVREJSKA OPŠTINA

Povodom Evropskog dana jevrejske kulture Jevrejska opština Novi Sad raspisuje konkurs za izložbu fotografija. Na fotografijama bi trebalo da budu znamenite jevrejske ličnosti, događaji iz jevrejskog života i sve ostalo vezano za jevrejsku kulturu. Fotografije treba slati isključivo u formatu 20x30 cm. Mogu biti urađene u bilo kojoj tehnici (fotopapir, digitalna štampa). Svaki autor može poslati najviše četiri rada. Radovi se mogu poslati do 20. 8. 2005, s podacima: gde i kada je nastala fotografija i ko je ili šta je na fotografiji. Izložba će biti postavljena u Galeriji "Prometej", Trg Marije Trandafil u Novom Sadu, od 3 do 10. 9. 2005. godine. Radovi se mogu slati na adresu: JEVREJSKA OPŠTINA NOVI SAD Jevrejska 11 2100 Novi Sad Tel: +381(0)21-423882

KONKURSI

DVADESET TREĆA
MEĐUNARODNA IZLOŽBA
PLANINSKE FOTOGRAFIJE

1. Učešće: izložba je otvorena za sve fotografe iz svih zemalja.
2. Tema: planinarenje i planina u svim aspektima.
3. Broj radova: crno-bele ili kolor fotografije: maksimalno 6 radova na fotografskom papiru sa dužom stranicom od 24 do 40 cm ili na tankom kartonu 30x40 cm. Neće se primati radovi koji su izloženi na prethodnim izložbama u Bačkoj Topoli.
4. Identifikacija: na poledini fotografija mora biti napisano: naslov rada, ime i prezime autora i adresa.
8. Kalendar izložbe: Prijem radova do 1. 9. 2005. Izložba: 7 - 28. 10. 2005.
9. Fotografije poslati na adresu: Železničko planinarsko smučarsko društvo "Bačka" Jadranska 3 Poštanski fah 14 24300 Bačka Topola Telefon: 024/711-083

MEĐUNARODNO
TAKMIČENJE MLADIH
FOTOGRAFA

1. Takmičenje je organizovano pod patronatom FIAP i FLPA i pravo učešća imaju mladi autori do 21. godine starosti, koji će biti podeljeni u dve grupe: do 16 godina i do 21. godine.
- Takmičenje sadrži dve kategorije: monohromatsku fotografiju i kolor printove. Primaju se četiri rada u svakoj kategoriji.
2. Tema: slobodna
3. Format: 13x18 cm minimum, 30x40 cm maksimum.
4. Svi radovi moraju biti propisano potpisani na engleskom ili francuskom jeziku, uključujući i identifikacioni broj rada s prijave.
5. Participacija iznosi 5 evra ili 6 američkih dolara. Uplatiti na račun: IBAN LU42 1111 0425 9916 0000 Photo-Club Pétange, Luksemburg
6. Nagrade: 4 FIAP zlatne medalje, 4 FLPA srebrne medalje, 4 PCP bronzane medalje, 8 FIAP zasluženih certifikata, 8 PCP zasluženih certifikata.
- Rok za prijem radova: 10. 10. 2005. Informacije: www.gms.lu/~pcp/

Mesec fotografije u Paraćinu

JUN 2005.

Svi su izgledi da se Foto-kino klub "Paraćin" nalazi na početku jednog novog, uspešnog perioda svojih aktivnosti. Upravo zato nije slučajno što se na domaćim i međunarodnim fotografskim salonima sve češće, među visokonagrađenim autorima, nalaze članovi Foto-kluba iz Paraćina.

Mesec fotografije u Paraćinu treba da ovaj grad afirmiše kao još jedan fotografski centar u našoj zemlji. Nadamo se da će i u budućem periodu Paraćin još više snage ulagati u negovanje fotografije među svojim kulturnim sadržajima, što će

ZORAN PURGER, "PRIČE IZ HELADE"

snažno doprineti afirmaciji fotografije na našim prostorima i uspešnijem radu Foto-kino saveza Srbije. Što se izložbe tiče, selektor Slobodan Štetić, profesor na Akademiji umetnosti u Kragujevcu, dodelio je nagrade za kolekcije fotografija i to jednu prvu Milanu

Markoviću, dve druge nagrade Zoranu Purgeru i Dejanu Pavloviću, dok su tri treće nagrade otišle u ruke Predraga - Čileta Mihajlovića, Dragana Ivčića i Bože Šćepanovića. Izložba je sastavljena od radova 11 članova paraćinskog foto-kluba i fotografija 10 autora koji su na izložbu pozvani.

B. BRKIĆ

Lice i naličje grada

4. 7. 2005. NIŠ

Ovom tematski novom izložbom fotografija Foto-klub "FON" iz Niša i NVO "Protecta" na najbolji način daju impuls zamahu akcije sveukupnog umivanja grada. Veliki odziv autora raznih generacija svedoči da je tema "Lice i naličje grada" svuda prisutna i vrlo aktuelna. Kontrast lica i naličja ovoga puta bio je specifičan izazov. Tema zaslužuje kontinuitet jer svojom širinom ne obuhvata samo gradski prostor, već i druge aspekta života.

Na konkurs je pristiglo skoro 700 fotografija od 93 autora. Ograničene izložbene mogućnosti uslove su da bude primljeno samo 145 radova. Zato u procesu selekcije neki, inače kvalitetni ra-

PRVA NAGRADA ZA FOTOGRAFIJU: BORIS BJELICA, "RITAM PLOČNIKA"

dovi, koji nisu pružali direktan odgovor na temu, nisu prihvaćeni. Prilikom izbora radova i dodeljivanja nagrada žiri je bio jednoglasan.

B. MARINČEK

Zlatno doba

DORĐE BUKILICA, JUN 2005, NARODNI MUZEJ, VALJEVO

"Izložba "Zlatno doba" posvećena je kolegama i prijateljima iz Foto-kino kluba "Valjevo" koji su, ti divni ljudi, pomogli da se pozicioniram u fotografiji i izgradim kao ličnost. Zajedno smo učinili mnogo da se promeni svest o fotografiji i da se dođe do spoznaje da su njene kreativne mogućnosti neiscrpane. Malo ko se danas seća imena Dušana

Katića, Đorđa Kunovca, Zvonka Sinakijevića, Miše Boureka, Milijana Jevremovića... A oni su snažno uticali da se fotografija u Valjevu shvati

i prihvati kao umetnička delatnost osetno različita u odnosu na vreme faktografskog prikazivanja. O mom doprinosu fotografiji pisali su drugi."

Ovako je katalog velike samostalne izložbe postavljene u Narodnom muzeju u Valjevu tokom juna započeo Dorđe Bukilica.

Majstor umetničke fotografije, teoretičar, pedagog i kritičar valjevskoj publici se predstavio izborom svojih crno-belih fotografija, od portreta do akta.

M. ŽIVKOVIĆ

Prva međunarodna kolonija Sićevo 2005

24 - 28. 5. 2005. SIĆEVO

Dvanaest autora s najvišim fotografskim zvanjima tokom pet dana (24 - 28 maj) radilo je u okviru Prve međunarodne kolonije umetničke fotografije Sićevo 2005. Rad ovog svojevrsnog skupa fotografa uspešno su organizovali Niški kulturni centar i Foto-klub "FON" iz Niša, koji je ujedno i najaktivniji foto-klub u našoj zemlji, a suorganizator manifestacije bio je Foto-kino savez Srbije. Iako je vreme bilo relativno kratko, autori su uspeali da snime i po hiljadu fotografi-

grafija koju svi željno iščekuju nakon postavke u Nišu običi će i galerije u gradovima učesnika iz inostranstva, a njih je bilo iz Slovenije, Mađarske, Makedonije, Republike Srpske i, naravno, Srbije.

M. ŽIVKOVIĆ

Vrtoglavica, foto-sekvence

SLOBODAN ŠIJAN, 17 - 30. 7. 2005. GALERIJA ARTGET, BEOGRAD

Reditelj, scenarista i filmski kritičar Slobodan Šijan, poznat po kulturnim filmovima "Ko to tamo peva" i "Maratonci trče počasni krug", predstavio je pedeset kolor fotografija nastalih prilikom njegovog boravka u San Francisku od 1998. do 1999. godine. Snimane iz različitih uglova i podeljene u nizove od po tri u sekvenci, fotografije čuvenog crvenog mosta, ulica, tro-

toara, zgrada i hodnika na prvi pogled deluju kao obična priča o San Francisku. Međutim, Šijanove fotografije ne govore o San Francisku ili o njegovoj neposrednoj okolini, već o jednom poznatom filmu i još poznatijem režiseru, Alfredu Hičkoku. Fotografije su snimane na istim lokacijama na kojima je ovaj režiser davne 1958. godine snimio film "Vrtoglavica".

J. MATIĆ

Planinski motivi

MAJ 2005, POŽAREVAC

Na prvoj izložbi sa temom planina i planinarenja koju su organizovali FKK "Požarevac" i Planinarski klub "Branicevo" učešće je uzelo 128 autora iz 25 foto-klubova naše zemlje i inostranstva koji su poslali 626 fotografija. Žiri je za izlaganje odabrao 162 fotografije od 83 autora i dodelio sledeće nagrade: prvu nagradu za kolekciju fotografija osvojio je Čedomir Bijuković, drugi je bio Herman Čater, treća nagrada dodeljena

ČEDOMIR BIJUKOVIĆ, "VOŽDICA GAJ"

je Dušku Matiću a pohvaljeni su Dušan Perenčević, Miroslav Jeremić i Branislav Brkić. U kategoriji pojedinačnih fotografija prvonagrađeni je Zoran Pavlović, drugo mesto pripalo je Simonu Strnadu, treći je bio Oton Naglost, dok su pohvaljeni: Vasja Doberlet i Raša Milojević.

M. ŽIVKOVIĆ

Izložba fotografija u Rijeci

MAJA ĐURIĆ-ĐORĐEVIĆ, 12 - 16. 7. 2005. RIJEKA, HRVATSKA

U organizaciji Nacionalne zajednice crnogoraca iz Hrvatske u Rijeci, bila je otvorena osma samostalna izložba umetničke fotografije Maje Đurić-Đorđević u Galeriji "Montenegrina". Hrvatskoj publici predstavila se po prvi put fotografijama iz ciklusa "Tišina" i "Sky-see-landscapes of Montenegro". Izložbu je otvorio profesor umetnosti Teodor Dekanciani Jakšić. Maja Đurić-Đorđević magistrirala je istoriju umetnosti u Pragu. Fotografijom se bavi od 1983. godine. Do sada je izlagala na preko 40 grupnih i sedam samostalnih izložbi fotografije u Budvi, Budimpešti, Moskvi, Podgorici, Beogradu i Tivtu.

M. Đ. ĐORĐEVIĆ

MAJA ĐURIĆ ĐORĐEVIĆ, "BIOGRADSKO JEZERO"

KONKURSI

PRVI UBSKI SALON
FOTOGRAFIJE PRIRODE 2005.

1. Izložba je otvorena za sve fotografe Srbije i Crne Gore, kao i za sve članove FKSS koji žive van SCG.
2. Tema: Priroda (u svim mogućim aspektima - makro, pejzaž...)
3. Broj radova: maksimalno do 6 radova, crno-belih ili kolor na fotografskom papiru sa dužom stranicom od 24 do 45 cm ili kaširane na kartonu ne debljem od 1 mm. Ukupna dužina sa paspartuom ne sme preći preko 45 cm.
4. Na poledini fotografije moraju biti ispisani sledeći podaci u skladu sa prijavom: naziv rada, ime i prezime autora, zvanje u foto-savezu, naziv kluba i adresa autora.
5. Nagrade: I, II i III nagrada za kolekciju, jedna pohvala za kolekciju. I, II i III nagrada za pojedinačnu fotografiju, jedna pohvala za pojedinačnu fotografiju. Žiri će dodeliti jednu novčanu nagradu za najbolju makrofotografiju u iznosu od 5.000 din.
6. Prijem radova do: 1. 10. 2005. izložba: 14 - 31. 10. 2005.
7. Slanje radova na adresu: Opštinska uprava UB (sa naznakom "Za izložbu"), 14210 Ub Informacije na tel.: 064/219-77-68, Tomislav Petrović

ČETVRTI MEĐUNARODNI
SALON DIGITALNE
FOTOGRAFIJE 2005

u organizaciji GAPE - Francuska (Groupement des Amateurs Photographes de Hayange et Environs) Tema: slobodna Fotografije mogu biti crno-bele i u koloru, snimljene u JPEG formatu. Rok za prijem radova: 17. 9. 2005. Rezultati će biti prikazani na GAPHE veb sajtu. Prijem CD-a: Mr Gérard BARBIER 27 rue Saint Maximin 57070 METZ, FRANCE Detaljnije informacije na sajtu: <http://perso.wanadoo.fr/gaphe>

KALENDAR

PRIPREMIO: STEVAN RISTIĆ

AVGUST, SEPTEMBAR

BEOGRAD

KULTURNI CENTAR BEOGRADA – TRG REPUBLIKE 5/1

27. 7. – 8. 8. Sadko Hadžihasanović (Kanada), "The Best of Sadko", fotografije na tapetama

10 – 22. 8. Zoran Graovac, fotografije na papiru

24. 8 – 5. 9. Ljubomir Šimunić, piktoralna fotografija

ARTGET, KULTURNI CENTAR BEOGRADA

15. 7 – 10. 8. Marija Janković, "Bor"

12 – 31. 8. Miomir Kovačević (Pariz)

PROGRAM SA BELEFA 2005

MOVIE BAR DVORANE KULTURNOG

CENTRA BEOGRADA, KOLARČEVA 6

12. 8. Marga Xmenaz, (Španija), Video

Integracija

NOVI SAD

GALERIJA FOTO-KINO I VIDEO SAVEZA

VOJVODINE, PAŠIĆEVA 34

15. 8. David Zidliškij

31. 8 – 15. 9. Izložba fotografija sa foto-

ravničarenja u Padeju

"LJUDI ISPOD BUKOVSKIH PLANINA"

TOMAS LEN I JOZEF ONDZIČ

Ovaj ciklus predstavlja fotografski prikaz života Rusina u Srednjoj

Evropi. Započet je 1981. kada smo počeli s dokumentacijom o

iseljavanju sedam sela ugroženih poplavom na istoku Slovačke.

Nakon tačno deset godina, kada smo obogatili svoje fotografske i

dokumentarne materijale, predstavili smo javnosti izložbu fotografi-

ja pod nazivom "Obojeni svet" ili jednostavno "Starina". Tek, 1995.

ustanovili smo da su to Rusini! Prve fotografije snimili smo u selu

Ruski Potok a kasnije smo snimali i druge delove severoistočne

Slovačke. Projekat se potom proširio na sva sela u kojima žive

Rusini u Slovačkoj, a kasnije i na druge zemlje kao što su Poljska,

Mađarska, Ukrajina i Srbija. Izlagali smo u Slovenskoj narodnoj galeriji,

u Galeriji "Profil" u Bratislavi, a od međunarodnih izložbi tu su

bile Češka, Poljska, Italija, Austrija i Kanada. Želja da prenesemo foto-

grafsko svedočanstvo o životu Rusina u svetu ostvarila nam se

kroz fotografsku publikaciju, ali naš rad nije gotov jer, u stvari, tek smo

na početku...

T. LEN I J. ONDZIČ

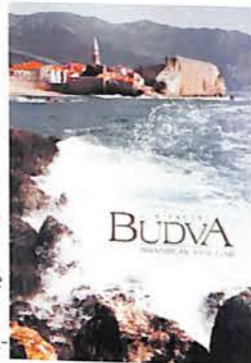
Budva

Izdavačko preduzeće "Studio Strugar" završilo je još jedan značajan poduhvat. Iz štampe je izašla luksuzna monografija posvećena Budvi, njenim stanovnicima, istoriji i običajima. Na

više od 140 strana nalazi se priča o ovom zanimljivom, da ne kažemo jedinstvenom gradu, koji je jedan od dragulja

crnogorskog primorja. Tekstom, a posebno fotografijama obuhvaćene su sve zanimljivosti

koje krase ovaj deo Crne Gore: priča o gradu, zatim istorija kraja boga-

to ilustrovana fotografijama, priča o starom gradu i njegovim vizurama, o manastirima, o Paštrovićima, Svetom Stefanu, Petrovcu... U knjizi su svoje mesto našli i budvanski pisci od kojih

je prvi pomenut Krsta Ivanović iz 17. veka. Knjiga se već nalazi u prodaji po ceni od

2.100 dinara, a pored srpskog, prevedena je i na: engleski, ruski, italijanski, nemački, španski i francuski

jezik. M. ŽIVKOVIĆ

Fotomonografija Foto-kluba Split

Osnovan 1911. godine kao Klub splitskih fotomatera, Foto-klub "Split" postao je polazište, stanica, utočište mnogim fotografima od formata, od zanata, onima koje svetlost preko

fotoaparata obdaruje elokvencijom. Osim značajnog ali vremenski kratkog osnivačkog razdoblja pred Prvi svetski rat, prava istorija

Foto-kluba "Split" započinje upravo pedesetih i šezdesetih godina 20. veka. Nakon Drugog

svjetskog rata i ponovnog osnivanja, Klub će postati središte najznačajnijih fotografskih

zbivanja u gradu, te mesto gde će se okupljati

© IVO ETEROVIĆ, "DEVOJKA S RIBOM", 1968

© ČEDOMIR BUTINA, "BIG BENG", 1996

Pančevo, to je kad se vratiš

nekad i sad", koja je od 2001. objavljivana u listu Pančevac. Uspešno sažima nekoliko oblasti: istoriju Pančeva i njegove okoline, kolekcionarstvo i

Knjiga "Pančevo, to je kad se vratiš" svojevrsan je album razglednica, od kojih su najstarije štampane pre dva veka. Nastala je na osnovu rubrike "Pančevo,

fotografiju. Priča o Pančevu: "Gradu starom 850 godina, usred velike ravnice u kojoj nema kame- na ni veličine pasulja", kako je zapisao Evljija

Čelebija, sačinjena je sa razglednica koje su neu- morno čuvala deličice istorije, a koje su autori Marko Drakšan i Bogdan Petru sklopili

u celinu. Uz mnogo sete i emocija, koje ovakve knjige uvek izazivaju, prisutan je dah prošlosti i mnogo tema za razmišljanje jer je, na primer, po ugledu na najveće evropske gradove, 1905. godi- ne održana Međunarodna privredna izložba, a Pančevo je bilo deo Evrope i izgledom i posetom.

M. ŽIVKOVIĆ

KNJIGE

PRIPREMILA: JELENA MATIĆ

Val Williams
MARTIN PAR
(Martin Parr)/izdavač: PHAIDON, 2002.
REPRINTOVANO 2004;

/jezik: ENGLJSKI. /format: 25 X 29 CM; 354 STRANE, 441

KOLOR FOTOGRAFIJA I 156 CRNO-BELIH FOTOGRAFIJA;

/povez: MEK. /cena: 2.964 DINARA. /mesto prodaje:
KNJIŽARA "PLATO XL"

Kvalitetnog dizajna i štampe, knjiga o Martinu Paru, jednom od vodećih britanskih i svetskih fotografa i članu čuvene fotografske Agencije

"Magnum", pripada ediciji u kojoj se nalaze ranije predstavljene monografije Rene Buri (Rene Burri) i Eliot Ervit (Elliot Erwitt). Ovo je

prva velika monografija o ovom umetniku poznatom po komičnim i sarkastičnim fotografijama ljudi, svakidašnjih događaja i situacija.

Pored uvoda, knjiga sadrži šest poglavlja (Trainspotting, Wallpaper, Vernacular, Ordinary, Vanity Fairs i Close-ups in Parrworld) o životu i fotografskom stvaralaštvu Martina Para. Autor se potrudio da se pored fotografija iz njegovih poznatih serija kao što su "One day trip" ili "Common sense" u monografiji nađu i malo poznati ili do sad neobjavljivani radovi.

Jean-Claude Gautrand
PARIZ MOJA LJUBAV
(Paris Mon Amour)

/izdavač: TASCHEN, 2004. /jezik: ENGLJSKI, FRANCUSKI I NEMAČKI. /format: 24,5 X 32,9 CM; 240 STRANA, 233

CRNO-BELE FOTOGRAFIJE. /povez: MEK. /cena: 906

DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "MAMUT"

Veza između Pariza i fotografije duga je više od 160 godina. Fotografija je nastala i prvi put predstavljena je široj javnosti

1839. godine upravo u ovom gradu. U njemu su i prvi fotografi pronašli svoju inspiraciju. Iz decenije u deceniju fotografija se

tehnički usavršavala, a Pariz se menjao, donoseći nove teme i motive za fotografisanje. Autor već predstavljane monografije "Brasai" (Brassai) odabrao je stotinak najznačajnijih

fotografa koji su tokom protekla dva veka fotografisali Pariz (Nadar, Eugene Atget, Rene Jaques, Andre Kertes, Brassai, Robert Doisneau, Henri Cartier Bresson i dr.). Pored fotografija podeljenih po tematici (moda, bistroi, parkovi i bašte, ljudi, izložbe, ratovi i

pobune itd.), u eseju pod nazivom "Pariz i fotografija" ("Paris and photography") autor je čitaocima dao uvid u istorijski, tematski i stilski razvoj fotografije kroz Pariz.

Anđe Kapičić
CRNA GORA U MAGIČNOM
OKU PRINCEZE KSENIJE
(Montenegro In The Magic Eye Of Princess Xenia)

/izdavač: NARODNI MUZEJ CRNE GORE, 2003. /jezik: SRPSKI, ENGLJSKI I ITALIJANSKI. /format: 23 X 34

CM; 168 STRANA, 172 CRNO-BELE FOTOGRAFIJE;

/povez: TVRD SA ZAŠTITNIM OMOTAČEM. /cena: 3.704 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "PLATO XL"

Knjiga Anđe Kapičić o osmoj crnogorskoj kneginji Kseniji Petrović Njegoš urađena je u formi

ekskluzivnog kataloga. Autorkina namera bila je da poštovacima stare fotografije i široj javnosti ukaže na istorijsku, umetničku i kulturnu vrednost fotografskog stvaralaštva kneginje

Ksenije. Njene fotografije danas predstavljaju svedočanstvo o ljudima i lepoti crnogorskog predela, o solidnom fotografskom zanatu, talentu za posmatranje i analiziranje motiva.

Knjiga se sastoji iz tri dela. U prvom se nalaze fotografije, u drugom tekst o kneginjinom životu i radu, dok su u trećem opšti podaci o svakoj fotografiji. U realizaciji ove publikacije

autorka je koristila sačuvanu arhivsku građu iz Muzeja i biblioteka Crne Gore.

John Hedgecoe
KOMPLETAN VODIČ KROZ
CRNO-BELU FOTOGRAFIJU,
OSNOVNA FOTOGRAFIJA
(Complete Guide to Black and White photography, Basic photography)

/izdavač: COLLINS AND BROWN, 1994. /jezik: ENGLJSKI. /format: 17,3 X 26,2 CM; 160 STRANA, OKO 300 KOLOR I

CRNO-BELIH FOTOGRAFIJA. /povez: MEK. /cena: 1.285

DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "PLATO XL"

Knjige koje predstavljamo urađene su u formi jednostavnih vodiča. Iako su nastale pre više od

deset godina, i dalje su popularne, što nije ništa čudno s obzirom na to da je njihov autor dobro poznat poznavacima fotografije. Dok se

Kompletan vodič kroz crno-belu fotografiju, kako i sam naziv govori, odnosi na tehniku crno-bele fotografije, dotle je Osnovna fotografija

posvećena kolor fotografiji. Zajedničko i za jednu i za drugu jeste da su pisane lako čitljivim i razumljivim jezikom. Njihov glavni zadatak je da kroz nekoliko poglavlja početnike upoznaju sa konstrukcijom i tehničkim detaljima fotoaparata i najosnovnijim principima i pravilima u vezi s izborom motiva, snimanjem i izradom fotografija. U poslednjim poglavljima ovih vodiča nalazi se rečnik

BLINK
100 FOTOGRAFA,
10 KUSTOSA, 10 PISACA
(Blink; 100 photographers,
10 curators, 10 writers)

/izdavač: PHAIDON, 2002. /jezik: ENGLJSKI. /format: 22,5 X 33,7 CM; 448 STRANA, 480

KOLOR I 320 CRNO-BELIH FOTOGRAFIJA;

/povez: MEK. /cena: 3.401 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "MAMUT"

Glavni ljudi i predstavnici Izdavačke kuće "Phaidon" došli su na ideju da objave knjigu koja bi na

popularan način široj javnosti pružila uvid u savremenu fotografiju. Okupili su deset kustosa iz raznih zemalja čiji je zadatak bio da

naprave izbor sto fotografa koji su svojom originalnošću i inovacijama obeležili svetsku foto-scenu u proteklih nekoliko godina. Neki

od fotografa kao što su Lorca di Corcia ili Rineke Dijkstra već su uveliko poznati, a drugi iz mlade generacije tek se probijaju i na

dobrom su putu da postanu slavni. Imena umetnika poredana su po abecedi. Svakom su posvećene po četiri strane knjige s kratkom biografijom, tekstom kustosa i nekoliko glavnih radova. Knjiga je predstavljena u časopisu pre dve godine, ali sve do pre nekoliko

Chris Weston
500 DIGITALNA FOTOGRAFIJA:
SAVETI, INFORMACIJE I
TEHNIKE
(500 Digital Photography: Hints,
Tips and Techniques)

/izdavač: ROTOVISION, 2004. /jezik: ENGLJSKI. /format: 20,5 X 22,8 CM; 128 STRANA, OKO 600 KOLOR ILLUSTRACIJA;

/povez: MEK. /cena: 1.316 DINARA. /mesto prodaje: KNJIŽARA "PLATO XL"

Knjiga je jedno od novijih i ujedno veoma popularnih izdanja Izdavačke kuće "Rotovision". Razlog njene popularnosti postaje jasan već pri prvom prelistavanju i

čitanju. Autor se ne obraća vrhunskim profesionalcima, a ni ozbiljnijim amaterima, već apsolutnim početnicima. U njoj se nalazi 500 kratkih

saveta i informacija s pratećim ilustracijama u vezi s digitalnom fotografijom i tehnikom snimanja. Slično autorima ostalih izdanja ovog tipa, Chris Weston početnike prvo upoznaje s delovima digitalnog fotoaparata, pratećim opre-

mom, potom prelazi na tehniku snimanja (svetlost, kompozicija, ekspozicija, fokus), motive (pejzaž, portret, arhitektura, životinje, biljke itd.). U poslednjim poglavljima nalaze se

informacije o prenošenju i obradi fotografija u kompjuteru, skeniranju i štampanju.

UMETNOST NA ULICI

Da li ste primetili da svet oko sebe češće gledate na slikama nego sopstvenim očima? Fotografije su svuda oko nas – u časopisima, na televiziji, bilbordima, u supermarketu, na autobuskoj stanici... Takođe, danas skoro svako može da snima fotografije bilo putem fotoaparata, mobilnog telefona ili video-kamere. Nekada skupa i komplikovana tehnologija postala je dostupna svima i sada je samo ostalo da se međusobno takmičimo ko će snimiti bolju i zanimljiviju fotografiju.

Da baš nije sve tako jednostavno i lako dokazuje i naš časopis REFOTO posvećen isključivo fotografiji i njenim ljubiteljima. Već četiri godine on predstavlja prozor u magični i uzbudljivi svet fotografije prezentovanjem nezaboravnih fotografija domaćih i stranih majstora fotografije, praktičnim savetima kako da fotografišete baš to i na takav način,

prezentacijom najsavremenije foto-opreme i, naravno, prikazom fotografija najvernijih pobornika fotografije – njegovih čitalaca.

Ispod naziva REFOTO piše – časopis za kulturu fotografije. Svoju misiju širenja kulture fotografije REFOTO je započeo kroz stranice časopisa i sopstvene internet prezentacije, a ovih dana preneo je na ulice Beograda. Prvi put na našim prostorima, a s velikim povodom, časopis REFOTO organizovao je jedinstvenu izložbu fotografija na petnaest bilborda širom grada. Neke od najčuvenijih fotografija doajena naše fotografije i uspešnih savremenih fotografa sigurno će promeniti sliku grada i svojom originalnošću privući mnoge prolaznike. Na ovaj način časopis REFOTO u saradnji s **International Metropolis Media** (najveći nacionalni bilbord provajder) i **Grifix**-om (digitalna štampa velikih formata) pokazali su da su umetnost

i kultura deo svih nas i da su neodvojivi deo našeg svakodnevnog života. Tokom prve dve nedelje avgusta moći ćete da uživate u crno-belim i kolor fotografijama Voje Marinkovića, Tomislava Peterneka, Ive Eterovića, Dragoljuba Tošića, Dragoljuba Zamurovića, Aleksandra Dolgija, Milana Živkovića, Nebojše Babića, Branka Belića, Alije

Akšamije, Mihajla Moldvaja, Aleksandra Kelića, Miloša Vukadinovića i Ivana Milutinovića. Sve fotografije prikazane na bilbordima objavljivane su u časopisu REFOTO tokom četiri godine njegovog postojanja. U avgustu časopis slavi i mali jubilej (rođendan) – trideseti broj i našao je lep i sasvim originalan način da to svima objavi.

- [1] Ivo Eterović, REFOTO broj 7, Lokacija: Slavija, Maršala Tolbuhina
 [2] Voja Marinković, REFOTO broj 4, Lokacija: Bulevar mira, iznad stadiona JNA
 [3] Tomislav Peternek, REFOTO broj 6, Lokacija: Obilićev venac, garaža, City passage
 [4] Dragoljub Tošić, REFOTO broj 23, Lokacija: Bulevar Mihajla Pupina, ispred Beopetrola
 [5] Branko Belić, REFOTO broj 15, Lokacija: 27. marta, ugao sa Ruzveltovom

- [6] Aleksandar Dolgij, REFOTO broj 18, Lokacija: Omladinskih brigada, kod isključenja
 [7] Dragoljub Zamurović, REFOTO broj 15, Lokacija: Požeška, preko puta Mc Donalds-a
 [8] Dragoljub Tošić, Lokacija: Ugao 27. marta i Palmotićeve
 [9] Nebojša Babić, REFOTO broj 4, Lokacija: Dečanska preko puta Borbe
 [10] Milan Živković, REFOTO broj 30, Lokacija: Cara Dušana, zooški vrt

11

12

13

14

ČITAM REFOTO

Kao što ste videli rešili smo da o svom postojanju i radu obavestimo one koji još uvek nisu naši čitaoci, a one koji to jesu podsetimo šta su sve imali prilike da vide na stranicama časopisa REFOTO tokom četiri godine postojanja. A kako časopis REFOTO uvek ima zanimljive konkurse rešili smo da u ovu jedinstvenu kulturnu manifestaciju posvećenu umetnosti i kulturi fotografije uključimo i svoje verne čitaoce. Pod sloganom **Ja čitam REFOTO** pokrećemo novi konkurs za najbolju fotografiju. Ovu putu nećemo vam postavljati nikakve zadatke niti zadavati teme – pošaljite nam one fotografije za koje vi smatrate da su najbolje. Razmišljajte samo o tome kako će toliko

VAŠA FOTOGRAFIJA NA BILBORDU

uvećan motiv komunicirati s okolinom i šta će oni koji prođu kraj njega moći da vide. **Žiri će odabrati najinteresnije radove koji će se naći na bilbordu u vašem gradu.** Smatramo da ne postoji zanimljivija nagrada za autora nego da svoje delo vidi povećano na dimenzije bilborda. Što se tehničke strane tiče, vaše fotografije nam dostavite kao klasične kopije minimalnih dimenzija 20x30 cm ili kao digitalne fajlove u formatima jpg ili tif dimenzija 20x30 i rezolucije 300 dpi. Rok za prijem radova je 15. septembar 2005. godine.

15

- [11] Aleksandar Kelić, REFOTO broj 9
Lokacija: Jurija Gargarina, nadvožnjak
- [12] Alija Akšamija, REFOTO broj 20
Lokacija: Ustanička, opština Voždovac
- [13] Mihalj Moldvaj, REFOTO broj 19
Lokacija: Vojvode Stepe, bioskop "Voždovac"
- [14] Ivan Milutinović, REFOTO broj 15
Lokacija: staro Sajmište, ispred tramvajskog mosta
- [15] Miloš Vukadinović, REFOTO broj 5
Lokacija: ugao Borske i Vareške, Miljakovac

NAJLEPŠI POGLED NA

International METROPOLIS MEDIA

Preduzeće za marketing

Takovska 36-38

11000 Beograd

Tel: +381 11 208 3720 ; +381 11 208 3602

Fax: +381 11 329 2567

E-mail: metropolis.infoyu@metropolis-media.co.yu

SVETISLAV V. DRAGOVIĆ

"Stari" objektivni na digitalnom kućištu

SVAKAKO NISAM JEDINI FOTOGRAF KOJEG JE DIGITALNA FOTOGRAFIJA "UHVATILA NA SPAVANJU". OD POJAVE PRVIH DIGITALNIH FOTOAPARATA U ČIJI KVALITET NISAM VEROVAO, DO TRENUTKA KADA SAM SEBE UHVATIO DA FOTOGRAFIŠEM SKORO ISKLJUČIVO DIGITALNIM FOTOAPARATOM I DA SAM "PENZIONISAO" SVOJU LEPO OPREMLJENU FOTO-LABORATORIJU I POČEO DA KORISTIM RAČUNAR, ČINI MI SE DA JE PROŠLO VRLO KRATKO VREME. GLEDAO SAM MOJ DIVNI SLR FOTOAPARAT I GOMILU OBJEKTIVA, S TUGOM RAZMIŠLJAJUĆI DA MI MOŽDA NIKADA NEĆE BITI POTREBNI. POJAVA DSLR FOTOAPARATA UMERENE CENE DONELA JE NOVU VREDNOST MOJIM OBJEKTIVIMA. ODJEDNOM, ONI SU POČELI PONOVO DA ŽIVE, DA SE KORISTE, DA ME ZANIMAJU

NA ČEMU MI U STVARI SNIMAMO?

Naš stari dobri film kojim snimamo još od vremena osnivača KODAK-a Džordža Istmana (George Eastman) do današnjih dana, u digitalnoj fotografiji zamenjen je senzorom koji je prikazan na slici broj 1. Sem malih izuzetaka, taj senzor ima dimenzije od 23 do 24 mm dužine sa 15 do 16 mm širine. Razni modeli fotoaparata imaju neznatno različite dimenzije (Minolta D7 ima 23,5 x 15,7 mm, Nikon D50/70 ima 23,7 x 15,6 mm itd). Kako je taj format vrlo blizak kratko trajućem filmskom formatu APS, onda se kolokvijalno i naziva APS format senzora. Na fotoaparatom sa nepromenljivim objekti-

Ovako izgleda senzor digitalnog fotoaparata u formatu APS – to je naš "film" na kome snimamo

vom, koje na engleskom jeziku zovu Prosumer (PROfessional – conSUMER) fotoaparatom, taj senzor je manji, ali za ovo razmatranje nas interesuje samo APS format koji se nalazi, na najvećem broju sadašnjih digitalnih jednookih refleksnih (DSLR) fotoaparata.

DA LI SU OBJEKTIVI STVORENI ZA FILM I FORMAT 24 X 36 MM DOBRI ZA DIGITALCE?

Na tu temu bilo je puno diskusija. Cenjeni francuski časopis *Chasseur d'Images* ("Lovac slika") koji je redovno poiso o laboratorijskim rezultatima ispitivanja objektivna i koji je, prema njima, ali i odnosu cena / performans dodeljivao ocene, zaključio je da se za digitalni fotoaparat ne može ispitivati objektiv nezavisno od kućišta (odnosno senzora koji je sastavni deo kućišta). Drugim rečima, isti objektiv na dva različita digitalna kućišta može da da različite rezultate. To je, naravno, bila novost. Objašnjenje se sastojalo u tome da se digitalni senzor ne ponaša kao film. Grubo rečeno, on nije ravna površina, već skup cevčica, pa nije svejedno pod kojim uglom pada projektovana slika s objektivna. U brojnim drugim časopisima koji su mi došli do ruku nisam naišao na takav zaključak: svi oni i dalje tretiraju objektivne kao ranije.

Kao potvrda verodostojnosti tog ispitivanja štampani su dijagrami testova. Naravno, cenim *Chasseur d'Images*, koji čitam godinama, ali hteo sam za sebe, pa i za naše čitaoce, da napravim

poređenje s nekim od objektivna koje posedujem i da kroz to očekivano "moje iskustvo" sagledamo ovaj problem, koji sigurno interesuje mnoge, iz jednog drugačijeg aspekta. Fotoaparat i objektivni koje posedujem marke su Nikon, ali sam siguran da ovi zaključci važe za sve druge marke koje nisam bio u mogućnosti da isprobam. Naravno, Canon FD objektivni ne idu na Canon digitalne refleksne fotoaparate, ali Canon autofokusni objektivni EF tipa da. Kod Nikona nije bilo problema da se isprobaju i oni "stari" objektivni koji su morali da budu uoštravani rukom.

Nisam mogao da proverim tvrdnju da na digitalnom fotoaparatu ne treba da se koriste širokougaojni objektivni koji nisu retrofokusne konstrukcije, kao što su širokougaojni objektivni za ono malo preostalih nerefleksnih fotoaparata (Leica, Contax G1 i G2). Postoji jedno digitalno kućište koje nije refleksno i može da koristi objektivne s Leica M-priključkom i ta tvrdnja trebalo bi da se odnosi na njega. Nisam bio u mogućnosti da proverim ovu tvrdnju jer mi nije bio dostupan takav digitalni fotoaparat. Širokougaojni objektivni napravljeni za refleksne fotoaparate su tzv. retrofokusne konstrukcije, znači da su odvojeni od projekcione ravni da bi moglo da se pokreće ogledalo, pa njihovi zraci padaju na senzor pod prihvatljivim uglom.

Zaključak do kojeg sam došao i koji ću bolje da objasnim dalje u tekstu jeste da bez problema mogu da se koriste "stari" objektivni na digitalnom kućištu. Posle ovako ohrabrujućeg zaključka, moram malo da okvalifikujem ovu tvrdnju.

Fotografija skakavca snimljena autofokusnim makroobjektivom 105 mm. Ovakav objektiv prilikom terenskog snimanja pored brzine pruža i konfor u radu. Fotografija: Milan Živković

LAK OPTIČKI ZADATAK

Objektivni pravljeni za format od 35 mm (24 x 36 mm) morali su da budu dovoljno korigovani za celu površinu tog formata. Većina digitalnih fotoaparata, kako sam pomenuo ranije, ima senzor oko 23,5 x 15,7 mm, takozvanog APS formata slike. S optičkog gledišta, objektivni koji su dobri za format 24 x 36 mm na smanjenom formatu imaju mnogo lakši zadatak, drugim rečima, korekcija im je bolja budući da se koristi samo srednji deo slike.

Za snimak tornja Saborne crkve žična daljina iznosila je oko 80 mm, što odgovara 160 mm na filmu formata od 35 mm, i omogućila je izbor isečka koji odgovara

[1] Makroobjektiv za snimak s normalne daljine daje odličan rezultat

[2] Korišćenjem telezum objektivna 80–200 mm može se lepo kontrolisati dubinska neoština kako bi se istakao glavni predmet snimanja

[3] Fotografija snimljena sa zum objektivom 24–120 mm na najdužoj žičnoj daljini koja bi odgovarala teleobjektivu od 180 mm. Daljina od predmeta snimanja – goluba – bila je dovoljna da ne preplasi pticu

Ta prednost da se koristi njihov "sweet spot" ("slatka tačka", tj. onaj deo projektovane slike gde je korekcija najbolja) plaća se manjim vidnim uglom. Objektiv od 35 mm postaje "normalan" a ne širokougaojni, dok onaj od 50 mm postaje pravi portretni objektiv jer je multiplikator žične daljine otprilike 1,5 ako se, radi poređenja s popularnim formatom od 35 mm, kao gledište uzima vidni ugao.

Prednost koju nam donosi korekcija objektivna moramo malo da korigujemo. Budući da tako malu fotografiju moramo linearno da povećamo više puta nego pun format 24 x 36 mm, na primer, za fotografiju formata 20 x 30 cm skoro 12 puta, dok je za format 24 x 36 mm bilo potrebno povećati samo 8 puta, svaka greška objektivna uvećava se za tih 50 odsto. Ona neoština koja je bila prihvatljiva za manje povećanje, postaje uočljiva na povećanju s manjeg senzora. Situacija bi bila ista kao kada bismo stavili normalan objektiv na neko APS kućište (kao na primer, Nikon Pronea), uz korišćenje supersitnozrnatog filma radi dobijanja velike oštine.

Možete reći da taj zaključak predstavlja cepanje dlake na tri dela, tj. cepidlačenje. Međutim, ako koristimo dubinsku oštrinu, onda ćemo videti da je tolerancija smanjena, da je dubinska oština na tako malom formatu senzora manja jer je dozvoljena neoština manja. Objektiv od, na primer, 35 mm na formatu 24 x 36 mm ima relativno veliku dubinsku oštrinu, dok na digitalnom kućištu to više nema jer se dozvoljeni krug neoštine smanjio (povećavamo ga više puta). Zatim, svaka neoština nastala pomicanjem fotoaparata i objektivna tokom snimanja je izrazitija. Morao sam da pobacam brojne sni-

mke napravljene zum objektivom 80–200 mm jer se stativ za snimanje s tako velikim i teškim objektivom pokazao nedovoljno stabilnim, pa su snimci bili "izrazito neoštri", dok bi možda na 24 x 36 mm bili "prihvatljivo oštri" (zapazite nijanse u izražavanju).

DIVNO OTKRIĆE: MAKROOBJEKTIV!

Mislim da je dosta fotografa otkrilo još odavno da je makroobjektiv vrlo primamljiva varijanta za korišćenje umesto normalnog objektivna jer ima odličnu korekciju, nešto manju ali prihvatljivu svetlosnu jačinu i mogućnost uoštravanja do 1:2, a često do 1:1 u odnosu na predmet. Zbog popularnosti makroobjektivna žične daljine 50–60 mm ubrzo su se pojavili i takvi objektivni sa žičnom daljinom oko 100 mm jer je malo veće odstojanje bilo povoljno za osvetljavanje predmeta, bilo blicem, bilo prirodnim svetlom, s obzirom na to da fotoaparat i fotograf ne bacaju senku na predmet. Izuzetno, pojavili su se i makroobjektivni od 200 mm. Ovi telemakroobjektivni bili su znatno skuplji od objektivna sa 50 do 60 mm žične daljine, te su po logici bili i manje zastupljeni u torbama fotografa.

Na digitalnom kućištu normalan makroobjektiv ponaša se kao telemakroobjektiv na normalnom filmu. Moj 60 mm Micro Nikkor "postao" je telemakroobjektiv od 90 mm! Istovremeno sam potvrdio već postojeću reputaciju makroobjektivna – imaju izvanrednu oštrinu. Pravo zadovoljstvo je snimati takvim objektivom na digitalnom kućištu.

Slikar ikona mogao je da bude snimljen s pristojne daljine a da mu se ne smeta u radu

Zum od 24 do 120 mm takođe je veoma dobar za snimanje struktura kao što su ove tkanine, eksponat Etnografskog muzeja u Beogradu

druga funkcija ne prenosi se na kontrolu kućišta, ni fokus (to je skoro samo po sebi shvatljivo), ni otvor. Za snimanje mora da se koristi ručni svetlomer ili, ako je reč o sasvim statičnim predmetima, mora se praviti probno eksponiranje oko neke ekspozicije izmerene svetlomerom ili u krajnjoj nuždi koristeći neki AF objektiv. Što se tiče kvaliteta, nema primedbi – fotografije s objektivima za ručno uoštravanje su besprekorne. Ipak, mislim da je snimanje s manuelnim objektivima na modernim kućištima za autofokus prilično zametno i samo ako je reč o nekom specijalnom objektivu koji ne vredi iznova nabavljati (kontrola perspektive ili specijalni objektivi koji se, inače, retko koriste), treba računati na njihovu upotrebu. Za normalno snimanje oni su, da se izrazim engleski "pain in the neck" (prava glavobolja).

OSTALI OBJEKTIVI

Počev od tzv. normalnog objektivu od 50 mm koji je postao sjajan portretni objektivi koji odgovara onome od 75 mm za film formata od 35 mm, pa zatim raniji portretni objektivi od 85 mm koji postaje već pravi teleobjektiv koji odgovara onome od 135 mm, ulazimo u sferu superteleobjektiva u koju smo "unapredili" naše teleobjektive ili telezum objektivu. Moj popularni objektivi za snimanja filmom, od 24 do 120 mm, postaje koristan objektivi koji odgovara telezum objektivu 35-180, što je vrlo lep opseg žižnih daljina. Objektivi 80-200 mm postaje adekvatan supertelezum objektivu 120-300 mm žižne daljine.

Već sam pomenuo da su zahtevi za oštrinom povećani jer snimak mora više da se poveća radi proizvodnje fotografije na papiru. To znači da ceo sistem postaje osetljiviji na pomicanje tokom ekspozicije, uoštravanje i na dubinsku oštrinu. Na fotografiji veličine 10x15 cm mnoge fotografije izgledaju oštre, ali kada se dosta povećaju, postaju neoštre. Mogućnost provere veoma uvećane slike na ekranu čini da sam postao još više ubeđen da problem postoji, pošto od svih snimljenih fotografija mogu da pregledam i one koje nisam rešio da jako povećavam na papiru. Budući da nikada ne znam, u trenutku kada pritiskam okidač, da li će mi ta fotografija trebati veoma povećana ili ne, normalno je da želim da izbegnem iznenađenja. Zato pri snimanju teleobjektivima stativ postaje više neophodan nego što je ranije bio, iako sam uvek bio prijatelj stativa.

OBJEKTIVI S RUČNIM UOŠTRAVANJEM

Imao sam prilike da probam samo Nikon objektivu za ručno uoštravanje pošto se osnovni priključak kod Nikonu nije menjao tokom razvoja fotoaparata. Ovo treba shvatiti sa svim ograničenjima jer osim mogućnosti da se objektivi fizički ugradi na fotoaparatus, nijedna

Fotografija napravljena makroobjektivom za ručno uoštravanje. Njoj nema šta da se zameri u pogledu oštine i ostalih kvaliteta, ako snimatelj zaboravi muke oko određivanja ekspozicije

stisnite petlju i potrošite novac za blic novije generacije. Ušteda na blicu može skupo da vas košta.

ZAKLJUČAK

Svima koji kupuju DSLR fotoaparatus može se toplo preporučiti da uz njega kupe ponuđeni objektivi koji polazi od 18 mm žižne daljine (što odgovara 27 mm na formatu od 35 mm). Taj objektivi je optimalno korigovan i po opsegu žižnih daljina vrlo je prikladan. Takav objektivi proizvođači i nude po umerenoj ceni, a ako se nabavlja odvojeno od kućišta, njegova cena dosta je viša. Koja će biti krajnja žižna daljina, nije toliko bitno, da li je to 70 ili 55 mm, u svakom slučaju, ta žižna daljina uglavnom je u redu. Ako želite malo veći teleobjektiv, verovatno će se među ranijim objektivima pronaći neki koji se "unapređuje" u tele, jer se njegova žižna daljina umnožava sa 1,5 radi poređenja sa žižnom daljinom na formatu od 35 mm. Svakako, treba poštiti kriterijume za dubinsku oštrinu i, ukoliko je ona markirana na objektivi, shvatiti da je taj kriterijum za format 24x36 mm i da se dubinska oštrina za digitalni SLR, na primer, za otvor 11, treba koristiti kao podatak ako se snima s otvorom 5,6 ili najviše 8. Za snimanje iz ruke, kriterijum da najduža dozvoljena ekspozicija treba da bude 1/žižna daljina (znači za 200 mm, treba da bude 1/200") treba veoma poštiti i predlažem da to bude 1 podeljeno sa 2 puta žižnom daljinom (znači za 200 mm, koji na DSLR odgovara objektivi od 300 mm, treba da bude 1/400", tj. 1/500", jer se 1/400" ne nalazi na fotoaparatusima).

Ako se željena žižna daljina nalazi u domenu standardnog zum objektivu, koji je nabavljen s fotoaparatusom, onda se treba u torbu mašiti samo onda kada je potreban objektivi sa velikim relativnim otvorom, za snimanje pod slabijim svetlom ili pak za makrosnimanja. Za normalno snimanje prednost treba dati objektivi koji je isporučeni s fotoaparatusom. Najbolje je da bliceve ranije generacije zaboravite. Takođe, imajte u vidu da često skidanje i stavljanje objektivu može da nanese prljavštinu na senzor. Zbog toga, uverite se da su objektivi perfektno čisti pre nego što ih stavite na fotoaparatus.

Fotografija istog predmeta s autofokusnim makroobjektivom ne razlikuje se u kvalitetu, ali se razlikuje u komforu pri snimanju Fotografije: Svetislav V. Dragović

Najbrži put do plaže.

Novi Kia Cerato 8€ Dizel

12.790 € ocarinjeno ili već od 8€ dnevno

3 meseca odloženo otplaćivanje do 6 godina 0% učešća

+ poklon Nikon

KIA KIA MOTORS
The Power to Surprise™

Novi dizel 1.5 CRDi sa 102 KS

3 godine garancije

Električni paket

Klima uređaj

2x Airbag

ABS sa EBD

Prodajno servisni centar KIA AUTO d.o.o.

011/316 69 03

Novi KIA SERVIS
Prijava za termin:
011/316 54 96

Ugrinovački put 10 m, Beograd-Zemun (novosadski auto-put)

S LEASING

Vladimira Popovića 8/VI, 11070 Beograd
Tel.: 011/311 45 14, www.s-leasing.co.yu

BEOGRAD: KIA AUTO, 011/316 69 04, GORNJI MILANOVAC: ARKO, 032/726-300; NOVI SAD: GEM TRADE, 021/712-001; SUBOTICA: AUTOHERMES, 024/753-555; NIŠ: IMEX AUTO, 018/524-111, 018/512-596; KLADOVO: BATA, 019/81-710; PODGORICA: KIA MONTENEGRO, 081/234-631.

© LJUBINKO KOŽUL

Ljubinko Kožul

Moć dodira

LJUBINKO KOŽUL FOTOGRAFIJE STVARA JEDINSTVENIM I NADASVE NEOBIČNIM POSTUPKOM - KLASIČNIM FOTOGRAFISANJEM I OBRADOM CRNO-BELOG FILMA, I RADOM U MRAČNOJ KOMORI KOJI JE SVE DRUGO SAMO NE KLASIČAN

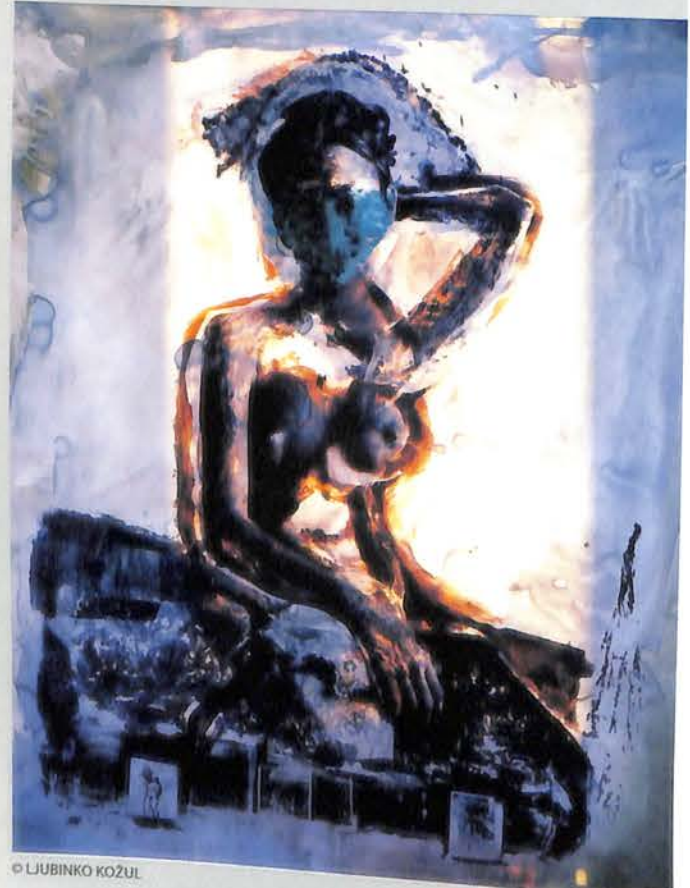

© LJUBINKO KOŽUL

Postoji jedna skoro mistična oblast fotografije koja je naziv dobila po naučniku koji ju je otkrio – Kirlijanova fotografija. Uz pomoć posebnih dodataka fotograf može snimiti nevidljivo električno polje – auru koju poseduju sva živa bića. Možda će se neko zapitati kakve veze ima ova oblast fotografije s radom Ljubinka Kožula, ali bilo bi zanimljivo snimiti auru koju on širi oko sebe i koju u mraku, kroz primordijalnu opnu rastvora hemikalija, projektuje na osetljivi sloj fotopapira velikog formata. Auru koja živi i neprekidno raste jer se hrani Ljubinkovim opsesijama, nadanjima i ponajviše ushićenjem. Jer, on uspeva da spoji nežnost i snagu, svetlost sa senkama, erotsko sa svetim. Sazrevanje osnovne ideje, zajedničko traganje fotografa i modela za scenom tokom kojeg polazi od potke koja će biti osnov jedinstvenog tkanja, a potom iščekivanje i uzbuđenje zbog nastanka nove slike, sve se to sakuplja u jedinstvenu auru, stvarajući nama nepoznatu a izuzetno snažnu energiju. Neverovatnu moć koja naizgled bez kontrole potiče latentnu sliku da se pojavi i tamo gde, u stvari, ne bi trebalo da je bude. Možda bi najbliže poredenje rada Ljubinka Kožula bilo s vrhunskim vajarima koji imaju običaj da skromno kažu kako su oni samo oslobodili objekat nekada davno sakriven i zatočen unutar ma-

© LJUBINKO KOŽUL

© LJUBINKO KOŽUL

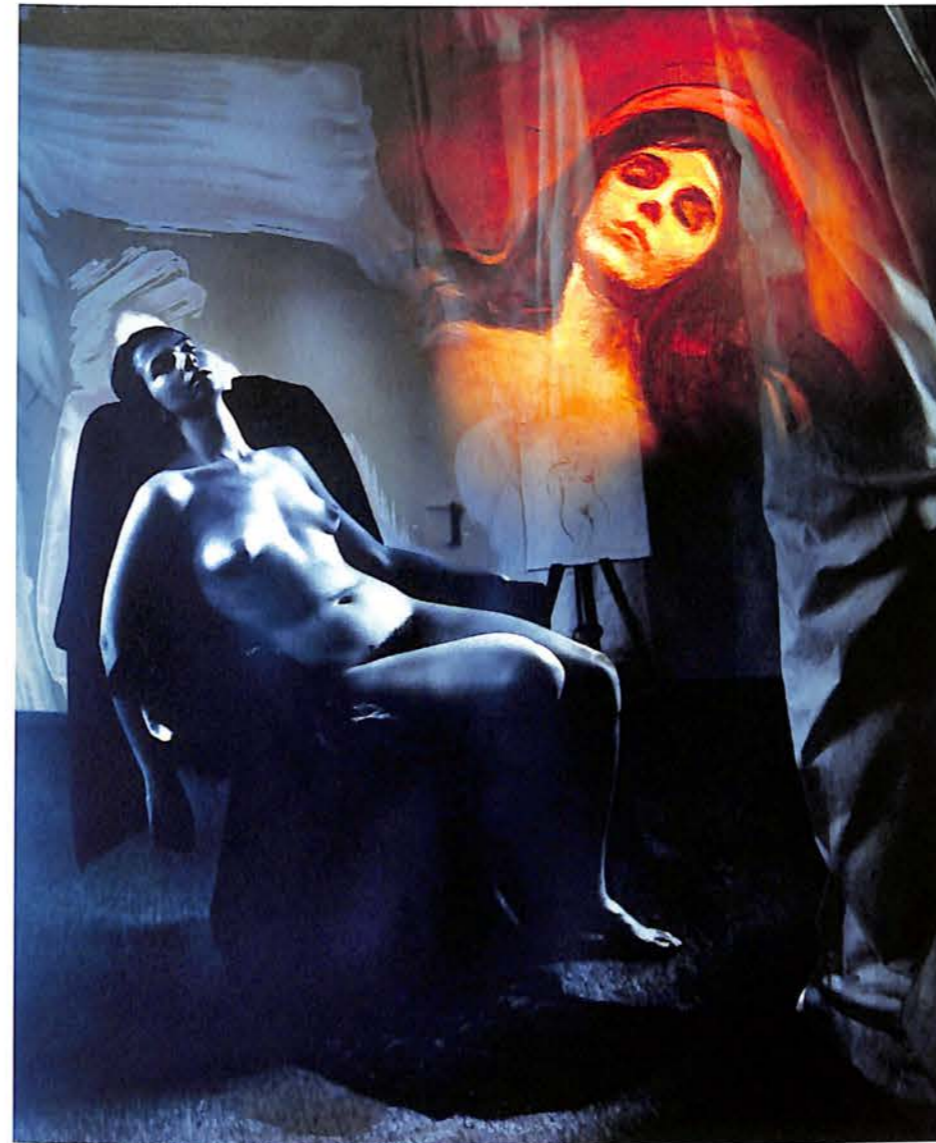
© LJUBINKO KOŽUL

© LJUBINKO KOŽUL

© LJUBINKO KOŽUL

© LJUBINKO KOŽUL

© LJUBINKO KOŽUL

terijala. Slično njima, i ovaj autor koristi uvek iste materijale: fotopapir, razvijlač i fiksir, ali rezultati su uvek drugačiji. Kada je uspeo da se oslobodi skoro dogmatskih pravila o radu, istovremeno je otvorio prolaz u prostor koji, barem za sada, jedino on uspeva da kontroliše na ovaj način. A ta je kontrola vezana za njegove ruke i to polje koje on odaje i koje na fotografiji i od fotografije stvara nešto drugo, nešto novo i za nas neočekivano.

Sve što se događa u mračnoj komori na neki način povlači trenutnu i nepovnljivu granicu. Granicu između razvijlača i fiksira, suvog i nakvašenog papira, eksponiranih i sakrivenih mesta i najvažniju granicu između netaknute površine i one koju je dodirnuo rukama i dao joj novu dimenziju i sasvim drugi smisao.

Kao alhemičar i mađioničar istovremeno, na devičanskoj površini fotografije, koja je u procesu nastajanja, meša hemikalije koje ne smemo mešati, dodiruje jagodicama i dlanom površine koje ne treba doticati, dodaje kao tajni sastojak magične formule i toplotu svoga daha u slatkoj ali iscrpljujućoj igri stvaranja. Sukobi nastali na granicama koje on postavlja i ujedno kontroliše stvaraju dela koja deluju jednako snagom i na fotografije i na slikare i tada se događa konačna čarolija.

Vešto sakriven, utkan i upisan u linije i oblike nagih tela Ljubinkov niz mističnih runa (drevno magično pismo) deluje konačnom snagom i briše sve granice, a među njima i onu između slike i fotografije. I ono što je najvažnije, nestanak te granice nikome ne smeta – slikari uživaju zajedno s fotografima. Ostaju samo dela nastala zajedničkim delovanjem svetla, hemije i neiscrpane energije Ljubinka Kožula.

M. ŽIVKOVIĆ

© LJUBINKO KOŽUL

© LJUBINKO KOŽUL

Biografija

Rođen je 10. maja 1947. godine u Riđici, Bačka. Fotograf u Televiziji Beograd. Član je Udruženja likovnih umetnika primenjenih umetnosti i dizajnera Srbije (ULUPUDS). Do sada je imao više od 20 samostalnih izložbi u zemlji i inostranstvu. Dobitnik je većeg broja nagrada. Autor je dve fotomonografije, učesnik više likovnih kolonija.

© LJUBINKO KOŽUL

MR VLADIMÍR ČERVENKA

REPRODUKOVANJE dvodimenzionalnih originala

U PROŠLOM BROJU ČASOPISA OSVRNULI SMO SE UKRATKO NA PROBLEMATIKU FOTOGRAFISANJA DVODIMENZIONALNIH I TRODIMENZIONALNIH PREDMETA U STUDIJU. S OBZIROM NA TO DA JE OVA PROBLEMATIKA KOMPLEKSNA, U OVOM BROJU I U NAREDNIM TEKSTOVIMA OBRADIĆEMO DETALJNIJE SVE TEHNIKE

Da bismo postigli pravilnu reprodukciju originalnog dvodimenzionalnog predmeta bez deformacija na konačnoj fotografiji, moramo da ispunimo jedan bitan uslov: optička osa objektivna i površina originala moraju da budu pod uglom od 90°. Ovaj uslov obezbeđuju svi reprodređaji, međutim, njihova nabavka prilično je velika investicija koja je isplativa samo u studijima koji se bave isključivo reprofotografijom. Postoje dva tipa reprodređaja: za vertikalnu i horizontalnu reprodukciju. Kod prvog tipa optička osa objektivna je vertikalna, a original je postavljen u horizontalan položaj. Drugi tip reprodređaja ima optičku osu horizontalno orijentisanu dok se predložak postavlja vertikalno. Prvi tip pretežno se koristi za reprodukciju na lajka i srednjem formatu, i za snimanje originala manjih dimenzija jer je udaljenost između objektivna i predmeta relativno mala. Drugi tip uređaja pruža nam konformniji rad jer je udaljenost između originala i objektivna veća i zato se koristi za snimanje originala većih dimenzija i na većim formatima. Uređaj za vertikalnu reprodukciju možemo da improvizujemo od nosećeg stuba aparata za povećavanje na koji, pomoću adaptera, pričvršćujemo fotoaparata, a za improvizaciju horizontalnog uređaja poslužiće stabilni stativ. Pri tom, moramo da vodimo računa da ispunimo osnovni uslov – optička osa i površina originala moraju biti pod uglom od 90°, tj. površina originala i površina filmskog materijala moraju biti paralelne. Da bismo to postigli, od velike pomoći biće precizna vaser vaga pomoću koje proveravamo da li je obezbeđen horizontalan ili vertikalni položaj fotoaparata i originala.

OSVETLJAVANJE ORIGINALA

Sledeći bitan uslov za dobru reprodukciju jeste ravnomerno osvetljenje originala. Na fotografiji br. 1 reprodukovani je tekst osvetljen jednim reflektorom s udaljenosti od 90 cm čiji svetlosni snop zaklapa s optičkom osom ugao veći od 45°. Vidljiva je neravnomernost osvetljenja originala – gornji deo teksta je preeksponiran, donji podeksponiran, a naglašene su neravnine površine (za ovu priliku namerno je odabran takav list papira). Da bi postigli ravnomerno osvetljenje koristeći samo jedan refle-

ktor moramo ga postaviti pod uglom od 45°, no ukoliko je reflektor suviše blizu, bliža ivica originala biće i dalje više osvetljena od udaljenije (dejstvo Zakona o opadanju osvetljenja – REFOTO br. 15, str. 30). Pravilnu udaljenost određujemo merenjem dužine ivice originala koja se nalazi bliže reflektoru i množimo je sa sedam, u ovom slučaju širina teksta je 25 cm, tako da bi udaljenost reflektora trebalo da bude najmanje 175 cm ili veća. Fotografija br. 2 snimljena je posle ove korekcije, ravnomernost osvetljenja bliže i udaljene ivice je očigledna, no na fotografiji još uvek su vidljive neravnine papira koje stvaraju senke. Njih eliminišemo tako što površinu osvetlimo sa suprotne strane još jednim reflektorom iste jačine, koji emituje svetlo pod istim uglom i s istog odstojanja. Još bolji rezultat i ravnomernije osvetljenje postižemo sa četiri reflektora – po dva sa svake strane. Fotografija br. 3 snimljena je na taj način: osvetljenje je potpuno ravnomerno, ali još uvek su primetne neravnine originala i deformacije teksta koje su prouzrokovane njima. Fotografija br. 4 snimljena je s istim osvetljenjem, ali original je opterećen staklenom pločom koja je svojom težinom "ispegkala" neravnine na papiru. To je najjednostavniji način da eliminišemo neravnine originala, samo moramo da vodimo računa o kvalitetu stakla. Njegove obe površine moraju da budu potpuno glatke i planparalelne, bez iskrivljenja i oštećenja. Staklo ne sme da bude obojeno, jer i najmanje zelenkaste nijanse karakteristične za prozorsko staklo biće registrovane na konačnom snimku. Najpogodnije je kristalno staklo koje se koristi za izradu kvalitetnih ogledala. Bitna je i njego-

va debljina – staklo od 4 do 5 mm ima dovoljnu težinu da ispravi neravnine originala. Onim fotografijama koji se bave često reprodukcijom isplati se kupovina prese sa staklenom pločom ili vakuum maske pomoću kojih možemo idealno da ispravimo original.

EKSPONOMETRIJA

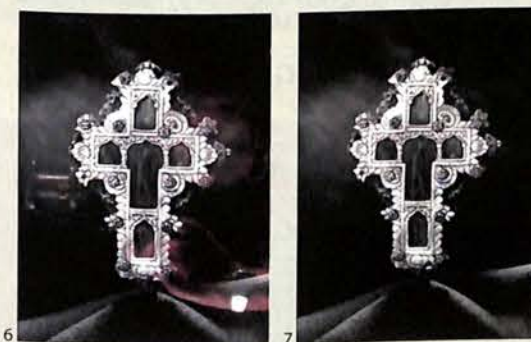
Kontrolu ravnomernosti osvetljenja merimo ekspozimetrom, metodom upadnog svetla s ravnom kalotom – pločicom kako bismo ispoštovali kosinusov uslov koji stupa na snagu kod merenja površina koje su osvetljene pod određenim uglom (REFOTO br. 17, str. 34). U takvim prilikama poluloptasta kalota, koja je namenjena merenju svetla trodimenzionalnih predmeta, ima sklonost ka podekspoziciji. Izmerene vrednosti u sredini originala i na njegovim ivicama moraju biti iste, a dozvoljeno odstupanje koje materijal može da toleriše jeste 25 odsto, tj. ¼ blende. Ravnomernost osvetljenja možemo proveriti i jednostavnim testom: kada

olovku pridržavamo prstom vertikalno u centru bele površine. Na površini će se pojaviti onoliko senki olovke koliko je svetlosnih izvora, a okom lako možemo utvrditi da li je gustina senki podjednaka – fotografija br. 5. Ako nemamo uređaj za merenje upadnog svetla, merimo metodom odbijenog svetla isključivo pomoću sive karte. Ukoliko merimo odbijeno svetlo direktno s originala, u zavisnosti od toga da li on sadrži pretežno svetle ili tamne površine, dobićemo podeksponiran ili preeksponiran snimak.

OTKLANJANJE REFLEKSA

Površina originala neretko je sjajna, slike su najčešće uramljene i pod staklom, a kada opteretimo original staklenom pločom dobijamo refleksnu površinu s osobinama ogledala. Na tim površinama ogledaju se predmeti i površine koje se nalaze u studiju, a najčešće je to sâm fotoaparata i fotograf. Što su tonovi predmeta tamniji, refleksi su jači, na belim površinama ih nema. Da bismo eliminišali reflekske, moramo ukloniti njihov uzrok, a to je svetlo! Svetlosne izvore postavljamo tako da osvetljavaju samo original, a ne i okolne predmete – u studiju treba isključiti sva nepotrebna svetla i zamračiti pro-

zore ukoliko su oni uzrok refleksa. Ispred fotoaparata postavljamo crnu površinu od kartona ili od drugog pogodnog materijala, koja pokriva vidno polje refleksne površine originala, istovremeno zaklanjajući sve predmete koji mogu da prouzrokuju reflekske. Fotografisemo kroz otvor u sredini kroz koji provučemo samo objektiv. Ilustracija br. 6 je reprodukcija fotografije sa sjajnom površinom koja je bila opterećena staklom kako bi bila ravna, u desnom donjem delu jasno je vidljiv refleks ruke sa satom, a na levoj strani vidimo refleks repro uređaja. Na fotografiji br. 7 svi ovi refleksi su odstranjeni na gore navedeni način.

KARAKTER SVETLA, ISTICANJE STRUKTURE

U većini slučajeva, zbog isticanja svih valera originala pogodnije će biti mekše i difuznije svetlo. Njegov intenzitet je od manje važnosti zbog toga što se radi o nepokretnim predmetima i fiksiranom fotoaparatu, tako da možemo

koristiti duge ekspozicije. Kada želimo da istaknemo strukturu materijala koristimo usmereno, kontrastnije svetlo kako bismo dobili efekat svetla i senki i istakli neravnine originala. U tim slučajevima kršimo pravilo da reflektori moraju da stoje pod uglom od 45° i da osvetlimo predložak pod većim uglom kako bismo istakli strukturu materijala. U takvim prilikama original osvetljavamo samo sa jedne strane i jednim reflektorom kako bismo izbegli dupliranje senki. Ravnomernost osvetljenja postižemo "falš svetlom" koristeći osobine izolukse svetlosnog snopa (REFOTO br. 10, str. 34), odnosno nejednakosti jačine svetla centralnog i perifernog dela svetlosnog snopa – jačim svetlom centralnog dela snopa osvetljavamo udaljenije delove originala, dok slabijim perifernim svetlom bliže delove. U takvim situacijama od pomoći mogu biti polušifoni kojima parcijalno možemo da smanjimo jačinu svetla. Na fotografiji br. 8 reprodukovana je uljana slika korišćenjem difuznog svetla, potezi četkom nisu izražajni, dok je na fotografiji br. 9 detalj iste slike osvetljen usmerenim svetlom – potezi četkom sada su jasno uočljivi.

PROBLEM RAMA

Slike su često opremljene ramom, a većina ramova je polusajna ili sjajna, te je refleks karakterističan za ram slike. Na ramu on je poželjan, na fotografiji se trudimo da ga uklonimo. Na fotografiji br. 10 je original pod staklom osvetljen levim i desnim normalnim prednjim usmerenim svetlom, u staklu nema refleksa – original je dobro osvetljen, ali je zato na levoj i desnoj strani rama refleks dobro vidljiv, dok ga u gornjem i donjem delu nema – ram je taman. Pored toga, na levoj i desnoj strani ram baca senku na sliku i pozadinu. Na fotografiji br. 11 slika je osvetljena bočno mekim svetlom sa dva kišobrana, a na fotografiji br. 12 difuznim svetlom soft boksa – na obe fotografije slika je korektno osvetljena, ali refleksi i senke rama nisu zadovoljavajući. Na fotografiji br. 13 i ram i slika su korektni – na slici nema refleksa, dok je ram ravnomerno osvetljen. Ovom prilikom svetlo reflektora odbijeno je od bele refleksne površine – stiropora koji je postavljen između slike i fotoaparata, a fotografisano je kroz četvorougao ni otvor između ploča stiropora – slika br. 14. Svetlo je difuzno i ravnomerno osvetljava pod istim uglom svaku letvicu rama. Ploče stiropora moramo namestiti pažljivo, kontrolišući efekat osvetljenja kroz tražilo, jer ukoliko njihov položaj nije odgovarajući, pojavice se neželjeni refleksi na staklu – slika br. 15. Za rad na reprodukovanju koristimo isključivo niskoosetljivi materijal zbog bolje rezolucije i registracije boja, a tehničke crteže snimamo na grafički film. Izrade kopija i priprema za štampu biće znatno olakšane ukoliko pored originala snimimo kontrolnu test kolor i sivu tablicu – ilustracija br. 8.

Dinamički opseg u fotografiji

U FOTOGRAFIJI SE ČESTO SREĆEMO SA SCENAMA S VELIKIM KONTRASTOM, TJ., SCENAMA KOJE SADRŽE VEOMA SVETLE, ALI I VEOMA TAMNE OBLASTI. U TAKVIM SITUACIJAMA MORAJU SE ČESTO PRAVITI KOMPROMISI, ZAPRAVO, MORAJU SE ŽRTVOVATI DETALJI ILI U SVETLOJ, ILI U TAMNOJ OBLASTI FOTOGRAFIJE

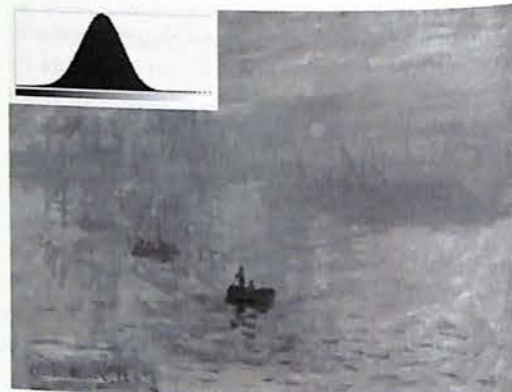
Odnos "osvetljenosti" najsvetlijeg i najtamnijeg dela neke scene naziva se *dinamički opseg scene*. Iako to nije baš sasvim ispravno, termin dinamičkog opsega često se opisuje kao *kontrast*. Prizori koje svakodnevno uočavamo mogu imati veoma veliki dinamički opseg koji ide od 10.000 : 1, do čak 100.000 : 1.

Tipičan primer jeste kada iz zamračene sobe posmatramo suncem obasjanu snežnu padinu. Ako pokušamo da taj prizor "zabeležimo" fotoaparatom, imamo problem. Ili ćemo snimiti detalje u sobi, a čitav pogled kroz prozor biće beo, ili obrnuto: snimićemo detalje napolju, a soba će biti crna. S druge strane, ljudsko oko je mnogo savršeniji uređaj. Ono je u stanju da odjednom razazna gotovo ceo opseg, od detalja u sobi, pa do detalja u snegu. Zato govorimo i o *dinamičkom opsegu senzora* – oka, fotoaparata, skenera itd., kojim beležimo scenu. Konačno, pokušamo li ono što smo videli ili fotografisali da materijalizujemo, recimo da naslikamo

ili izradimo fotografiju, suočeni smo sa još jednim ograničenjem – *dinamičkim opsegom medijuma*. Verujem da će se mnogi od vas iznenaditi kada kažem da dinamički opseg slikarskog platna, odnosno fotografskog papira nije veći od 100 : 1! Za kompjuterske monitore taj opseg je obično manji – 100 : 1, a retko ide do 1.000 : 1 kod kvalitetnih monitora. Pa kako onda snimiti, a zatim ponovo prikazati kontrastne scene kojima smo okruženi kad postoji takva nesrazmera?

Klod Mone, "Impresija: svitanje"

Ista slika konvertovana u crno-belo i njen histogram

Takođe, upotrebljavali su suprotne boje da bi prividno povećali dinamički opseg slika. Pogledajmo sliku *Impresija: svitanje* wKloda Monea.

Narandžasto sunce kao da hoće da iskoči iz oblaka. A da je to samo kontrast boja, a ne i njihovih intenziteta, tj. da sunce nije nimalo svetlije od oblaka, vidi se kada se slika prebaci u crno-belu. Još jedna interesantna stvar u vezi s ovom tipično impresionističkom slikom jeste njen histogram. Pokušajte da među vašim fotografijama pronađete neku s tako matematički "pravilnim" histogramom.

U fotografiji, pored problema predstavljanja tonova na fotografskom papiru (ograničen opseg medijuma), postoji i dodatni problem beleženja tonova kontrastne scene na filmu, to jest senzoru digitalnog fotoaparata (mali dinamički opseg senzora).

U crno-beloj fotografiji Ansel Adams je razvio tzv. *sistem zona* da bi izvukao maksimalan dinamički opseg iz scene koju fotografisao. Vizuelno bi podelio scenu na deset zona u zavisnosti od osvetljenosti, pri čemu svaka zona odgovara jednom f-stopu. Deo njegove majstorije bio je u određivanju zone na kojoj će da meri svetlo kako bi sačuvao detalje u senkama. Zatim bi provodio dosta vremena posebno razvijajući svaki negativ, čime je izvlačio dodatne detalje iz preeksponiranih delova fotografije. Svako ko se bavi crno-belom fotografijom i posvećuje dosta vremena razvijanju fotografija trebalo bi da se upozna sa zonskim sistemom.

DINAMIČKI OPSEG I DIGITALNA FOTOGRAFIJA

Već sam pomenuo da je drugi način za izražavanje dinamičkog opsega scene pomoću f-stopova. Ako je jedan deo scene duplo svetliji od drugog, tada se oni razlikuju za jedan f-stop (tj. ako fiksiramo dužinu ekspozicije i izmerimo svetlo na jednom delu f2,8, na drugom delu ćemo izmeriti f4). Smatra se da je dinamički opseg filma oko pet f-stopova, a senzora digitalnih fotoaparata nešto veći – bliži šest f-stopova.

Evo nekih saveta za postizanje većeg dinamičkog opsega u trenutku ekspozicije. Pogledajte **histogram** nakon fotografisanja (objašnjeno u REFOTO br. 28). Iz preeksponiranih i podeksponiranih delova fotografije nemoćuće je izvuci detalje – oni su sasvim beli, tj. crni. **Fotografisite u RAW formatu**. Naime, RAW format je dvanaestobitni, što znači da sadrži

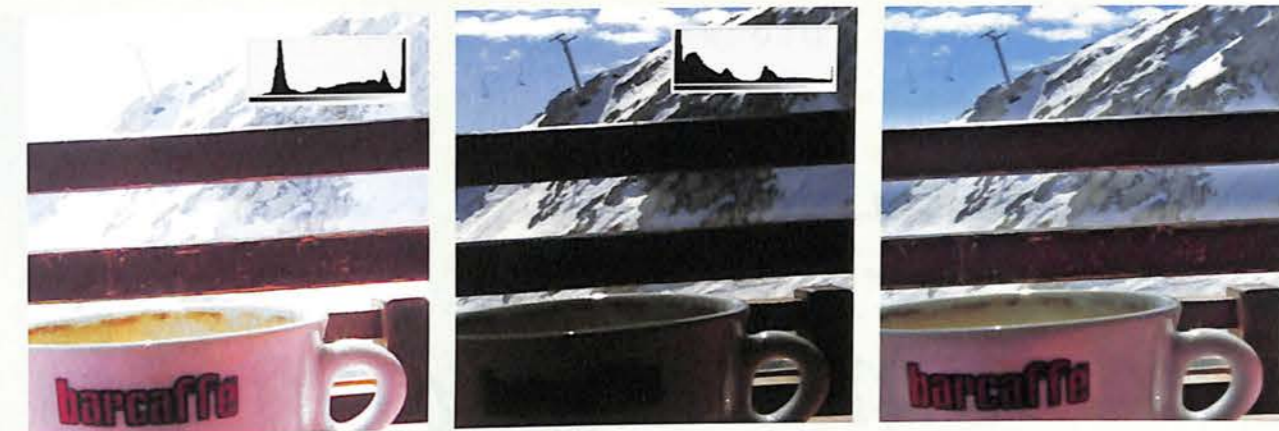

Ansel Adams, "Snake river"

4.096 (2¹²) nijansi, dok je JPG format osmobitni što daje svega 256 nijansi. Posledica toga jeste da RAW format sadrži daleko više informacija. One možda nisu vidljive na prvi pogled (zbog navedenog ograničenog dubinskog opsega monitora), ali postaju veoma značajne kad koristite alatke za rekonstrukciju tonova.

Kad smo jednom snimili digitalnu fotografiju, imamo dosta mogućnosti da u programima za obradu fotografija utičemo na njen tonalitet na monitoru, a samim tim i u štampi. Naime, dinamički opseg same digitalne fotografije veći je od dinamičkog opsega monitora tako da fotografija sadrži neke tonove u senkama i preeksponiranim delovima koje mi na monitoru ne vidimo. Neke od standardnih metoda za rekonstrukciju tih tonova jesu: gama korekcija, *Curves* alatka, te *Shadow & Highlight* alatka. Naravno, ukoliko je scena toliko kontrastna da nestaje u tih šest f-stopova, postoje bar tri mogućnosti:

1. **upotrebiti podeljeni ND filter (Neutral Density)** koji će zatamniti svetle delove scene.

Ovo je dobar metod za fotografisanje pejzaža gde je linija horizonta granica svetlog i tamnog. Postoje brojne situacije kada ta granica nije tako jasna i tad se ovaj metod ne može primeniti; 2. **spakovati fotoaparat i otići kući;** 3. **snimiti uz upotrebu stativa dve različito eksponirane fotografije**, jednu kojom snimamo detalje u svetlim, a drugu kojom beležimo detalje u tamnim delovima scene. Zatim, "spojiti" (*digital blending*) te fotografije u programu za obradu fotografija. Na Internetu se mogu pronaći razni načini da se to spajanje obavi. Većina njih je veoma efikasna i jednostavna. Ilustracije radi, navodimo jedan takav primer. Primitićete da su rekonstruisani detalji na šoljici kafe i na drvenoj ogradi.

BUDUĆNOST DINAMIČKOG OPSEGA

Jedan od pravaca razvoja vizuelnih tehnologija jeste povećanje dinamičkog opsega. Kompanija *Sigma* tvrdi da senzori njenih digitalaca imaju dinamički opseg od 8 f-stopova, a pojavila su se i digitalna leđa za koja proizvođač tvrdi da imaju opseg od čak 12 f-stopova. Svedoci smo postojanja TFT monitora koji imaju kontrast 1.000 : 1, a nije mnogo drugačije ni s digitalnim projektorima. S druge strane, mnogi "upućeni" tvrde da nema dobre slike bez kvalitetnog CRT (klasičnog) monitora, niti dobre prezentacije bez slajd projektor. Očigledano da je reč o još jednoj borbi tradicije i marketinga praznim brojkama, a ko će da pobedi, pokazaće vreme. Samo da pobednici budu po meri našeg džepa.

SRĐAN VUKMIROVIĆ

Pretvorite analogno u digitalno

C-Carrier LED

Digitalna maska

Savremena LCD tehnologija koja na veoma jednostavan način postaje deo optičkog sistema mašine, a uz postojeći radni softver spaja tradicionalne printere i digitalnu masku. Omogućava jednostavan rad i izradu index printa, fotografija i dodataka na fotografijama, kao i kalendara, razglednica...

www.mincom.co.yu

021 540 257, 021 542 406, 063 522 060

Portret kao umetničko delo

U RAZDOBLJU PRVIH KOMERCIJALNIH ATELJEA I MASOVNE PROIZVODNJE FOTO-POSETNIKA RADE FOTOGRAFI KOJI SU NA PORTRET, I FOTOGRAFIJU UOPŠTE, GLEDALI DRUGIM OČIMA

Tokom druge polovine 19. veka među portretnim fotografijama vladalo je pravo takmičenje. Kako bi privukli klijentelu, radili su brzo, u tehničkom smislu kvalitetno i po što pristupačnijoj ceni. Studiranje ličnosti modela ili briga o kompoziciji, pa i o svetlosti, bili su manje važni. Za pojedine fotografe portretisanje nije bio rutinski, već kreativni proces. Oni se nisu rukovodili tadašnjom modom i ukusom građanske publike. Njih nije zanimalo da, poput većine svojih kolega, stvaraju sofisticirane i reprezentativne slike, već da uhvate i prenesu unutrašnju snagu, karakter i daju svoje viđenje modela.

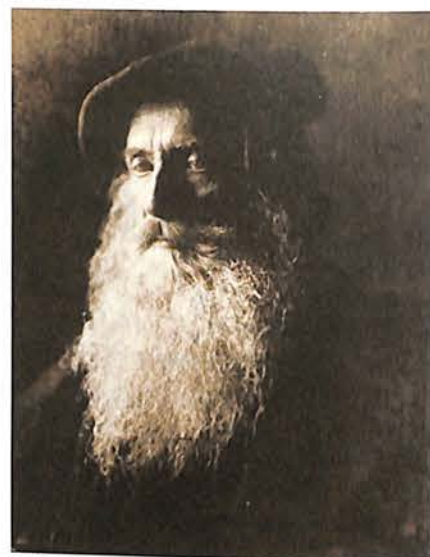
Étienne Carjat, "Arthur Rimbaud", 1872

Istaknuto mesto među njima zauzima Gaspar Feliks Turnašon Nadar (Gaspar Felix Tournachon Nadar), fotograf književnika, pesnika, umetnika, pariske inteligencije. Njegova najbolja, ujedno i najpoznatija fotografska ostvarenja kao što su portreti: Sare Bernar (Sarah Bernhardt), Žan-Fransoa Milea (Jean-Francois Millet), Žorž Sand (George Sand), Gistava Kurbea (Gustave Courbet), nastala su tokom šezdesetih i sedam-

Nadar, "Sarah Bernhardt", oko 1860

desetih godina. Na njima modeli ne poziraju ispred naslikane pozadine i teških somotskih zavesa. U rukama ne drže knjigu ili neka druga obeležja društvenog staleža i profesije. On uklanja sve suvišne rekvizite. Modele portretise u tročetvrtinskom stavu tela, ispred neutralne pozadine, koristeći dnevno osvetljenje. Mladu glumicu Saru Bernar Nadar je fotografisao ogrnutu u tkaninu finih nabora i naslonjenu na klasično postolje. Ona je istovremeno zavodljiva i nežna. Književnicu Žorž Sand prikazao je smirenu i dostojanstvenu, s blagim osmehom i pogledom u kojem se oslikava sva snaga njenog unutrašnjeg bića. U ovom periodu u Parizu, pored Nadara, rade još dva vrsna fotografa – Etjen Karža (Etienne Carjat) i Antoan Adam

Julia Margaret Cameron, "Gospodin Henry Taylor", nepoznata godina

Salomon (Antoine Adam Salomon). Kao Nadar, i Karža i Salomon uglavnom portretišu slavne ličnosti iz umetničkih i književnih krugova. Karžin stil portretisanja ima dodirnih tačaka s Nadarovim. Portret Šarla Bodlera (Charles Baudelaire) iz 1878. godine, rođen je na čistoj pozadini i u tročetvrtinskom stavu tela. Bodler je predstavljen kao čovek izražajnih crta lica i pogleda prodornog, usmerenog direktno u posmatrača. Antoan Adam Salomon radi portrete s dramatičnim kontrastima svetlosti i senke. Na njegovim fotografijama vide se delovi nameštaja i teške somotske zavesa, ali oni ne narušavaju kompoziciju, niti odvlače pogled posmatrača s modela. Na drugoj strani Lamanša, u Engleskoj, rade: Džulija Margaret Kameron (Julia Margaret Cameron), Luis Kerol (Lewis Caroli) i leđi Klementina Hauarden (Lady Clementina Hawarden). Za razliku od Nadara i ostalih kojima je fotografija bila profesija, ovi fotografi bili su amateri. Glavni modeli bili su im prijatelji, članovi porodice i bliski saradnici. Njihov rad bio je veoma blizak slikarstvu engleskog pokreta pod nazivom prerafaeliti. Baš kao i slikari ovog pokreta, fotografi

Adam-Salomon, "Charles Garnier", oko 1865

su inspiraciju pronašli u srednjem veku i arturijanskim legendama, Starom i Novom zavetu, Šekspiru, renesansnoj književnosti. O tome najviše svedoče fotografije Džulije Margaret Kameron. Sluškinje i bliske prijateljice na njenim fotografijama prikazane su kao Madone, grešnice, tragične Ofelije i Beatriče, a deca kao anđeli i puti. Kod svih fotografija Kameron izbegava da koristi oštar fokus, što portretima daje blagu neoštrinu i vazdušastost. Pored ovih idealizovanih portreta, Kameron je uradila i veliki broj fotografija čuvenih ličnosti iz britanskih umetničkih i književnih krugova kao što su: Alfred Tenison (Alfred Tennyson), Čarls Darvin (Charles Darwin), Džon Heršel (John Herschel). Kod ovih fotografija ona koristi krupni plan i svu svoju pažnju fokusira isključivo na lice modela.

Idealizovane portrete radi i leđi Klementina Hauarden. Glavni modeli su joj čerke koje fotografiše u kostimima srednjovekovnih dama i plemkinja. Umetnički doživljaj postiže igrom svetlosti i senke, izborom kostima i stavom modela.

Sveštenik, matematičar i pisac Luis Kerol je za dvadeset i pet godina bavljenja fotografijom uradio veliki broj grupnih i pojedinačnih portreta dece, uglavnom devojčica. Fotografisao ih je u različitim pozama i situacijama: u bašti, u igri s ostalom decom, dok spavaju, sede na stolici ili razmišljaju. Kerolovi portreti godinama su bili predmet rasprave. Dok su jedni tvrdili da je Kerol na gotovo majstorski način uspeo da prikaže dečju nevinost i lepotu, drugi su smatrali da se u njegovim radovima odslikavaju skrivene seksualne želje.

Fotografije Etjena Karže, Nadara ili Džulije Margaret Kameron slobodno mogu da se smatraju umetničkim delima, a njihovi tvorci umetnicima. Umetničkim

Nadar, "Franz Liszt", 1886

Lewis Carrol, "Xie Kitchin spava", 1873

Julia Margaret Cameron, "Letnji dani", oko 1865

ih čine uravnotežena kompozicija, dobar raspored svetlosti i senke i sposobnost fotografa da pronikne u suštinu bića portretisanog.

GASPAR FELIKS TURNAŠON NADAR (1820 – 1910)

Novinar, pisac, grafičar, karikaturista, istaknuti predstavnik boemskih krugova umetnika i pisaca u Parizu. Slavu je stekao zahvaljujući litografiji i karikaturama koje radi za satiričnu štampu. Godine 1853. uradio je litografiju pod nazivom Panteon Nadar s karikaturama 300 ličnosti francuske inteligencije, koja predstavlja vrhunac njegovog grafičkog rada. Iste godine osniva i svoj prvi fotografski studio na Bulevaru kapucina, koji ubrzo postaje stecište kulturne elite. Gotovo da nije bilo osobe iz francuskog javnog života koja nije stala pred njegov fotoapar. Nadar je u istoriji fotografije ostao upamćen ne samo kao vrsni portretista

Lady Clementina Hawarden, "Učenje", oko 1863

već i kao prvi fotograf kome je pošlo za rukom da iz balona fotografiše Pariz i tako napravi prve snimke iz vazduha, tzv. aerofotografije. Osamdesetih godina otvorio je fotografski atelje i u Marselju. U ovom periodu sve manje radi i posao prepušta sinu Polu. Njegov poslednji fotografski projekat bila je serija fotografija koju je snimio njegov sin, Pol, na kojima je prikazan Nadar u razgovoru s hemičarem Eženom Ševrelom (Eugene Chevreul).

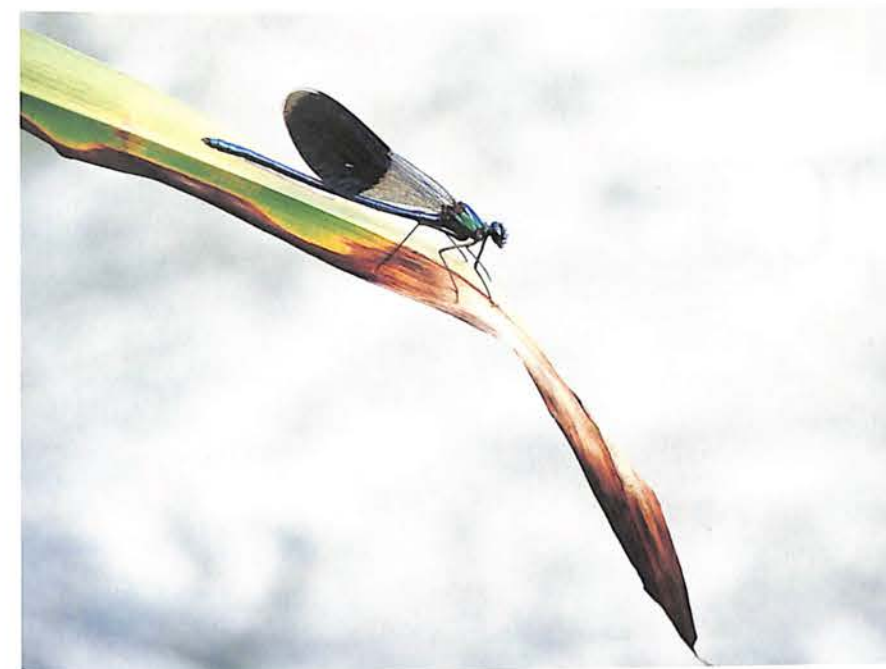
DŽULIJA MARGARET KAMERON (1815 – 1879)

Rođena je u Kalkuti, u imućnoj porodici engleskih doseljenika. Školovala se u Francuskoj. Po povratku u Kalkutu udaje se za bogatog zemljoposjednika i udovca Čarlsa Haj Kamerona (Charles Hay Cameron). Godine 1846. s mužem i porodicom odlazi u Englesku i jedno vreme radi kao prevodilac. Fotografijom počinje da se bavi 1863. godine kada od čerke dobija na pokon fotoapar. Godinu dana kasnije postaje član fotografskih udruženja Londona i Škotske i počinje da izlaže u okviru njihovi godišnjih izložbi. Pored Londona i Edinburga, izlagala je u Dublinu, Parizu i Berlinu gde je i nagrađena zlatnom medaljom. Godine 1875. izlazi knjiga Alfreda Tenisona "Idile kralja Artura" s njenim fotografijama. Iste godine Džulija s porodicom odlazi na Cejlon gde nastavlja da se bavi fotografijom sve do tri godine pred smrt. Radila je uglavnom grupne i pojedinačne portrete dece i seljaka.

JELENA MATIĆ

Literatura:

1. Michael Frizot: A New History of Photography, Konemann, 1998
2. Mary Warner Marien: Photography – A Cultural History, Laurence King, 2002
3. Goran Malić: Fotografija 19. veka, Fotogram, 2004

Čudesan svet vilinskih konjica

NA PREDLOG EVROPARK FEDERACIJE, 24. MAJ SE U CELOJ EVROPI OBELEŽAVA KAO EVROPSKI DAN PARKOVA PRIRODE. NACIONALNI PARK "FRUŠKA GORA" I NARODNI MUZEJ "ZRENJANIN" 24. MAJA ORGANIZOVALI SU IZLOŽBU FOTOGRAFIJA VILINSKIH KONJICA SVETA POD NAZIVOM "WONDERS OF DRAGONFLIES WORLD"

Izložba nije imala takmičarski, već edukativni karakter, tj., radovi nisu ocenjivani niti bilo kako rangirani. Suština je bila u prezentaciji i popularizaciji ove malo poznate grupe insekata. Organizacioni odbor izložbe u sastavu: Dragiša Savić, Svetozar Santovac, Dejan Miloradov, Dimitar Jakimov, Adrian Beer i Dejan Stojanović odabrao je radove i postavio izložbu u prostoru Zavoda za zaštitu prirode u Novom Sadu. Bojazan da li će se i koliko autora iz inostranstva odazvati na poziv organizatora pokazala se neopravdanom jer se pozivu da učestvuju na ovoj manifestaciji odazvalo čak 34 autora iz 19 zemalja, sa svih kontinenata. Čak i da se niko nije prijavio iz inostranstva, izložba bi bila održana s radovima domaćih autora. Broj fotografija koje je svaki autor mogao da pošalje bio je ograničen na pet, a za samu izložbu odabrano je 40 najuspelijih radova, koji su odštampani na papiru formata 25 x 38 cm i uramljeni.

Izložba će na jesen biti postavljena i u Zrenjaninu i Beogradu, a prati je atraktivan katalog sa reprodukovanim fotografijama i kratkim tekstovima o biologiji vilinskih konjica. Urađena je i CD prezentacija u veb formatu i postavljena na internet adresi: www.naturefg.com. Svi autori dobili su katalog i kompakt-disk i većina njih vrlo pohvalno se izrazila o izložbi, čak je prikazana i na brazilskoj televiziji, a u Australiji će CD biti prikazan na svetskom entomološkom skupu. Ovo je prva izložba ovakvog tipa na našem prostoru. S obzirom na to da se pokazala kao vrlo uspešna, Nacionalni park "Fruška gora" i naredne godine organizovaće sličnu izložbu, ali sa drugom temom. Za sada se još dvoumimo između paukova i leptira. Naravno, REFOTO ćemo prvo obavestiti.

DRAGIŠA SAVIĆ

- [1] Michael Vandevenne, Belgija
- [2] Dave Westover, SAD
- [3] Roberto Tetsuo Okamura, Brazil
- [4] Erland Refling Nielsen, Danska
- [5] Christian Goyaud, Francuska
- [6] Aaron Leung, Singapur
- [7] Milan Živković, Srbija
- [8] Dragiša Savić, Srbija
- [9] Geza Farkaš, Srbija
- [10] Szilard Kovacs, Srbija

ŽISEL 2005

KADA JE DAVNE 1970. GODINE U OMOLJICI PRVI PUT ZVANIČNO PROJEKTOVAN AMATERSKI FILM, VEROVATNO NIJE MOGAO DA PRETPOSTAVI DA ĆE TO BITI POČETAK MANIFESTACIJE KOJA JE POSTALA POZNATA, SADA MOŽEMO I TO REĆI, ŠIROM EVROPE

S jednostavnim ali zvučnim nazivom Žisel, sastavljenim od reči koje su ujedno i tema ovog jedinstvenog festivala – život sela, ova smotra fotografskih i filmskih ostvarenja postala je poznata nadaleko i neprestano privlači veliki broj autora. Već nakon tri godine, u program Festivala uključuju se i fotografi, a od 1978. aktivna je i kategorija dijapozitiva. Impozantan je broj amaterskih filmskih ostvarenja, a broj fotografija i dijapozitiva koji je imala prilike da vidi publika Omoljice, Pančeva i susednih mesta, kao i gostiju, meri se desetinama hiljada. Veterani se sa setom prisećaju prvih projekcija, na platnima razapetim između drveća u parku, i izložbi u starom Domu kulture.

Danas više nema olajisanog poda, kamenih kocki u hodniku i velike vrućine u klubu koja čak ni najupornijim govornicima nije dozvoljava da se raspričaju na otvaranjima, ali Žisel postoji i napreduje. Iako je bilo nekoliko pokušaja da

Festival ostane bez teme, tj. da ona bude slobodna, a manifestacija postane slična mnogim drugim, organizatori i autori koji iskreno vole selo uspeali su to da spreče. I dalje se tokom žiriranja vode nezaobilazne žučne rasprave o kolekcijama, dogovori oko toga da li je kuća deo pejzaža ili bi mogla biti prihvaćena kao arhitektura – jer baš ta tema, između ostalih, nedostaje autoru da dobije nagradu za kolekciju.

Omoljica i njen festival tradicionalno se održavaju prvog vikenda avgusta i ta tri dana svi zaljubljenici u film i fotografiju obeležavaju još u januaru, kada kalendar nove godine okače na zid. A razloga za učešće na Žiselu uvek je bilo puno. Plakete u obliku stilizovanih suncokreta koje su zamenile prelepe keramičke rukotvorine umetničke radionice braće Krstić, diplome i novčane nagrade privukle bi samo deo autora, ali su zato jedinstvena dešavanja na otvaranjima, omoljički tamburaši, nezaboravna druženja

Pohvala za fotografiju: Miroslav Jeremić, "Selo Dračić"

do jutra i gužve zbog predstojeće crkvene seoske slave dovoljan razlog da dođu svi oni koji žele da osele posebnost Omoljice.

Meštani kažu da ko se jednom napije vode u selu, uvek se u njega vraća. Nisam siguran da su svi fotografi koji su dolazili u Omoljicu popili tu čuvenu čašu vode, ali ipak dolaze svake godine. Verovatno zbog toga što se Žisel jednostavno i iskreno voli!

M. ŽIVKOVIĆ

Prva nagrada za fotografiju: Stevan Pepe, "Veseli Pipo"

Treća nagrada za kolekciju fotografija: Seguljev Dušan, "Plava kuća"

Prva nagrada za kolekciju dijapozitiva: Zoran Pavlović "Uvac 2003"

Pohvala za kolekciju fotografija: Čedomir Biuković, "Vojvođanski kauboj"

Pohvala za kolekciju fotografija: Papp Elek, "Waiting for You"

Druga nagrada za fotografiju: Vasja Doberlet, "Horizon"

Druga nagrada za dijapozitiv: Milorad Kaščelan, "Bolje ovako nego onako"

Druga nagrada za kolekciju fotografija: Roman Đurić, "Zimska idila 1"

Pohvala za fotografiju: Steva Sekerić, "Slava u Perlezu"

Prva nagrada za kolekciju fotografija: Milan Živković, "Bakin kišobran"

Žiri ovogodišnjeg Žisela u sastavu: Dušan Živkić, Dragan Tanasijević i Dragoslav Mirković od prispelih 756 fotografija izabrao je za izlaganje 120 fotografija od 76 autora. Nagrade za kolekcije dobili su: Milan Živković, Roman Đurić i Dušan Seguljev a pohvaljeni su Čedomir Biuković i Papp Elek. Nagrade za pojedinačne fotografije dobili su: Stevan Pete, Vasja Doberlet i Anica Župunski. Pohvale za pojedinačne fotografije pripale su: Stevi Sekeriću, Miroslavu Jeremiću i Janezu Kosmaču. U kategoriji dijapozitiva nagrade za kolekcije su pripale: Zoranu Pavloviću, Marjanu Mišiću i Ladi Kutnaru. Najbolje pojedinačne dijapozitive poslali su: Papp Elek, Milorad Kaščelan i Peter Pokorn. Pohvaljeni su Božana Marinček i Božidar Vitas.

ČAČAK 2005

DANI FOTOGRAFIJE U SRBIJI

IZ GODINE U GODINU ČAČAK POSTAJE JEDNO OD NEZABIOLAZNIH MESTA GDE SE OKUPLJAJU NE SAMO FOTOGRAFI SRBIJE VEĆ I GOSTI IZ SVETA KOJI IZ OVOG GRADA ZAHVALJUJU ORGANIZATORIMA UVEK PONESU NAJLEPŠE USPOMENE

Pohvala za fotografiju: Bojan Stojadinović, "Danilov doživljaj Beča"

Pohvala za kolekciju fotografija: Božana Marinček, "Zar ptica"

Druga nagrada za fotografiju: Milenko Savović, "Storija"

Prva nagrada za kolekciju fotografija: Branislav Brkić, "Beli pokrivač"

Prva nagrada za fotografiju: Branko Jakovljević, "Senka III"

Treća nagrada za kolekciju fotografija: Predrag Mihajlović, "Čekajući - 3"

Druga nagrada za kolekciju fotografija: Marko Risović, "Mamurno jutro"

Republička izložba fotografija u ovom obliku ustanovljena je pre dve godine i na dobrom je putu da bude svojevrsan događaj dobro ostvarenih zamisli. Izrasla je na čvrstim temeljima toliko puta potvrđenih "neimara" iz Foto-kino kluba "Čačak", a pod dirigentskom palicom Upravnog odbora revitalizovanog Foto-kino saveza Srbije, čija je to centralna smotra amaterskog fotografskog stvaralaštva s prevashodnim ciljem ka otvorenosti, podršci i afirmaciji, kako fotografije, tako i njihovih autora.

Ovo je prilika da se argumentovano iznesu činjenice koje su sigurno suštinski odredile Republičku izložbu da pruži uvid u aktuelnu amatersku fotografsku scenu na tlu Srbije. Nakon dobrog prijema prethodnih manifestacija (2003. i 2004.), odziv je još veći, bez obzira na to što su zbog neučestvovanja jednog broja afirmisanih autora njihovi radovi ostali izvan godišnjeg pregleda. Iz mnoštva prispelih radova (preko 700) od 130 autora svih generacija, različitog umetničkog senzibiliteta i vizuelne poetike, posebno od mladih stvaralaca koji su evidentna vrednost, mogla se dobiti selekcija s atributima visokovrednovane i respektivne, koja zaslužuje da bude sačuvana za budućnost. Takođe, reč je o izložbi koja nas ne čini ravnodušnim, već se nalazi u grupi značajnih vizuelnih manifestacija kod nas. Izabrane fotografije mogu biti merilo i nekih opštih fotografskih interesa, u trenutnoj situaciji, razumljivo, odnosno dragoceni doprinos kulturnog stvaralaštva u ovoj oblasti, što će dati povod i osnovu za nova tumačenja ili za potvrđivanje ranijih saznanja.

Iz teksta: Reč žirija Miroslava Zaklana, predsednika žirija

Učesnici manifestacije Dani fotografije Srbije u Čačku 2005

Žiri je radio u satavu: Miroslav Zaklan, dr Milanka Todić, Tomislav Peternek, Geza Lenert i Aleksandar Kelić. Nagrade za kolekcije fotografija dodeljene su: Branislavu Brkiću, Marku Risoviću, Predragu Mihajloviću, a pohvaljene su kolekcije Božane Marinček i Steve M. Sekerića. Nagrade za najbolje pojedinačne fotografije pripale su: Branku Jakovljeviću, Milenku Savoviću i Draganu Iliću, a pohvaljeni su Džehad Abdulah, Bojan Stojadinović i Milisav Bošković. Posebnu nagradu časopisa REFOTO dobio je Zoran Đorđević.

Čačak se i ove godine pokazao i dokazao kao jedan od najboljih organizatora fotografskih manifestacija. Pored

Republičke izložbe fotografija, održana je i izložba deset najaktivnijih autora. To su: Branislav Brkić, Božana Marinček, Saša Preradović, Ivan Tošić, Boban Đorđević, Marjan Mišić, Branislav Stanković, Božidar Vitas, Dragan Prole i Čedomir Bijuković. Zapaženo mesto imala je i samostalna izložba fotografija Teodora Radu Pantea, profesora Fakulteta vizuelnih umetnosti na Univerzitetu Oradea. Izložba "Lica i likovi" autora Dejana Mitrovića, preminulog u janu-

Dodela posebne nagrade časopisa REFOTO Zoranu Đorđeviću Fotografija: Rajko Karišić

aru 2005. godine, bila je povod da se oni mladi upoznaju s delom njegovog profesionalnog rada fotoreportera Radio-televizije Srbije, i da se oni koji su ga poznavali sete starog prijatelja. Identična osećanja pobudila je i postavka Radoslava Mandića, člana FKK "Čačak", koji je preminuo 2004. godine.

U galeriji Muzeja publika je pokazala izuzetno zanimanje za YU PRESS PHOTO 2004 & PRESSEK, tradicionalni konkurs za najbolju novinsku fotografiju. Ali, verovatno najveće interesovanje publike pobudila je izložba "Akt fotografija" doajena naše fotografije Danila Cvetanovića. Zajedno s komentarima i anegdota u vezi sa snimanjem aktova, koje je ispričao publici u toku prezentacije časopisa REFOTO i demonstracije Nikon programa firme RefotB, Danilo je, kao i uvek, napravio svojevrstan performans i pobrao simpatije posetilaca. A kada smo već kod prezentacije Nikonove foto-opreme koja je postala nezaobilazni deo ove manifestacije, i ona je, kao i uvek, zanimljiva svima onima koji su na licu mesta želeli da vide i probaju novitete ove velike kompanije. Najviše interesovanja onih koji žele ozbiljnije da fotografišu izazvali su nov Nikon D70s, kao i ekonomičan i pristupačan Nikon D50. Kod onih drugih, kojima je digitalni fotoaparatus potreban za porodične fotografije, veliko interesovanje izazvala je citava serija Nikon digitalnih fotoaparata na čelu sa "bestsellerom" Nikon Coolpix 4600.

I tako su uz druženje, ali i rad Skupštine FSS, svi nestrpljivo očekivali nedeljno jutro i odlazak na novi foto-safari. Na svu sreću, ovoga puta poslovica: "Po jutru se dan poznaje" nije imala značenja, jer nakon kišnog i turobnog jutra, koje nije obećavalo nimalo lep dan, sunce je uspelo da rastera oblake. Dan je bio predivan, fotoaparati su bili usijani – što od vrućine, što od snimanja – a verovatno je svima najlepše bilo da predahnu uz svadbarski kupus. Na kraju, šta reći, osim da su ovakva druženja od neprocenjive vrednosti i da su Čačani i ovoga puta dokazali da su neprevaziđeni i kao domaćini i kao organizatori ove izuzetne i kompleksne manifestacije.

MILAN ŽIVKOVIĆ

Foto-safari

DANI PRIRODE – BANATSKI BRESTOVAC 2005

Fotografija: Dragoslav Mirković

VEROVATNO NAJLEPŠI VID FOTOGRAFSKOG DRUŽENJA JE NA FOTO-SAFARIJIMA. RAZGOVORI STARIH I NOVIH POZNAKAMA KAO I RAZMENA ISKUSTAVA NA MESTU SNIMANJA OD NEMERLJIVE SU VAŽNOSTI. POGOTOVU MLADIM AUTORIMA KOJI OVAKO IMAJU JEDINSTVENU PRILIKU DA, KAKO SE TO KAŽE, KRADU ZANAT

Izgledalo je tako beznađežno
Fotografija: Milan Živković

Bezprekorna organizacija manifestacije "Dani prirode" u Banatskom Brestovcu uticala je na to da se broj učesnika povećava iz godine u godinu. Ovogodišnji Salon fotografija prirode bio je specifičan po mnogo čemu, a najzanimljivija bila je odluka organizatora da od ove godine stalno angažuje selektora koji će biti odgovoran za odabir radova. Ova odluka izazvala je dosta rasprava, ali su ujednačeni kvalitet odabranih radova i jasno sprovedena koncepcija postavke i te kako opravdali ovakav stav. Čast da uradi selekciju ovogodišnje produkcije pripala je Branislavu Tomiću, koji nije imao nimalo lak zadatak jer se pozivu na učešće odazvalo više od

Nastrešnica je bila sasvim dobro mesto za razgovor
Fotografija: Dragoslav Mirković

150 autora sa preko 1.000 fotografija. Iako bi i samo otvaranje izložbe bilo događaj za sebe, organizatori su se potrudili da i ove godine ne izostane druženje i odlazak do lokacija zanimljivih za fotografisanje.

Uz svesrdnu pomoć Foto-kino saveza Srbije, koji je organizovao autobus, krenulo se iz Beograda put Deliblatske peščare. Vreme je bilo loše, ali zato je društvo bilo dobro, pa iako se činilo da će sve doslovno "pasti u vodu", niko nije pomišljao da odustane. Kiša koja je naizgled samo smetala, donela je jednu drugačiju dimenziju peščari koja se fotografima predstavila umivena i zaodnuta najlepšim pastelnim bojama, otkrivajući tako motive koji se mogu videti samo po takvom vremenu.

Uz razgovore o fotografiji, učesnici foto-safarija tragali su za motivima po peščari, a obišli su i mesta Dubovac, Deliblato i Čardak, dok su oni najuporniji prošetai po Banatskom Brestovcu pre samog otvaranja. Pomalo mokri i blatnjavi, malo umorni ali iznad svega zadovoljni, fotografi su nakon otvaranja Salona, nastavili

Meštani Dubovca rado su pozirali
Fotografija: Aleksa Simijonović

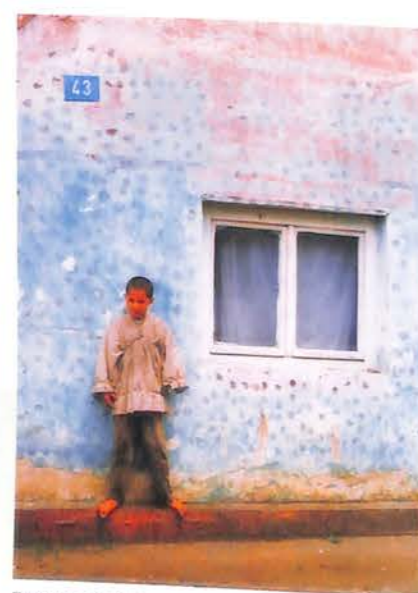

Foto-model dana
Fotografija: Aleksa Simijonović

Deliblatska peščara i fotografi
Fotografija: Milan Živković

Priprema za fotografisanje
Fotografija: Boris Bjelica

Zajednička fotografija na Čardaku
Fotografija: Branislav Brkić

Sa otvaranja, fotografija: Milan Živković

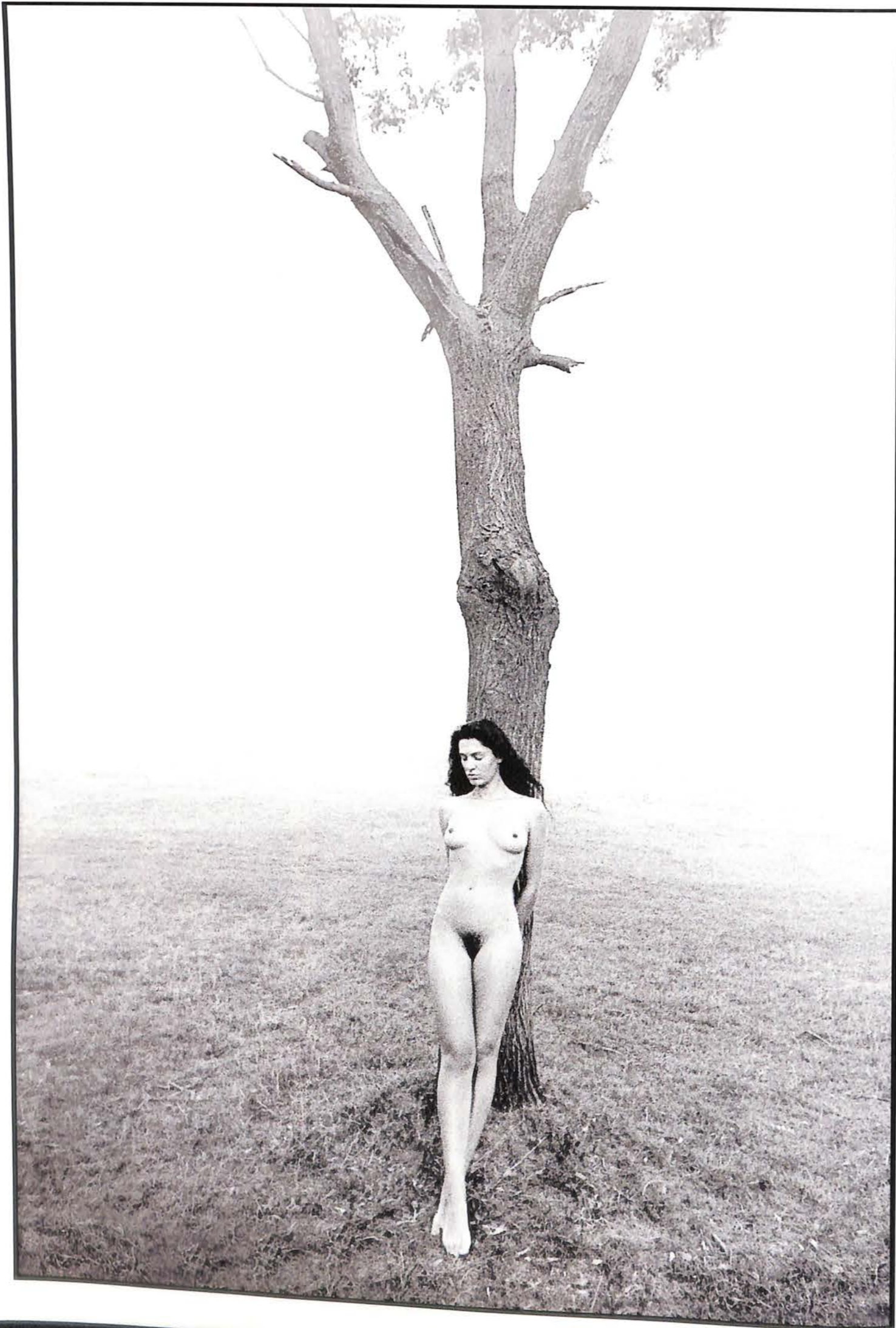
Sa legendarnim dvookim Rolleiflex-om u rukama
Fotografija: Milan Živković

Različiti su bili sistemi zaštite od kiše
Fotografija: Natalija Kovačević

druženje uz multimedijalnu projekciju primljenih i nagrađenih radova, zakusku i piće u sali Vatrogasnog doma. Poznajući Brestovčane, oni će nastaviti tradiciju dobrih domaćina i još boljih organizatora, što je još jedan od pokazatelja da veličina mesta i uložena sredstva nisu presudni za kvalitet manifestacije. A kada pogledate nove konkurse, videćete da ima još mesta koja kreću put standarda postavljenih u ovom malom, ali iznad svega lepom banatskom selu.

M. ŽIVKOVIĆ

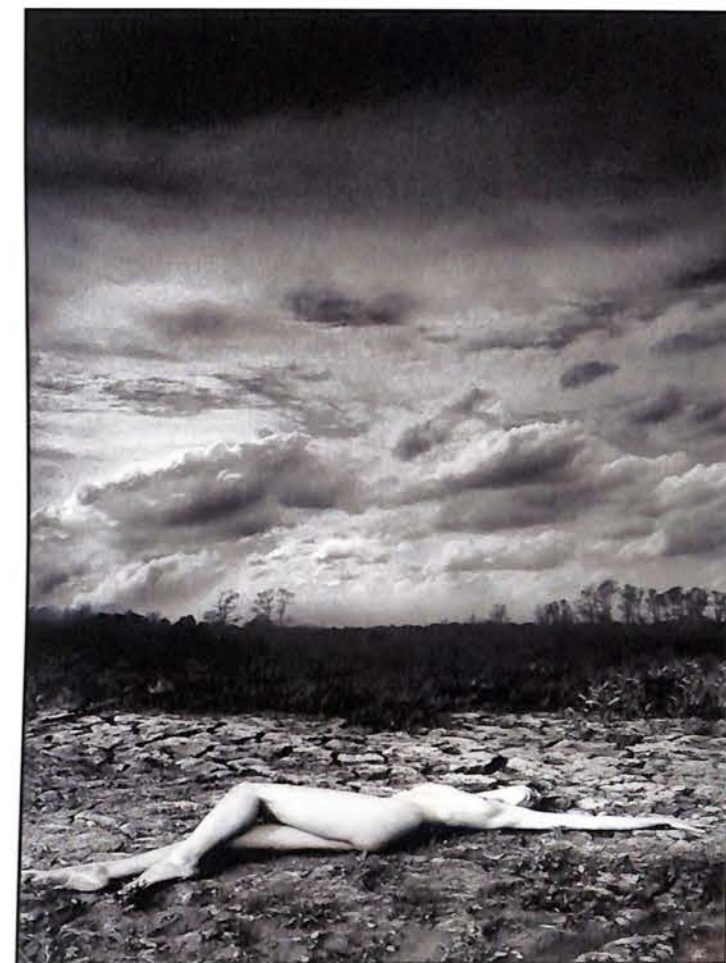

© LJUBOMIR KOJIĆ, "MAGLA KAO SEĆANJE"

STUDIJE STANJA

Ljubomir Kojić

PO SVOM ODNOSU PREMA FOTOGRAFIJI,
LJUBOMIR KOJIĆ JE "SLIKAR S FOTOAPARATOM"
I OD SVIH MOGUĆIH IZRAŽAJNIH I AUTENTIČNIH
SVOJSTAVA FOTOGRAFIJE KORISTI SAMO ONA
KOJA MU OMOGUĆAVAJU DA SADRŽAJE KOJI GA
OKUPIRAJU LIKOVNO ARTIKULIŠE

© LJUBOMIR KOJIĆ, "JUTRO NA OBALI TISE"

© LJUBOMIR KOJIĆ, "MOŽDA SPAVA 4"

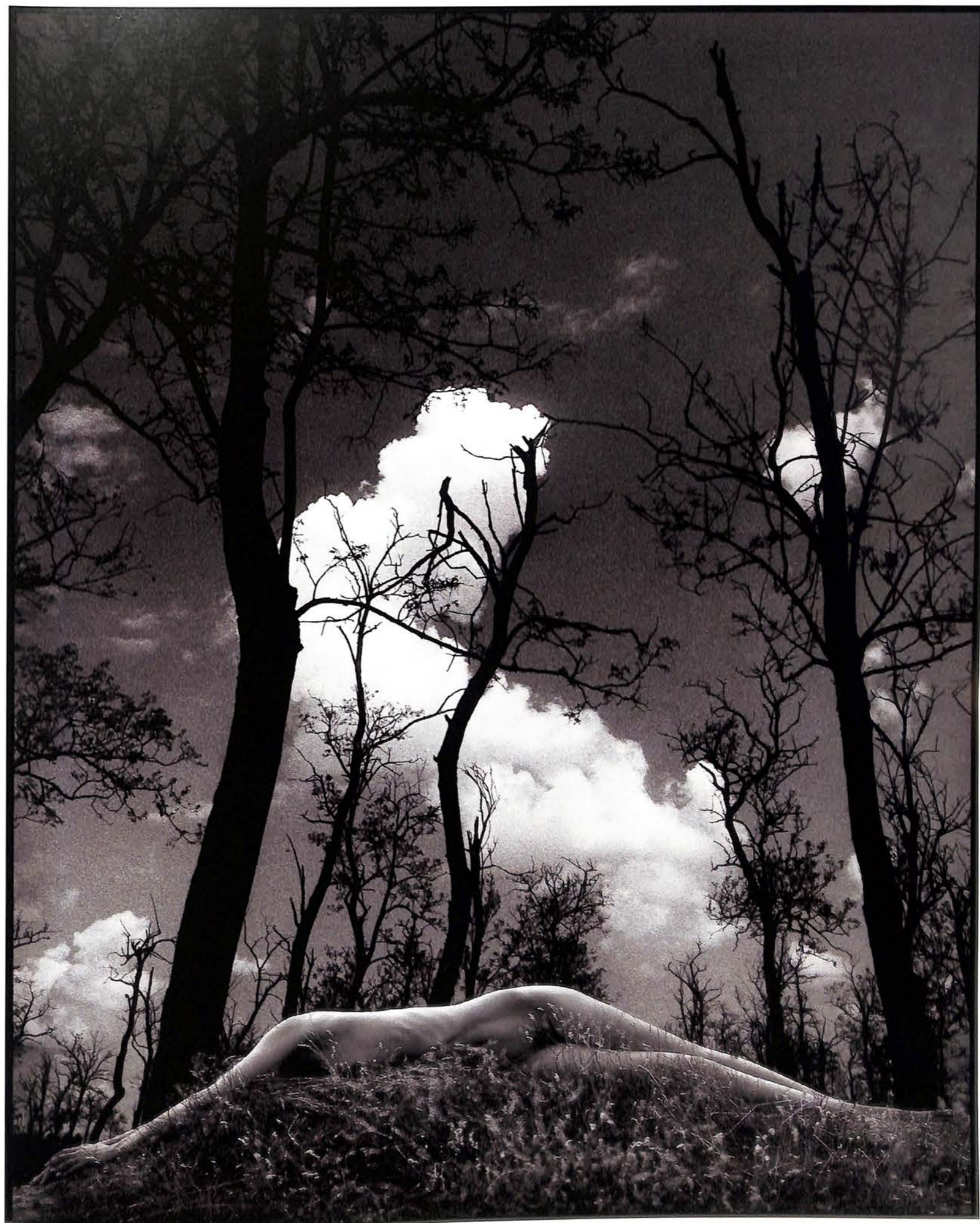

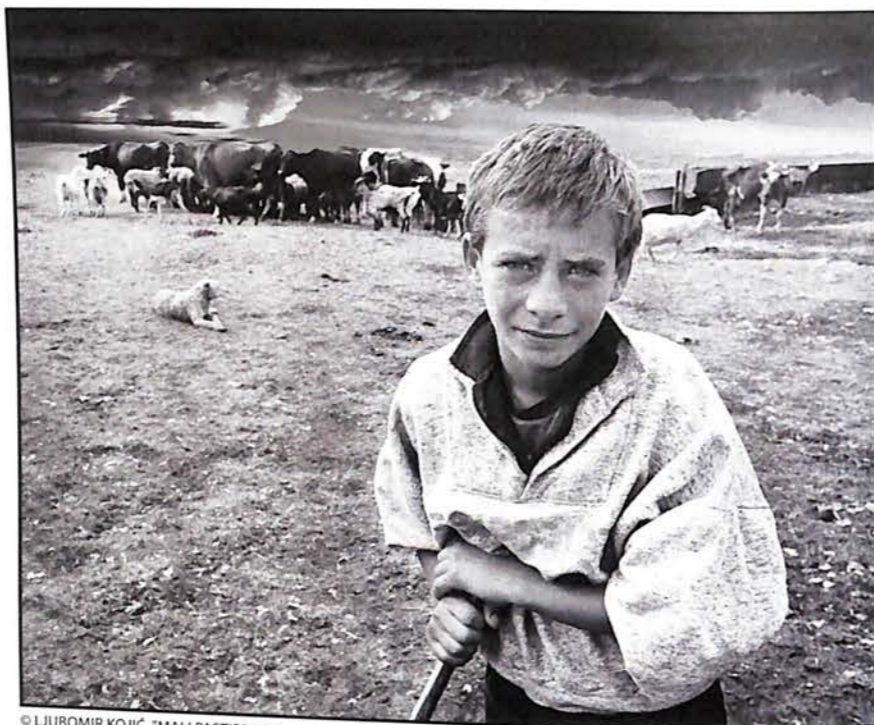
© LJUBOMIR KOJIC, "MOZDA SPAVA"

© LJUBOMIR KOJIC, "VEČERNJI AKT 1"

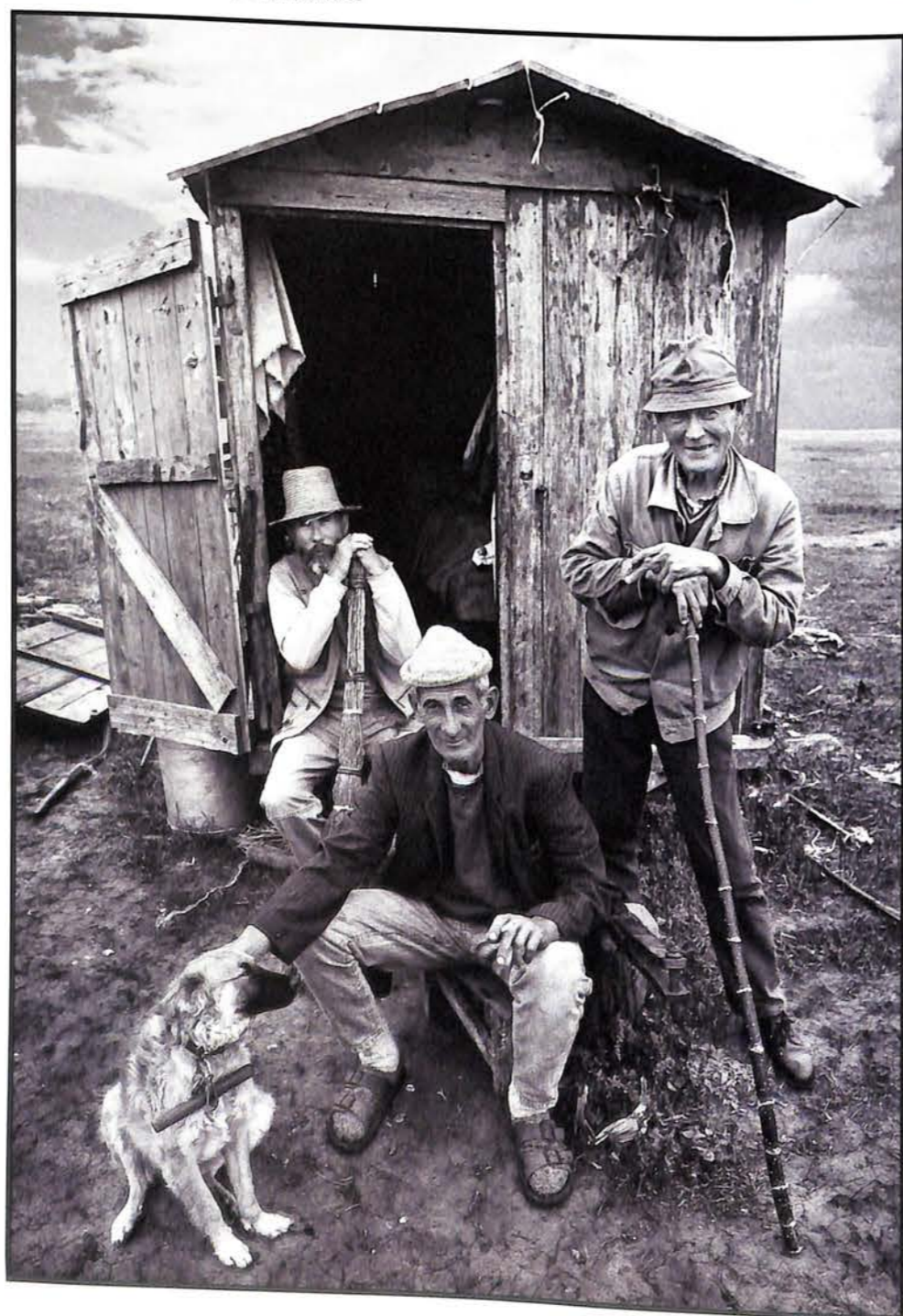
© LJUBOMIR KOJIC, "AKT SA OBLAKOM"

© LJUBOMIR KOJIĆ, "MALI PASTIR", 2002

Ljubomir Kojić jedan je od onih autora čije opredeljenje da medij fotografije koristi za ispoljavanje svojih stvaralačkih potreba nastaje u vreme dinamičkih događaja u razvoju jugoslovenske fotografije. Brojne informacije, često i kontradiktorne, i različiti vrednosni kriterijumi na izložbama koje su mu u prvo vreme osnova za proveru sopstvenih dometa, međutim, kao da ne utiču previše na ovog autora. Pripadnost vremenu i svemu što se događa u fotografiji u prvim fotografskim etidama Ljubomira Kojića oseća se samo u izboru motiva. U svemu ostalome Kojić je svoj, sebi svojstven, emotivan i s naglašenim osećajem za likovnost.

Od prve fotografije koju je u javnost izneo bojažljivo, pa do poslednjih u kojima konsekventno i s iskustvom realizuje ideju, Kojić stvara već zamišljenu "sliku" – onu koja nastaje u njegovoj svesti, a tehnika i tehnologija su mu samo posrednici – način da "latentno postane vidljivo". Kojić je, po svom dosadašnjem odnosu prema fotografiji, "slikar s fotoaparatom" i od svih mogućih izražajnih i autentičnih svojstava fotografije koristi samo ona koja mu omogućavaju da sadržaje koji ga okupiraju likovno artikuliše. Ovaj stav opredeljuje i žanrove u okviru kojih se Kojić zadržava.

© LJUBOMIR KOJIĆ, "ČUvari JAROSKI 1", 2003

Fotografije Ljubomira Kojića mogu se podeliti u nekoliko ciklusa kojima bi odgovarao zajednički naziv: "Studije stanja". To je ujedno i pozitivna karakteristika Kojića fotografa da u sve, pa i vrlo različite motive unosi, možda i nesvesno, jedinstveni senzibilitet i prepoznatljiv autorski stav. I kada ga artikuliše eksplicitno, i na prvi pogled uočljivim elementima, Kojićev ego je fluid koji obavlja sve njegove radove, bilo da su to portreti, nage žene, rodna Vojvodina ili tragovi življenja koje čovek ostavlja u prostoru. Fotografija Ljubomira Kojića je slojevita. Prva informacija koja na vizuelnom planu komunicira s javnošću uvek je praćena misaonom potkom. Ona je dublja i ponekad implicitna, jasnija kada se istovremeno posmatra više njegovih radova, ceo ciklus ili izložba kao celina.

Vrednost Ljubomira Kojića kao autora jeste i u tome što pred sebe i svoje fotografije postavlja ozbiljne zahteve koje, kao što vidimo, veoma uspešno i rešava. Njegova neumornost i nesumnjiv autorski potencijal vode ga sve dalje i dalje, prirodnom nastavku njegovog rada, čije domete imamo prilike da vidimo na raznim izložbama.

Iz kataloga izložbe

DRAGOLJUB TOŠIĆ

© LJUBOMIR KOJIĆ, "GODINE PAORA VLADIMIRA", 2003

BIOGRAFIJA

Rođen je u Novom Miloševu 1945. godine. Po zanimanju je fotograf, a u javnom fotografskom umetničkom životu Kojić se pojavljuje 1978. godine kao član Foto-kino kluba "Stevan Maksim" iz Beograda. Prvu samostalnu izložbu priredio je u Novom Bečeju 1984. godine. Do sada je učestvovao na 98 izložbi u zemlji, a njegovi radovi su i u reprezentativnoj kolekciji Srpske fotografije na izložbi u Budimpešti. Takođe, učesnik je i izložbe "Teme i

funkcije medija fotografije", koju je priredio Muzej savremene umetnosti u Beogradu, a učestvovao je i na dvadeset četvrtom oktobarskom salonu likovnih i primenjenih umetnosti u paviljonu "Cvijeta Zuzoric" u Beogradu. Za uspešna ostvarenja na izložbama i postignute umetničke domete, osvojio je veliki broj nagrada.

NOVITETI

KONICAMINOLTA

KonicaMinolta Dynax 5D/Maxxum 5D
Kao odgovor na pojavu digitalnih refleksnih fotoaparata Nikon D50 i Canon EOS 350D i KonicaMinolta predstavila je fotoaparat u toj klasi, Dynax 5D (Maxxum 5D u Americi). Većina karakteristika modela Dynax 7D zadržana su i kod ovog modela, a najvažnije jeste da i ovaj jeftini model (u SAD se prodaje već za 799,95 dolara) u sebi ima karakterističan Anti Shake sistem za stabilizaciju slike kod koga se pomera čip (od 6,1 miliona piksela) i koji je primenjen samo u fotoaparata ovog proizvođača, o čemu smo već pisali u našem časopisu. Uz ovaj fotoaparat predstavljeni su i novi objektivni predviđeni za digitalne refleksne fotoaparate ovog proizvođača. To su: AF DT f 3,5-5,6/18-70 mm, zatim AF DT f 4,5-5,6/11-18 mm, AF DT f 3,5-6,3/18-200 mm i AF f 1,4/35 mm GD. Pored toga, KonicaMinolta i Sony

PRIREDIO: IMRE SZABÓ

najavili su novu sardnju na izradi digitalnog refleksnog fotoaparata koji bi koristio objektivne s Minolta bajonetom i Sony CMOS čipom. Naravno, bile bi primenjene i druge karakteristike po čemu su ovi proizvođači već poznati kao što su: Sony litijum-jonska baterija veoma dugog veka ili KonicaMinolta AF sistem i Anti Shake sistem stabilizacije slike. Detaljnije informacije mogu se naći na internet adresi: www.konicaminolta.com

ZIGIVIEW

Zigiview LCD tražila
Ukoliko koristite refleksne fotoaparate, bilo digitalne ili one koji koriste klasičan film, a imate potrebu da snimate iz skoro nemogućih uglova, može da vam bude od pomoći novo LCD tražilo koje je predstavljeno na sajtu engleskog prodavca opreme za fotografiju Intro2020 i koje se proizvodi za Nikon, Canon i Fuji refleksne fotoaparate. Cena ovog tražila je oko 170 evra. Adapter za fotoaparate ostalih proizvođača može se nabaviti za oko 10 evra. Detaljnije informacije: www.intro2020.co.uk.

PANASONIC

Panasonic Lumix DMC-LX1
Ovaj proizvođač nas skoro iz meseca u mesec iznenađuje novim kompaktnim digitalnim fotoaparatom izuzetnih karakteristika. Ovaj model, Panasonic Lumix DMC-LX1, koji u prodaji treba da se pojavi u toku leta, prvi je digitalni fotoaparat s veličinom čipa prilagođenom 16:9 formatu koji se sve više primenjuje kod TV uređaja. Ovaj CCD čip od 1/1,65 inča ima 8,6 miliona piksela, a fotografije se mogu snimati u formatima odnosa 3:2 ili na uobičajeni odnos kod drugih digitalnih fotoaparata 4:3, a izbor se obavlja jednostavnim pomeranjem klizača na kućištu. Kao i većina drugih modela kompaktnih digitalnih fotoaparata, i ovaj model

opremljen je Leica DC zum objektivom s optičkim stabilizatorom slike. Zanimljiv je i raspon četvorostrukog zuma ekvivalenta 28-112 mm. Fotografije se mogu snimati u RAW, TIFF i JPEG formatima što, takođe, izdvaja ovaj fotoaparat malih dimenzija (106x56x26 mm) od sličnih. Video-zapis s tonom u QuickTime Motion JPEG formatu sa 30 sličica u sekundi ograničen je samo količinom prostora na memorijskoj kartici. Koristi SD/MMC memorijske kartice, ima ugrađenu litijum-jonsku bateriju, mogućnost ručnog podešavanja svih elemenata za ekspoziciju i opremljen je LC ekranom od 2,5 inča. Predviđeno je da se ovaj fotoaparat u Americi prodaje za 699,95 dolara. (www.panasonic.com)

PENTAX

Pentax Optio 60
Najnoviji kompaktni digitalni fotoaparat iz Optio serije jeste Pentax Optio 60, koji u prodaji treba da se pojavi idućeg meseca i to za svega 200 dolara u Americi. Opremljen je čipom od šest miliona piksela, trostrukim zum objektivom ekvivalenta 36-108 mm i LC ekranom dijagonale dva inča. Pored već standardne automatike, moguće je i potpuno ručno podešavanje ekspozicije, kao i odabir prioriteta blende ili ekspozicije. Fotoaparat ima 16 megabajta interne memorije, koristi SD memorijske kartice, a u makropoložaju moguće je snimanje već sa pet centimetara. Napaja se iz dve AA baterije. (www.pentax.com)

EPSON

Epson Stylus Photo R2400
Novi Epson štampač ponovo postavlja standard za potrebe štampanja fotografija i umetničkih dela s novom tehnologijom Ultra Chrome K3 seta pigmenata u osam boja, koja omogućuje još bolje otiske, kako kolor fotografija, tako i crno-belih i to do A3 formata. Ovu tehnologiju boja (K3) sačinjavaju tri gradacije crne (crna, svetlocrna i svetlo-svetlocrna), a u kolorima se pored cijana, magente i žute nalaze i svetlocijan i svetlomagenta.

Zajedno sa specijalnim novim Epson papirima daju izvanredne rezultate. S računarom se povezuje preko USB2 ili FireWire porta, a isporučuje se sa Print Image Matching dopunom (plug-in) za Adobe Photoshop, kao i sa četiri popularna crno-bela filtra Nik Color Efex Pro 2.0. Podržava i direktnu štampu fotografija snimljenih u RAW formatu digitalnim fotoaparatom Epson RD-1, Nikon D70 i Canon EOS 350D. Najniža cena ovog štampača koju smo pronašli u SAD iznosi 798 dolara, dok je u Evropi oko 900 evra.

Panasonic SD kartice
Panasonic je predstavio ovog meseca i tri nove brze memorijske kartice velikog kapaciteta. To su: Pro High Speed 2 GB SD kartica s brzinom prenosa podataka od 20 MB/s, koja bi trebalo da se prodaje po ceni od 249,99 evra, sledeća nova kartica jeste High Speed 1 GB SD, čija bi cena trebalo da bude 99,99 evra, a korisnicima mobilnih telefona s ugrađenim fotoaparatom visoke rezolucije namenjena je nova Mini SD kartica od 512 megabajta, koja bi trebalo da se prodaje po ceni od 49,99 evra. (www.panasonic.com)

DELKIN

Delkin eFilm senila
Najnovije pomagalo za digitalne fotografe iz Delkina jeste Delkin eFilm Pop-Up Shade. To su, u stvari, senila vratanica koja u zatvorenom položaju štite skupe LC ekrane na digitalnim fotoaparatom od loma i grebanja, a u otvorenom položaju čine senilo koje olakšava kontrolu slike tokom snimanja. Za sada ima 11 modela koji pokrivaju većinu digitalnih fotoaparata koji se trenutno proizvode. Cena im je između 25 i 45 američkih dolara. Budući da Delkinovih proizvoda ima i u našim radnjama, pretpostavljamo da će se ova senila uskoro pojaviti i kod nas. Detaljnije informacije možete naći na: www.delkin.com.

VOSONIC CARDMEDIA

X'S-Drive 2 XL VP2260
Vosonic Cardmedia predstavila je nov prenosivi uređaj za odlaganje digitalnih fotografija sa 30 gigabajta memorije - X'S-Drive 2 XL VP2260. Uređaj u sebi ima čitače za prebacivanje podataka sa CompactFlash, IBM MicroDrive, SmartMedia, Memory Stick, Memory Stick Pro, SD/MMC i XD Picture Card memorijskih kartica, a brzina očitavanja veoma je velika tako da se podaci s pune kartice od 1 Gb prebacuju za svega osam minuta. Uređaj je opremljen i displejom na kojem se prikazuju status prebacivanja, stepen istrošenosti baterije (koja po proizvođaču obezbeđuje dva sata neprekidnog rada) i količinu preostalog memorijskog prostora na disku. Cena ovog uređaja u SAD iznosi oko 160 američkih dolara (pronašli smo i cenu u Engleskoj za isto toliko funti bez poreza na promet). Za ovaj uređaj mogu se nabaviti i diskovi u rasponu od 20 do 80 Gb (cene od 99 do 230 američkih dolara). Detaljnije informacije: www.xs-drive.com

ADOBE

Adobe novi besplatni programi
Adobe je predstavio nov program predviđen za one koji koriste digitalne fotoaparate, a nemaju pretenzije da postanu stručnjaci za pripremu za štampu. To je Adobe Photoshop Starter Edition v3.0 koji ima neke osobine Photoshop Albuma kao što su: osnovna obrada fotografija, mogućnost organizovanja i pretraživanja, kao i priprema za prikazivanje ili razmenu fotografija. Program se može skinuti sa adrese: <http://www.adobe.com/support/downloads/detail.jsp?ftplD=2977>. A onima koji već koriste Adobe Photoshop CS2 program na raspolaganju je i nova, ispravljena verzija dodatka za ovaj program - Adobe Bridge update v1.02, na adresi <http://www.adobe.com/support/downloads/detail.jsp?ftplD=2969>, koji je, takođe, besplatan.

MICROSOFT

Microsoft podrška za RAW fotografije
Zbog sve većeg broja onih koji snimaju fotografije u RAW formatu, Microsoft je korisnicima Windows XP operativnog sistema ponudio besplatnu "PowerToy" alatku nazvanu "Microsoft RAW Image Thumbnailer and Viewer", koja se može skinuti s adrese <http://www.microsoft.com/downloads/details.aspx?familyid=D48E808E-B10D-4CE4-A141-i> i omogućava pregledanje RAW zapisa direktno u Windows Exploreru.

MOĆ u džepu

SVI STRASNI ZALJUBLJENICI U FOTOGRAFIJU, BILO DA SU PROFESIONALCI ILI AMATERI, VOLE DA IMAJU PORED SLR FOTOAPARATA I KOMPAKTNI FOTOAPARAT KOJI ĆE UVEK MOĆI DA NOSE SA SOBOM, A DA IM PRI TOME ON NE PREDSTAVLJA VELIKI TERET, T.J., DA GA MOGU STAVITI U DŽEP

Napredniji korisnici, u današnje doba digitalne tehnologije, očekuju od fotoaparata da poseduje rezoluciju dovoljnu da se napravi kvalitetna fotografija formata A3, a da ujedno mogu da utiču na konačan izgled same fotografije, tj., da pored automatskih opcija imaju i mogućnosti ručnog podešavanja osnovnih parametara. U ovom broju izabrao sam tri predstavnika klase džepnih digitalnih fotoaparata koji bi mogli da zadovolje potrebe zahtevnijih korisnika.

CANON IXUS 700

Najbolji predstavnik Canon IXUS Digital serije jeste fotoapar s efektivnom rezolucijom od 7,1 miliona piksela i trostrukim optičkim zum objektivom, upakovan u elegantno kućište.

Seriju IXUS uvek su krasile jednostavne ravne linije i pravougaoni izgled, međutim, novi IXUS 700 malo narušava stari klasičan dizajn svojim mekanim, zaobljenim ivicama naglašenim na desnoj strani, što mu daje lepu i modernu liniju. Kućište je napravljeno od metala i u ruci deluje veoma masivno s obzirom na dimenzije. Na zadnjem delu kućišta nalazi se monitor dijagonale od 5 cm, kao i ostala komandna dugmad koja nam omogućavaju jednostavan izbor potrebnih parametara prilikom fotografisanja. Nema mogućnost ručne kontrole brzine zatvarača i otvora blende, što je bilo uobičajeno za IXUS seriju. Međutim, mogući su korekcija ekspozicije, podešavanje i merenje balansa beloga, ISO osetljivosti i izbor načina merjenja svetlosti. Posедуje i jednu zaista originalnu funkciju nazvanu "My Colors", koja omogućava upravljanje bojama i dobijanje zaista zanimljivih efekata. Možemo jednu boju zameniti drugom, izabranu selektovanu boju zadržati na snimljenj fotografiji, dok će ostali deo biti u crno-belom tonu.

Fotografije koje sam snimio ovim fotoaparatom imaju dobru oštrinu, primetno je jedino umekšanje na ivicama kada je objektiv postavljen u širokougaoni položaj. Sistem za merenje svetla dobro funkcioniše, a boje dobijene ovim fotoaparatom veoma dobro izgledaju. Nivo šuma je odličan za osetljivosti od ISO 50 do ISO 200 i primetno je njegovo znatnije povećanje tek iznad osetljivosti od ISO 400. One korisnike koji koriste fotoapar i za snimanje video-zapisa Ixus 700 neće razočarati jer je kvalitet odličan za digitalni fotoapar. Zahvaljujući novom DIGIC II procesoru brzina zapisa na memorijsku karticu je zapanjujuća tako da nećete imati problema s čekanjem dok se podaci iz memorije za privremeni smeštaju upišu na memorijsku karticu. To nam omogućava kontinualno fotografisanje sve dok se memorijska kartica ne popuni.

Na kraju, može se zaključiti da je ovaj moćni robusni mališa reper u brzini rada ostalim kompaktnim digitalnim fotoaparatom. Jednostavan je za rad, a nedostaje mu jedino malo više ručnih podešavanja kao što su prioritet otvora blende i brzine zatvarača.

Model fotoaparata	CANON IXUS 700	Nikon Coolpix 7900	Olympus μ DIGITAL 800
Cena (sa PDV)	37.035 din. (500 evra)	37.267 din. (449 evra)	37.300 din. (449 evra)
SENZOR I KVALITET			
Senzor	CCD tipa 1/1,8 inča sa 7,4 miliona piksela	CCD tipa 1/1,8 inča sa 7,4 miliona piksela	CCD tipa 1/1,8 inča s 8,32 miliona piksela
Maksimalna veličina slike	3.072 x 2304 piksela	3.072 x 2.304 piksela	3.264 x 2.448 piksela
Format u kojem snima	JPEG (Superfine, Fine i Normal)	JPEG (Fine i Normal)	JPEG (SHQ, HQ i SQ)
Osetljivost	Auto i ISO 50/100/200/400	Auto i ISO 50/100/200/400	Auto i ISO 64/100/200/400 (800 i 1.600 samo s rezolucijom 3 miliona piksela)
OBJEKTIV			
Objektiv	3 X, 7,7-23,1 mm f/2,8-4,9 (ekv. formatu od 35 mm, 35-111 mm)	3 X, 7,8-23,4 mm f/2,8-4,9 (ekv. formatu od 35 mm, 38-114 mm)	3 X, 8-24 mm f/2,8-4,9 (ekv. formatu od 35 mm, 38-114 mm)
Sistem za izoštravanje	pasivni TTL AiAF sistem sa 9 polja i fiksirano centralno polje	pasivni TTL AF sistem sa 99 polja automatski ili 5 polja ručno biranih, spot	pasivni TTL AF sistem sa devet polja automatski (ESP) biranih, spot
AF osvetlivač	da	da	ne
Min. daljina izoštravanja normalna/makro (cm)	50/5	30/4	50/3
Stabilizator slike	ne	ne (elektronski stabilizator kod snimanja filmskog zapisa)	ne
Ručno izoštravanje	ne	ne	ne
MONITOR I TRAŽILO			
Tražilo	optičko	optičko	nema
Podešavanje dioptrije	ne	ne	-
LC monitor	5 cm (2 inča) i 118.000 piksela	5 cm (2 inča) i 115.000 piksela	6,4 cm (2,5 inča) i 230.000 piksela
EKSPOZICIJA I MERENJE SVETLA			
Ekspozicijski režimi rada	AUTO, P, i devet programa sa scenama	AUTO i šesnaest programa sa scenama	AUTO, A, S i šesnaest programa sa scenama
Merenje svetla	procenjeno na čitavoj površini, centralno i spot	u 256 zona, centralno, spot i AF spot	Digital ESP na čitavoj površini, spot
Brzina zatvarača	15 do 1/2.000 s	4 do 1/2.000 s	4 do 1/2.000 s
Balans beloga	Auto, pet manualnih opcija i prethodno izmereni	Auto, šest manualnih opcija, prethodno izmereni i WB bracketing	Auto i pet manualnih opcija
Korekcija ekspozicije	+/-2 EV s korakom 1/3 EV	+/-2 EV s korakom 1/3 EV	+/-2 EV s korakom 1/3 EV
Bracketing automatske ekspozicije	ne	da	ne
OSTALI PODACI			
Materijal od kojeg je napravljeno telo/navoj za stativ	metal/metal	metal/plastika	metal/plastika
PictBridge standard za štampanje	da	da	da
Daljinski okidač	ne	ne	da
Podvodno kućište	WP-DC70	WP-CP4	ne
Filmski zapis	30 ili 15 slika u sekundi u AVI formatu s maksimalnom rezolucijom od 640 x 480 piksela, sa zvukom	30 ili 15 slika u sekundi u QuickTime formatu s maksimalnom rezolucijom od 640 x 480 piksela, sa zvukom	15 slika u sekundi u QuickTime formatu s maksimalnom rezolucijom od 640 x 480 piksela, sa zvukom
Dužina trajanja filmskog zapisa	ograničen je samo veličinom i brzinom memorijske kartice	ograničen je samo veličinom i brzinom memorijske kartice	ograničen je samo veličinom memorijske kartice
Tip memorijske kartice	Secure Digital (SD)	13,5 MB interne memorije, Secure Digital (SD)	19 MB interne memorije, xD-Picture Card
Veza s računarom	USB 2.0	USB 2.0	USB 1.1
Napajanje	Li-jon punjiva baterija NB-3L (790 mAh)	Li-jon punjiva baterija EN-ELS (1.100 mAh) ili nepunjiva CP-1	Li-jon punjiva baterija LI-12B (1.230 mAh)
Trajnost baterije po CIPA standardu (snimaka)	160	220/150 (CP-1)	300
Da li se isporučuje s punjivom baterijom i punjačem	da	da	da
Dimenzije /masa bez baterije i kartice	89,5 x 57 x 26,5 mm / 170 g	88 x 60 x 36,5 mm / 150 g	103 x 57,5 x 33 mm / 182 g
Sadržaj kutije	punjač, baterija, USB i video kabl, kaiš za nošenje, SD memorijska kartica od 32 MB i CD s programima	punjač, baterija, USB i video kabl, kaiš za nošenje i CD s programima	punjač, baterija, USB i video kabl, kaiš za nošenje i CD s programima
Informacije	PROFIFOTO, Beograd, tel.: 011/ 655-100 www.canon-adria.com	REFOT B, Pčinjska 17, tel.: 011/ 2456-151 www.refot.com	Olympus, Mekenzijska 57, tel.: 011/ 34-04-138 www.olympus.co.yu
Plus	robustna konstrukcija, brzina rada, mali šum za osetljivosti od ISO 50 do 200, dobra rezolucija i reprodukcija boja, mogućnost merjenja balansa belog	ergonomski oblikovano telo, dobar kvalitet fotografije za osetljivost od ISO 400, mogućnost merjenja balansa belog, sistem za otklanjanje crvenih očiju, D-Lighting funkcija, brzina rada, histogram kod korekcije ekspozicije	otpornost na vlagu, veliki monitor, histogram za vreme fotografisanja, kvalitet snimljenih fotografija, mogućnost kontrole otvora blende i brzine zatvarača, dobre makro performanse
Minus	nemogućnost kontrole brzine zatvarača i otvora blende, vek trajanja baterije, nema informacije o ekspoziciji na displeju	nemogućnost kontrole brzine zatvarača i otvora blende, koristi samo dva otvora blende, nema informacije o ekspoziciji na displeju	ne može se meriti balans belog, dugme za potvrđivanje izabranih parametara u meniju je u istoj ravni s džojstikom, nema optičko tražilo
Vreme spremnosti za rad	1 s	2 s	2 s
Vreme kašnjenja nakon okidanja	manje od 0,5 s	manje od 0,5 s	manje od 0,5 s
Brzina kontinualnog fotografisanja s maksimalnom rezolucijom	2 snimka u sekundi dok se memorijska kartica ne popuni	1,7 snimaka u sekundi s pauzom posle 21 snimka	1 snimak u sekundi s pauzom posle trećeg snimka
Vreme zapisa na memorijsku karticu	1,1 s	2 s	3 s
OCENA			
Konstrukcija i rukovanje	90	90	90
Mogućnosti	88	89	90
Kvalitet fotografije	90	90	95
Softver i opremljenost	95	95	85
Cena / kvalitet	84	85	90
Ukupna ocena	89	90	90

NIKON COOLPIX 7900

Najbolje što Nikon nudi u džepnoj varijanti jeste Coolpix 7900 s efektivnom rezolucijom od 7,1 miliona piksela i trostrukim optičkim zum objektivom, nizom tehničkih novotarija, a sve kako bi snimljena fotografija bila što bolja.

Dizajn i dimenzije novog fotoaparata Coolpix 7900 slični su modelu Coolpix 5200 i čitavoj ranijoj generaciji džepnih kompaktnih digitalnih fotoaparata ove firme. Mali ergonomski rukohvat omogućava nam zaista komforno držanje, što obično nedostaje fotoaparatom ove klase. Možete ga držati u jednoj ruci, a da pri tome zumirate ili menjate željene parametre. Kucište je napravljeno od aluminijuma, a može se kupiti u srebrnoj i crnoj matiranoj varijanti. Na zadnjem delu nalazi se monitor dijagonale od 5 cm, a skoro sva upravljačka dugmad skoncentrisana su desno od monitora, a kontrolni meni zajedno s točičem za izbor režima rada omogućava jednostavno rukovanje. Četiri režima rada sa scenama, koja su obeležena na točičku, nude mogućnost prikazivanja pomoćnih linija na monitoru koje nam pomažu prilikom kadriranja scena. Pored klasičnog načina izoštravanja i izbora autofokusnog polja, Coolpix 7900 poseduje i mogućnost izoštravanja s prioritonom na lice osobe koju fotografiramo. Kada je bitno da lica ljudi na fotografiji budu oštra, aktiviraćemo ovu

korekcije ekspozicije za scenu koju fotografiramo. U situacijama kada je na fotografiji prednji plan taman ili je blic nedovoljno snažan da ga osvetli, možemo u samom fotoaparatu korigovati korišćenjem opcije D-Lighting, čime se potpuno automatski prosvetljavaju tamne partije snimljene fotografije. Oni koji fotoaparatom koriste i za snimanje video-zapisa primetiće da je kvalitet odličan, a tome doprinosi i elektronski stabilizator slike kakav se sreće na video-kamerama.

Nikon Coolpix daje zaista odličan kvalitet snimljenih fotografija s neutralnim tonom lica i dobrom reprodukcijom boja. Šum na snimljenim fotografijama za osetljivosti ISO 100 do 200 malo je veći nego kod Canon IXUS 700, ali je za osetljivost ISO 400 iako primetan, znatno manji. Oštrina je dobra, jedino je primetna trbušasta distorzija kada je objektiv fotoaparata u širokougaonom položaju. Takođe, nudi i odlične makro performanse, ali su one ograničene samo na početni deo raspona zum objektivu. Ergonomski dobro oblikovan, s rezolucijom koja nam omogućava izradu fotografija do A3 formata, ovaj fotoaparatom nudi veliki broj automatskih opcija koje imaju jedan jedini cilj – da konačan izgled fotografije bude što bolji i bez potrebe za naknadnom obradom u računaru. Ovo će sigurno zadovoljiti korisnike s manjim fotografskim znanjem, ali oni iskusniji svakako bi želeli da imaju mogućnost izbora otvora blende i brzine zatvarača. Ako ne planirate izradu većih povećanja, možete uštediti novac kupovinom fotoaparata koji nosi oznaku Coolpix 5600, s rezolucijom od pet miliona piksela, uz identične mogućnosti.

OLYMPUS M DIGITAL 800

Atraktivnog dizajna, s efektivnom rezolucijom od osam miliona piksela i trostrukim optičkim zum objektivom, Olympus Mju DIGITAL 800 nudi i mogućnost ručnog podešavanja otvora blende i brzine zatvarača.

Konstrukciono je zasnovan na modelu Mju DIGITAL 500, s telom napravljenim od metala u plavoj ili srebrnoj verziji. U potpunosti je zaštićen od uticaja vlage, a objektiv veoma dobro štite metalna vrata koja se automatski pomeraju kada se fotoaparatom uključi, uz malo buke pri otvaranju. Ergonomski dizajniran, odlično leži u ruci, a zadnjim delom dominira veliki monitor dijagonale od 6,4 cm, koji omogućava da jasno vidimo scenu koju snimamo čak i pri jačoj svetlosti. S leve i desne strane nalaze se odlično raspoređena kontrolna dugmad s obzirom na to da najveći deo zadnjeg dela pokriva monitor. Jedini problem jeste dugme za ulazak u meni i potvrđivanje postavljenog parametra, a koje se nalazi unutar džojstika i u njegovoj je ravni. Korisnici s većim prstima često će se pri kretanju kroz meni njegovim slučajnim pritiskom vratiti na početak. Pored automatskih opcija kao što su: programi sa scenama, potpune automatike i vodiča kako da dobijemo bolju fotografiju, ovaj fotoaparatom nudi mogućnost izbora prioriteta otvora blende ili brzine zatvarača.

Autofokusni sistem veoma dobro funkcioniše i u minimalnim svetlosnim uslovima, ali bilo bi dobro da ima autofokusni osvetljivač. Snimljene fotografije korektno su eksponirane, reprodukcija boja i oštrina

opciju i autofokusni sistem će uvek imati prioritet izoštravanja na licu subjekta koje fotografiramo. Od ostalih opcija poseduje: korekciju ekspozicije, podešavanje i merenje balansa beloga, BSS (automatska selekcija najbolje fotografije), ISO osetljivosti, izbor načina merenja svetlosti, kao i bracketing ekspozicije i balansa beloga. Prilikom korigovanja ekspozicije na monitoru će se pojaviti histogram koji nam služi za dobijanje tačnije

su dobri. Šum je veoma dobro kontrolisan za osetljivosti do ISO 200, dok je za osetljivosti iznad toga znatno povećan. Uz korišćenje nove Bright Capture Technology ima mogućnost fotografisanja s osetljivostima od ISO 800 i ISO 1.600, međutim, u tom slučaju fotoaparatom sam smanjuje veličinu slike na format od 2.048 x 1.536 piksela. Fotografije snimljene s povećanom osetljivošću imaju manji šum, ali i primetan gubitak oštine i kontrasta zbog jake redukcije šuma. U programu za noćno snimanje i u režimu rada za prevenciju neoštine usled trešnja fotoaparata osetljivost se automatski povećava. Performanse snimanja video-zapisa nešto su skromnije jer nudi brzinu od 15 sličica u sekundi, a vreme trajanja ograničeno je samo veličinom memorijske kartice. Od ova tri fotoaparata jedino ovaj model podržava korišćenje daljinskog okidača, ali za njega morate izdvojiti dodatni novac.

Ono što kod prethodna dva fotoaparata nedostaje da bi bili fotoaparati po ukusu i naprednijih korisnika, a što Mju DIGITAL 800 ima, jesu: prioritet otvora blende i prioritet brzine zatvarača. Međutim, čudno je da nema mogućnost merenja balansa belog. Nova Bright Capture Technology znatno poboljšava kvalitet snimljenih fotografija s većom osetljivošću, ali jaka redukcija šuma kviri konačan izgled fotografije. Ovaj fotoaparatom može biti dobar izbor jer korisnicima nudi zaista veliki broj mogućnosti, uz dobar kvalitet snimljenih fotografija.

BORIS BJELICA

Više od jednostavne funkcionalnosti...

W5

Deo Vašeg urbanog života

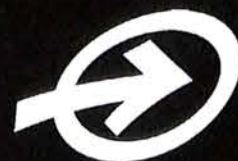

ASUS®

HEART OF TECHNOLOGY

Moderan dizajn sofisticiranog stila
12.1-inčni ekran - Color Shine tehnologija
Integrirana 1.3 Mpx kamera sa rotacijom od 180 stepeni

AUTORIZOVANI DISTRIBUTER ZA SCG

www.DL.co.yu

Direct Link

011/ 321 51 51, Beograd, Mike Alasa 9

DILERSKA MREŽA

ALFA SOFT, Ruma 022 422 212, ALTI, Čačak 032 262 222, COMTECH, Beograd 011 3473 417, DESK COMPUTERS, Beograd 011 329 2140, DESK SHOP, Beograd 011 311 1619, DIELEKTRA, Beograd 011 289 0404 (lok. 215), DILEKTRA, Beograd 011 301 8963, ETRON, Beograd 011 337 0442, GIGATRON, Beograd 011 354 1378, INFORMATIKA, Beograd 011 3215 333, INTUIS COMPUTERS, Beograd 011 3030 744, MEMOIMPEX, Beograd 011 380 6240, MICROSYSTEMS, Beograd 011 3283 007, MODRO, Podgorica 081 256 531, PRACTIC GROUP, Beograd 011 329 4371, SIMM COMPUTERS, Beograd 011 344 1090, SIMM SHOP, Beograd 011 334 2015, TELIX, Novi Sad 021 489 0489, VERTES, Beograd 011 3820 264, VIA LOG, Beograd 011 344 412.

Nikonovo pojačanje

DIGITALNI REFLEKSNII FOTOAPARAT S EFEKTIVNOM REZOLUCIJOM OD 6,1 MILIONA PIKSELA I CENOM OD 725 EVRA PREDSTAVLJA NIKONOVO POJAČANJE U KATEGORIJI NAMENJENOJ KORISNICIMA KOJIMA JE FOTOGRAFIJA LJUBAV, A NE PROFESIJA

NIKON D50

Iz dana u dan prodaja jednookih refleksnih (SLR) digitalnih fotoaparata raste, a planira se da će rast biti najviše izražen kod fotoaparata namenjenih amaterima, zaljubljenicima u fotografiju. Zato proizvođači digitalnih SLR fotoaparata, a i oni koji to do sada nisu radili, pokušavaju da uzmu deo tržišta gde za sada Canon i Nikon imaju apsolutnu dominaciju, a naročito nakon pojave fotoaparata EOS 300D i D70. Kako bi ostao u vrhu, Nikon povlači logičan potez i pojačava svoje redove nudeći tržištu nov niskobudžetni refleksni digitalni fotoaparar D50, namenjen prvenstveno fotografskim entuzijastima. Uz veoma konkurentnu cenu i kvalitet može poslužiti i profesionalcima kao rezervno telo.

KONSTRUKCIJA I RUKOVANJE

Konstrukciono je veoma sličan naprednijem modelu D70 s nešto manjim dimenzijama, a proizvodi se u srebrnoj i crnoj varijanti. Rukohvat je kao i kod modela D70, pa je njegovo držanje komforno, uz isti osećaj robustnosti i pouzdanosti. Raspored komandi pretrpeo je male izmene i za razliku od modela D70 i D100, poseduje samo zadnji točkić za izbor komandi, kojim u kombinaciji s ostalim dugmadima biramo željenu funkciju. Na točkiću za izbor ekspozicijskih režima rada pored uobičajenih šest programa dodati je unapred definisani program za snimanje dece. Izostavljena je mogućnost direktnog izbora načina merjenja, a to dugme preuzelo je ulogu aktiviranja samookidača koje je kod modela D70 služilo za izbor načina merjenja. Monitor dijagonale od 5 cm daje ostru i jasnu sliku, a za njega nije predviđen zaštitni poklopac kao što je to bilo kod svih ranijih Nikon SLR digitalnih fotoaparata. Tražilo je, s novim gumenim okularom, kao i kod modela D70s, a na samom mat staklu napravljenom od tečnog kristala moguće je videti informaciju o stanju baterije i kada se u fotoaparatu ne nalazi memorijska kartica. Izostavljena je mogućnost aktiviranja pomoćnih linija kao kod modela D70 i D100.

MOGUĆNOSTI

Jedna od najvećih novina kod ovog fotoaparata jeste da je ovo prvi Nikon SLR digitalni fotoaparar koji za memorisanje snimljenih fotografija koristi

SD memorijsku karticu, koja sada po kapacitetu i brzini zapisa, jedina može da se nosi s popularnom CompactFlash memorijskom karticom. Bez obzira na to što koristi drugi tip memorijske kartice, D50 ima iste performanse kada je u pitanju brzina zapisa kao i model D70. Poseduje identično dobre performanse kada je u pitanju brzina spremnosti za rad i kašnjenja nakon okidanja, gde ovaj fotoaparar trenutno reaguje. Možemo da fotografisemo brzinom od 2,5 snimka u sekundi, koja je neznatno manja u odnosu na model D70s koji ima brzinu fotografisanja od 3 snimka u sekundi. Za merenje svetla koristi nov 3D Color Matrix II sistem s RGB senzorom druge generacije koji meri svetlost u 420 segmenata, a rezultati koje daje u različitim svetlosnim situacijama su odlični, a nisu mu uskraćeni ni centralno i spot merenje svetla. Sistem izostravanja ostao je kao i kod modela D70, a pohvalno je istaći da nije znatnije fotografski uskraćen manjim brojem mogućnosti što se obično dešava kada se pojavi fotoaparar iz niže klase. Maksimalna brzina zatvarača je 1/4.000 s, a zadržana je sinhronizacija za rad blicem od čak 1/500 s. Upravljački meni ostao je isti, ali s manjim brojem korisničkih funkcija, a od naprednijih mogućnosti, koje bi nekom možda nešto značile, izgubio je samo mogućnost fine korekcije balansa belog i mogućnost kontrole dubinske ostrine.

KVALITET FOTOGRAFIJE

Kvalitet snimljenih fotografija skoro je identičan modelu D70s, ali je primetno da je Nikon kod ovog modela upotrebio drugačiji način procesiranja podataka dobijenih sa CCD senzora, pa za razliku od modela D70/D70s,

fotografije izgledaju čistije i kolorističnije, što odgovara amaterima koji ne planiraju naknadno da obrađuju fotografije. Kao osnovni kolorni profil koristi sRGB IIIa koji ima veću zasićenost boja približniju ukusu amatera, a moguć je i izbor druga dva kolorna profila: sRGB la s neutralnom reprodukcijom boja i Adobe RGB koji je podesan za fotografije namenjene daljoj obradi. Osetljivost se bira između ISO 200 do 1.600 s korakom od 1EV, a postoji mogućnost i automatskog izbora osetljivosti. Nivo šuma izuzetno je nizak, dok su fotografije snimljene s osetljivošću od ISO 1.600 iste kao one koje daju fotoaparati Canon EOS350D i Nikon D70s – s blagim šumom lepe strukture koja ne kvari izgled fotografije kada se ona poveća.

SOFTVER I OPREMLJENOST

Uz fotoaparar se isporučuje nova verzija Nikon PictureProject 1.5 programa koji ima ograničene mogućnosti kontrole kada je u pitanju konverzija RAW formata, ali je veoma dobar za pregledanje i pretraživanje snimljenih fotografija, narezivanje CD-a i štampanje snimljenih fotografija. Konverter RAW formata takođe funkcioniše i kao dopuna (plug-in) za programe Adobe Photoshop i Adobe Photoshop Elements, ali s ograničenim podešavanjima i omogućava da vidimo minijaturni prikaz snimljene fotografije kada koristimo Windows pretraživač. Dobićete i probnu verziju naprednijeg softvera – Nikon Capture 4.3 koja omogućava veću kontrolu nad svim parametrima pri konverziji RAW formata, detaljniju obradu fotografija, kontrolu rada fotoaparata kada je povezan s računarom, ali za njega ćete morati izdvojiti dodatni novac. Stari Nikon View još se koristi, a novu verziju možete preuzeti s Nikon internet stranice. Snimke u RAW formatu koje daje Nikon D50 možemo obrađivati koristeći i Adobe Photoshop CS2. Osnovni paket kompletno je opremljen punjačem, punjivom baterijom EN-EL-3 i kablovima, a takođe se prodaje i u kompletu s objektivom AF-S DX Zoom-Nikkor 18–55mm f/3,5–5,6 G. Ovaj objektiv ima nešto slabije performanse (optičke i konstrukcije) od objektiv koji se isporučuje uz D70. Ali, cena mu je zaista niska i sigurno će, bar za početak, zadovoljiti potrebe svakog fotografskog entuzijaste. Potpuno je kompatibilan velikom broju Nikonovih

autofokusnih objektiv. Manualni objektiv takođe se mogu koristiti, ali u tom slučaju ne funkcioniše automatsko izostravanje i merenje svetla. Kao i D70, koristi i-TTL sistem merjenja blic ekspozicije, pa je u potpunosti kompatibilan TTL merenju samo s blicovima SB-800 i SB-600.

ODNOS CENA/KVALITET

Iako s nešto manjim mogućnostima, Nikon D50 je fotoaparar koji nudi odličan kvalitet snimljenih fotografija. Bez obzira na kompaktnu konstrukciju, zadržao je udobnost rukovanja i robustnost. Veliki broj automatskih opcija zadovoljiće potrebe svih korisnika koji nemaju previše znanja o fotografskoj tehnici, ali neće biti uskraćeni ni iskusniji korisnici koji žele da imaju veći uticaj na konačan izgled snimljene fotografije. Predstavlja odličan izbor s veoma dobrim odnosom cene i kvaliteta jer za 725 evra dobijate digitalni fotoaparar s izmenljivom optikom. U kompletu s objektivom cena mu je manja od cene naprednijeg kompaktnog fotoaparata, a kvalitet fotografija, posebno onih koje su snimljene s većim osetljivostima, neuporedivo je bolji.

BORIS BJELICA

TEHNIČKI PODACI

Cena tela/komplet s objektivom (sa PDV)	60.175 din. (725 evra) / 71.297 din. (859 evra)
Priključak za objektiv	Nikon F-bajonet
Faktor uvećanja žižne daljine	1,5 puta
Tip senzora / veličina	CCD / 23,7 x 15,6 mm (DX)
Odnos strana senzora	1,5 (3:2)
Efektivna rezolucija	6,1 milion piksela
Maksimalna veličina slike bez interpolacije	3.008 x 2.000 piksela
Format u kojem snima	JPEG, RAW, RAW + JPEG (Basic)
Tražilo	pokriva 95 odsto vidnog polja, korekcija dioptrije -1,6 do +0,5 m ⁻¹
Monitor	dvoinčni (5 cm) TFT LCD s 130.000 piksela
Autofokus / krstastih senzora / osetljivost za ISO 100	sistem sa 5 AF polja / jedan krstasti / -1 do 19 EV
AF osvetljivač	da
Brzina zatvarača	30 s do 1/4.000 s i B
Sinhronizacija blica	1/500 s
Ekspozicijski režimi rada	Auto, P, A, S, M i sedam programa s scenama
Merni sistem	3D Color Matrix II u 420 segmenata, centralno i spot (2,5 odsto)
Ekvivalentna osetljivost (ISO)	Auto i ručno (200/400/800/1.600)
Korekcija ekspozicije	+/- SEV (korak 0,3 EV)
Korekcija snage blica	-3 do +1 EV (korak 0,3 EV)
AutoBracketing	tri snimka s korakom +/- od 0,3 do 2 EV
Balans beloga	Auto, 6 definisanih opcija i prethodno izmereni
Bracketing / fino podešavanje balansa beloga	da / ne
Ugrađeni blic	GN 12 (ISO 100) i pokriva polje objektivna od 18 mm (ekv. 27 mm)
Blic TTL sistem	i-TTL
Tip memorijske kartice	Secure Digital (SD)
Daljinski okidač	bežični ML-L3
Kontrola dubinske ostrine	nema
PictBridge standard	da
Prikljucci	USB 2.0, video-izlaz i AC adapter
Napajanje	Li-jon baterija EN-EL3 (1.400 mAh) ili EN-EL3a (1.500 mAh)
Dimenzije / masa (bez baterija i objektiv)	133 x 102 x 76 mm / 540 g
Sadržaj kutije	Li-jon baterija EN-EL3, punjač MH-18a, kabl, USB i video-kabl, CD-ROM: PictureProject
Informacije	REFOT B, Beograd, Pčinjska 17, tel.: 011/2456-151 www.refot.com
Vreme spremnosti za rad	manje od 0,2 s
Brzina kontinualnog fotografisanja	2,5 snimka u sekundi
Bafer (JPEG / RAW)	12 / 4 snimka
Vreme zapisa na memorijsku karticu / veličina	JPEG 1,8 s / 2,3 MB RAW 2,8 s / 5,3 MB RAW + JPEG 3 s / 6 MB

¹ korišćena memorijska kartica SanDisk Ultra II od 1 GB

² približne vrednosti

PLUS
» kvalitet fotografije s niskim nivoom šuma,
» novo Matrix metering II merenje svetla,
» sinhronizacija od 1/500 s,
» cena za mogućnosti koje pruža

MINUS
« nema dodatni nosač baterija s vertikalnim rukohvatom,
« ima samo jedan komandni točkić,
« RAW+JPEG format koristi samo Basic kvalitet

BORIS BJELICA

Blicevi

dnevno svetlo u džepu

Nismo uvek u mogućnosti da fotografiramo s postojećim ambijentalnim svetlom jer ponekad to zahteva produženje vremena eksponiranja s kojim je moguće fotografirati samo statične objekte uz korišćenje stativa. U tom slučaju moramo pribegli korišćenju veštačkog izvora svetlosti. Blic je trenutni izvor svetlosti s temperaturom od oko 5.000 K koja je približna onoj koju nam daje dnevno svetlo. Ima mogućnost široke primene snimanja različitih objekata jer predstavlja prenosni izvor dnevnog svetla koji danas koristi veliki broj fotografa. Pored mogućnosti snimanja pri slabom svetlu bez dugih ekspozicija, može nam poslužiti za dosvetljavanje i nadopunjavanje postojećeg dnevnog svetla, kao i za postizanje različitih efekata. Naravno, koliko vam pomaže, toliko i njegovo neadekvatno korišćenje može da izazove pogubne efekte na konačan izgled fotografije (npr. direktnim osvetljavanjem s blicem postavljenim na fotoaparatu dobijamo fotografije s oštrim senkama a predmet koji fotografiramo gubi plastičnost), pa se ne kaže uzalud da je direktno osvetljavanje s blicem smrt za dobru fotografiju.

Današnji blicevi su moderni uređaji koji se, ili ugrađuju u same fotoaparate (uglavnom amaterske), ili koriste kao poseban uređaj. Blicevi postaju sve kompaktniji, snažniji i predstavljaju pravi mali kompjuterizovani svetlosni izvor s velikim brojem mogućnosti. Moderni blicevi omogućavaju napredno TTL merenje, automatsku promenu ugla svetlosti prema žižnoj daljini objektiva, pomoćno svetlo za izoštravanje, pomeranje glave po vertikali i horizontali, visoku sinhronizaciju, korekciju snage blica, sinhronizaciju na drugoj zavesici i daljinsku kontrolu rada. Korišćenje ovog svetlosnog izvora sve je jednostavnije i nisu potrebne posebne formule i tablice kao što je bio slučaj ranije. Svi analogni i digitalni SLR fotoaparati, kao i bolji kompaktni digitalni fotoaparati, poseduju šinu s kontaktima (hot-shoe) koja nam omogućava postavljanje eksternog blica. Međutim svaki proizvođač fotoaparata je razvio sopstven sistem komunikacije između fotoaparata i blica. Fotoaparati firme KonicaMinolta imaju i šinu za blic koja se znatno razlikuje od standardne koju koriste ostali. Takođe, s pojavom nove generacije fotoaparata proizvođači razvijaju i nove

sisteme koji ponekad onemogućavaju potpunu kompatibilnost između fotoaparata i blica; najčešće je onemogućena TTL kontrola rada. Onda nam ne preostaje ništa drugo nego da kupimo nov, odgovarajući blic. Eksterne bliceve, pored proizvođača fotoaparata (gde svaka kompanija proizvodi bliceve koji podržavaju samo njihov sistem), proizvode i nezavisni proizvođači kao što su, na primer, Metz, Sigma, Vivitar i drugi koji proizvode bliceve kompatibilne svim nama poznatim SLR sistemima. Uglavnom su oni znatno jeftiniji, a pružaju solidne tehničke mogućnosti. Jedino što morate proveriti jeste da li blic u potpunosti odgovara vašem fotoaparatu, pogotovo ako se fotoaparatu pojavio na tržištu posle blica, jer obično se dešava da oni nisu kompatibilni, iako bi trebalo da budu jer koriste isti TTL sistem. Ako ste se već opredelili da kupite blic nezavisnog proizvođača, posetite internet stranicu proizvođača ili se konsultujte s lokalnim prodavcem i proverite da li je vaš fotoaparatu u potpunosti kompatibilan uređaju koji planirate kupiti. Još je bolje da sve to proverite na licu mesta, u prodavnici.

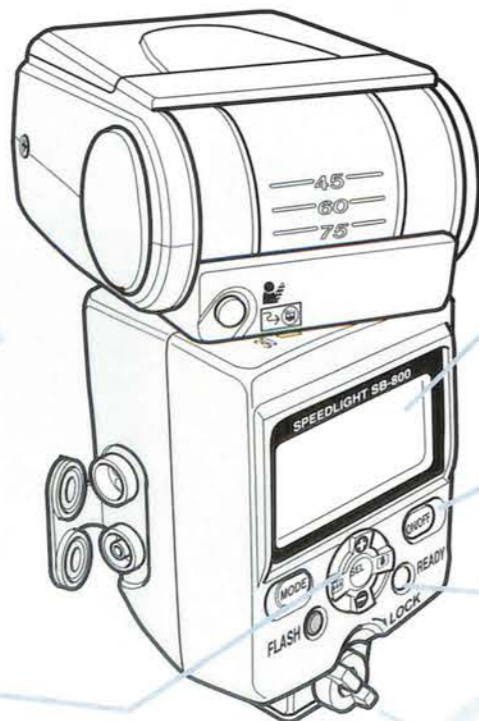
Osnovni delovi blica

Glava blica

Većina bliceva poseduje mogućnost horizontalnog pomeranja glave blica, što nam omogućava indirektno osvetljavanje objekta. Na njoj se nalaze i oznake sa stepenima nagiba (kada je glava postavljena po uglom od 0 stepeni, onda ona ima horizontalni položaj, a kada je postavljena pod uglom od 90 stepeni, onda ima vertikalni položaj). Drugi pravac kretanja je njeno vodoravno okretanje koje je neophodno kada se fotografiraju portreti, a fotoaparatu drži u vertikalnom položaju. Pravac pomeranja je, takođe, označen u stepenima.

Upravljački deo.

Omogućava nam postavljanje i podešavanje željenih parametara.

Kontrolni displej

Kontrolni displej od tečnog kristala koji se nalazi na zadnjem delu blica pruža sve potrebne informacije o postavljenim elementima za fotografisanje, a takođe nam pomaže i kod postavljanja pojedinih parametara. On može biti s posebnim osvetljenjem, pa se tako svi podaci na njemu mogu videti i kada su svetlosni uslovi loši.

Dugme za uključivanje blica (ON/OFF)

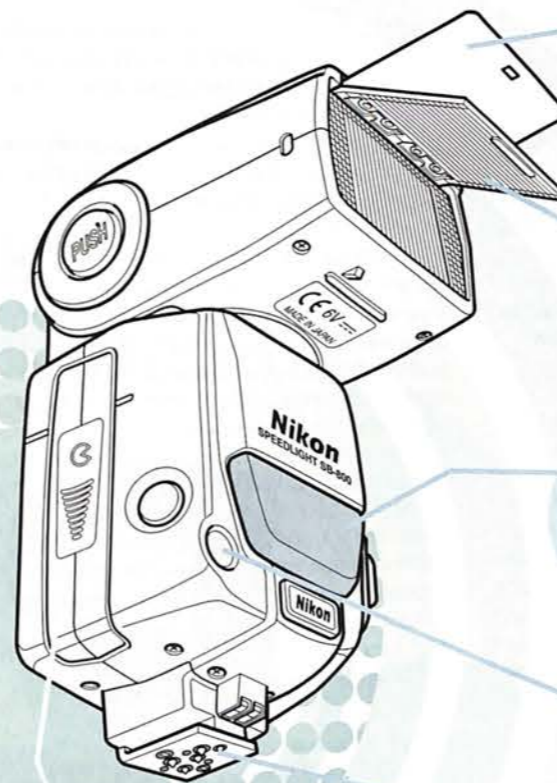
Pritiskom na ovo dugme blic se uključuje ili isključuje, a ako određeni period blic ne radi, onda će se automatski isključiti i biće u stanju mirovanja kako bi sačuvali baterije.

Lampa za spremnost blica

Ako ona svetli, znači da je blic spreman za rad, a kod većine bliceva to je i dugme za testiranje rada.

Poluga ili prsten za zaključavanje

Postoje različiti načini fiksiranja i zaključavanja blica koji su važni jer se njima sprečava slučajno spadanje blica s fotoaparata.

Refleksna pločica

Kada se glava blica postavi u horizontalni položaj od 90 stepeni, ona usmerava deo svetlosti koju daje blic na oči subjekta kojeg fotografiramo. Najbolji rezultati se postižu kada je blic udaljen od subjekta oko 1,5 m. Takođe, može poslužiti i kod bliskih snimanja na udaljenostima od 0,5 do 2 m, a u tom slučaju glava blica se obori za 7 stepeni nadole i izvuče se refleksna pločica.

Širokogaoni difuzor

Kada se koriste širokogaoni objektivni blic ne može da da dovoljno širok snop svetlosti da bi pokrio ceo kadar, pa zato bolji blicevi imaju ugrađen širokogaoni difuzor ili raspršivač, ili se on posebno kupuje.

Pomoćno svetlo nam omogućava izoštravanje u lošim svetlosnim uslovima tako što blic odašilje snop svetlosti koja se aktivira pritiskom na prvo koleno okidača.

Senzor za automatiku blica je koristan ukoliko nećete da koristite TTL merenje. Kvalitetniji blicevi imaju sopstvenu automatiku koja samostalno određuje jačinu bleska za neku već postavljenu vrednost otvora blende, meri jačinu svetla koje blic daje u momentu ekspozicije. Rezultati koje dobijamo na ovaj način dosta su dobri, međutim, ne uzima se u obzir postojeće ambijentalno svetlo.

Prostor za baterije

Blicevi se uglavnom napajaju energijom uz pomoć četiri baterije formata AA (alkalne ili NiMH). Poneki modeli srednje i niže klase koriste i dve baterije formata AA ili čak litijumsku bateriju CR-123A.

Stopica za priključak omogućava montažu blica na fotoaparatu, a na njoj se nalaze i kontakti za komunikaciju i razmenu podatka s fotoaparatom kao što su: žična daljina objektiva, udaljenost objekta snimanja, korekcija snage blica kako bi snimljena fotografija bila što bolje eksponirana. Svaki proizvođač ima svoj sistem komunikacije između fotoaparata i blica.

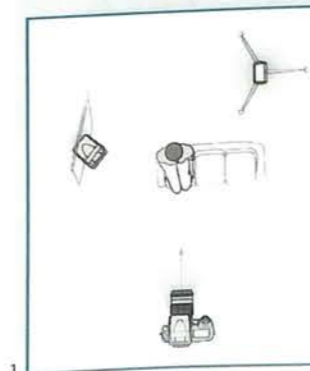
VODEĆI BROJ

Vodeći broj označava snagu blica i što je taj broj veći snaga blica je veća. Kako blic nije stalni izvor svetla, pre postojanja blic automatike i TTL sistema, on je igrao odlučujuću ulogu u određivanju potrebnog otvora blende na osnovu udaljenosti na kojoj se nalazi objekat koji fotografiramo koristeći formulu $f=VB/d$ (f – otvor blende, VB – vodeći broj i d – udaljenost). Na primer, ako imamo blic sa vodećim brojem 40, a objekat se nalazi na udaljenosti od 5m na osnovu formule $f=40/5$ dobićemo da je potreban otvor blende f/8 kako bi fotografija bila korektno osvetljena. Kada gledate vodeći broj u tehničkim podacima obratite pažnju za koje je mere dat (jer je znatno veći ako je kao mera za udaljenost uzeta stopa – eng.feet koja je manja od metra), ako je položaj reflektora u glavi blica postavljan na većoj žižnoj daljini i ako je osetljivost veća od ISO 100. Radi lakšeg upoređivanja sve vrednosti vodećeg broja u tabeli su date za položaj reflektora u glavi blica za žižnu daljinu od 50 mm, a kao mera udaljenosti je korišćen metar i osetljivost ISO 100.

BEŽIČNI SISTEM KONTROLE RADA VIŠE BLICEVA

Bežična kontrola rada sa više bliceva omogućava nam postizanje različitih kreativnih svetlosnih efekata, a da su pri tome blicevi potpuno sinhronizovani i omogućavaju automatsku TTL kontrolu rada. Postoje različiti sistemi, ali danas najsavršenije sisteme imaju firme Canon i Nikon. Princip rada oba ova sistema skoro je identičan i zasniva se na sledećem: na fotoaparatu se postavi blic koji će biti glavna kontrolna jedinica (master) i podesi se da učestvuje u osvetljavanju objekta ili da

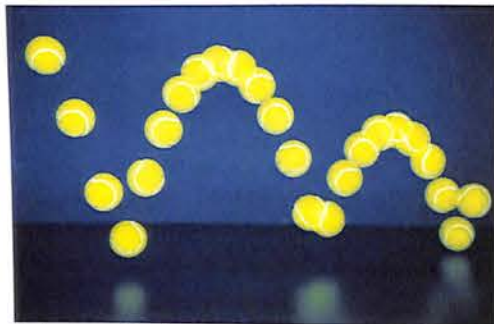
služi samo za emitovanje signala koji će kontrolisati ostale bliceve. Oni će biti podešeni za rad kao pomoćne jedinice (slave). Domet oba ova sistema je 10 m, a može se kontrolisati neograničen broj bliceva. Možemo ih grupisati u tri grupe (A, B, C), a za svaku grupu možemo kontrolisati odnos snaga. Takođe je moguće raditi u jednom od četiri kanala, što nam omogućava da istovremeno u jednom prostoru mogu raditi četiri fotografa i neće smetati jedan drugom. Ovakav sistem nam zaista nudi veliki broj mogućnosti, jer fotograf ima u svojoj torbi nosi kompletan sistem rasvete.

1 Način postavljanja i rada sa tri blica
2 Fotografija snimljena blicem na fotoaparatu i fotografija snimljena na pokazani način

STROBOSKOP

Stroboskop je opcija koju poseduju moderni blicevi više klase i omogućava blicu da za vreme trajanja ekspozicije emituje seriju bljeskova. Na taj način možemo dobiti veoma zanimljiv efekat kod fotografisanja objekata u pokretu, dobijajući na jednoj fotografiji više slika objekta koji se kreće.

Snimak teniske loptice s opcijom stroboskopa

Broj bljeskova i učestalost (frekvenciju) između njih možemo podešavati zavisno od toga kakav efekat želimo da dobijemo. Frekvenciju bljeskova ćemo odrediti prema brzini kretanja objekta. Koristićemo nižu frekvenciju za sporije kretanje objekta, a višu frekvenciju za brže kretanje objekta. Ekspozicija pri snimanju sa višestrukim bljeskom (stroboskopom) mora biti duža, dok se otvor blende podešava prema jačini bljeska i rastojanja između objekta i blica. Pozadina treba da bude tamna ili da se nalazi daleko od objekta kojeg snimamo, jer u protivnom biće podksponirana.

SINHRONIZACIJA

Bljesak svetlosti koju daje blic vrlo je kratak i kreće se od oko 1/750 sekundi do 1/20.000 sekundi. Za ispravnu ekspoziciju fotografije napravljene sa blicem, zavesice na zatvaraču moraju biti potpuno otvorene u momentu bljeska blica, da bi se eksponirao ceo kadar. U suprotnom slučaju samo deo kadra filma biće eksponiran blicem

Sinhronizacija na prvoj zavesici

Sinhronizacija na drugoj zavesici

kada zavesica nije u potpunosti otvorena. Većina refleksnih fotoaparata imaju fokalni tip zatvarača od čije konstrukcije zavisi maksimalna brzina u trenutku kada je zatvarač u potpunosti otvoren tj., gde je prva lamela zavesice završila putovanje, a druga tek treba da krene. Ako blic bude aktiviran u ovom trenutku kadar će biti ispravno osvetljen. Većina današnjih fotoaparata i bliceva poseduju i mogućnost visoke sinhronizacije i rad na svim brzinama zatvarača koje neki fotoaparat poseduje. To se postiže tako što blic ne daje jedan bljesak već nekoliko kontinualnih bljeskova za vreme putovanja zavesice, mada mi golim okom vidimo samo jedan, a na kraju imamo korektno eksponiranu fotografiju. Fotoaparati koji poseduje opciju nazvanu "Slow Sync", a koja bi se mogla prevesti kao spora sinhronizacija, omogućava korišćenje malih brzina zatvarača kod fotografisanja sa blicem. U normalnoj situaciji kada nije aktivirana ova opcija fotoaparat će automatski kontrolisati brzinu zatvarača između 1/60 s i maksimalne brzine na kojoj je moguća normalna sinhronizacija da ne bi dobili dvostruku sliku. Kada aktiviramo opciju "Slow Sync" na raspolaganju su nam sve brzine zatvarača manje od maksimalne brzine na kojoj je moguća sinhronizacija. Ova opcija omogućava fotografisanje osvetljene zgrade u noći sa neosvetljenim objektom u prednjem planu kojeg ćemo osvetliti blicem, naravno u tom slučaju moramo koristiti stativ ili fotoaparat osloniti na čvrstu podlogu.

SINHRONIZACIJA BLICA NA PRVOJ ILI DRUGOJ ZAVESICI

Većina današnjih bliceva i fotoaparata imaju mogućnost izbora u kom trenutku će bljesak biti aktiviran: neposredno pošto se zavesica na zatvaraču u potpunosti otvori (sinhronizacija na prvoj zavesici) ili u momentu kada je zavesica krenula da se zatvara (sinhronizacija na drugoj zavesici). Naravno, mi ne možemo videti golim okom razliku između ova dva slučaja jer je vreme za koje je zavesica na zatvaraču otvorena veoma kratko. Kada koristimo duže brzine zatvarača i kod objekata koji se kreću možemo videti razliku i dobiti veoma zanimljive efekte.

■ **Sinhronizacija na prvoj zavesici**
Blic će biti aktiviran neposredno pošto se zavesica na zatvaraču u potpunosti otvorila, a kao rezultat dobićemo zamrznutu, ostru sliku objekta koji se kreće, ali pošto ekspozicija još traje objekat koji se kreće stvorice razmazanu sliku ispred slike koja je dobijena sa blicem, čime dobijamo utisak da se objekat kreće unazad.

■ **Sinhronizacija na drugoj zavesici**
Kada se zavesica na zatvaraču u potpunosti otvori, objekat koji se kreće daje razmazanu sliku na filmu ili senzoru, a na kraju ekspozicije neposredno u momentu kada zavesica krene da se zatvara blic će biti aktiviran. Na taj način dobijamo ostru sliku na kojoj je zadnji deo neštoar što stvara impresivan utisak kretanja.

EFEKAT CRVENIH OČIJU

Crvene oči su neželjeni efekat koji se javlja pri fotografisanju sa blicem i pretvara osobe koje fotografisemo u "monstrume" sa crvenim očima. U svakodnevnim prilikama zenica oka izgleda crna. Ovo je očekivano kod crno pigmentiranog sloja mrežnjače koji eliminiše bilo koji unutrašnji refleksi. Međutim, krvni sudovi na površini pigmentiranog sloja mrežnjače koji u normalnoj situaciji ne bi trebali biti vidljivi postaju vidljivi pri fotografisanju sa blicem. Znači crvene oči su posledica refleksije svetlosti blica od krvnih sudova na mrežnjači jer oko nije sposobno da spreči unutrašnji refleksi. Crvene oči se uglavnom javljaju kada je blic preblizu osi objektiva tako da se svetlost reflektuje od oka pod identičnim uglom pod kojim je i stigla. Mala udaljenost ose blica od ose objektiva daje oštar ugao refleksije i povećava verovatnoću pojave crvenih očiju. To je uobičajeno kod kompaktnih fotoaparata, kao i kod refleksnih fotoaparata sa ugrađenim blicem. Važan faktor koji utiče na pojavu crvenih očiju je veličina zenice, veći otvor zenice je veći rizik. Opšte je poznato da se zenica oka širi pri slabom svetlu, pri konzumaciji kafe itd. Kod fotografisanja životinja sa blicem takođe dolazi do iste pojave samo što oči nisu crvene, već su zelene ili žute.

Fotografija snimljena bez i sa uključenom opcijom za eliminisanje efekta crvenih očiju

Postoji nekoliko načina kako da izbegnete pojavu crvenih očiju:

- U današnjim fotoaparatima sa ugrađenim blicem postoje sistemi koji treba da smanje ili otklone ovu neželjenu pojavu, a zasnovana su na tome da pre glavnog bljeska dodatna lampa osvetljava subjekat koji fotografisemo ili blic nekoliko sekundi pre glavnog bljeska daje predbljesak ili seriju od nekoliko bljesaka posebno pre glavnog bljeska. Na taj način skuplja se zenica oka a smanjuje se mogućnost pojave crvenih očiju. Sva tri sistema dosta efikasno otklanjaju efekat crvenih očiju, međutim sistemi sa predbljeskom ponekad zbunjuje osobe koje fotografisemo jer misle da su tada fotografisane, a ne posle nekoliko sekundi.
- Ponekad pomaže da: reći osobi koju snimate da pogleda u neki svetlosni izvor pre nego što snimate fotografiju.
- Usmeriti glavu blica ako je moguće u tavanicu kako bi subjekat koji snimamo bio indirektno osvetljen.
- Spoljni blic skinuti sa držača na fotoaparatu i uz pomoć produžnog kabla pomeriti ga malo sa strane.
- Reći osobi koju snimate da ne gleda pravo u objektiv foto aparata.
- Postoje i specijalni flomasteri (različiti za ljude i životinje) koji nisu baš jeftini (oko 1.000 din.), ali mogu veoma efikasno da otklone crvene oči na već gotovim fotografijama.

CANON SPEEDLITE 550EX

Blic koji se još može naći u prodaji, a donedavno je bio najjači model firme Canon. Koristi E-TTL način merenja, a poseduje i opciju ručne kontrole rada. Od ostalih mogućnosti tu su: visoka sinhronizacija, stroboskopski način rada, korekcija snage blica i mogućnost daljinske bežične TTL kontrole rada. Može da radi i kao glavna kontrolna jedinica (master), a i kao pomoćna jedinica (slave) u sistemu sa više bliceva. Glava se može pomerati u sve tri ose, na zadnjem delu pored kontrolnog displeja od tečnog kristala nalazi se i dugmad za kontrolu rada. Rukovanje nije komplikovano, osim postavljanja željenih korisničkih funkcija koje su označene brojevima.

CANON SPEEDLITE 580EX

Najnoviji blic firme Canon s oznakom 580EX zamena je verzije 550EX i podržava unapređeni E-TTL-II sistem kontrole rada, a takođe, moguća je i ručna kontrola rada. Novina jeste i da se ugao glave blica pod kojim se emituje svetlost osim prema žižnoj daljini koriguje i prema veličini senzora, pa je tako smanjeno bespotrebno rasipanje energije. Zanimljivo je napomenuti da prilikom određivanja automatskog balansa blica učestvuje i sâm blic jer je poznato da lampa ne može davati uvek istu temperaturu svetlosti. Za razliku od modela 550EX, nešto malo je lakši i manji, a promenjen je i upravljački sistem kontrole rada blica i sada pored dugmadi ima i toččić za izbor željenih komandi i parametara. Na zadnjem delu nalazi se i kontrolni displej od tečnog kristala koji nam daje sve potrebne informacije. Jedini problem može vam predstavljati aktiviranje neke od korisničkih dodatnih funkcija jer su one označene brojevima i zahtevae "konsultovanje s uputstvom". Takođe, ovaj blic poseduje i belu refleksnu pločicu koju prethodni nije imao. Sistem za bežičnu kontrolu rada malo je unapređen, a ovaj blic može da radi i kao glavna kontrolna jedinica (master) i kao pomoćna jedinica (slave). Visoka sinhronizacija, stroboskopski način rada, korekcija snage blica jesu standardne mogućnosti koje imaju profesionalni blicevi kao što je ovaj.

CANON SPEEDLITE 420EX

Ovo je blic srednje jačine i znatno povoljnije cene u odnosu na prethodna dva blica i namenjen je, pre svega, amaterima. Nema kontrolni displej, ali su sve informacije o postavljenim elementima označene svetlećim lampicama. Koristi E-TTL način merenja, ali ne poseduje mogućnost ručne kontrole rada. Glava blica može se okretati oko svih osa, ali, nažalost, nema dodatni difuzor. U kompletu s ovim blicem dobija se i mali stativ jer ovaj blic podržava bežičnu kontrolu rada, ali samo kao pomoćna jedinica (slave). Od ostalih mogućnosti podržava visoku sinhronizaciju i korekciju snage blica koja se se obavlja preko samog fotoaprata.

KONICAMINOLTA PROGRAM 5600HS(D)

Ovaj model je najbolji i najjači blic firme KonicaMinolta i namenjen je korišćenju na novim generacijama analognih i digitalnih fotoaparata. Za razliku od ranije generacije, poboljšan je sistem TTL kontrole rada novim ADI (eng. Advanced Distance Integration) sistemom. Sada se za proračun određivanja jačine bljeska u kombinaciji sa novom generacijom objektiva (D-serija) koristi informacija o udaljenosti. Glavu blica moguće je pomerati i po horizontali i po vertikali, a na zadnjem delu nalaze se veliki kontrolni displej i dugmad koja omogućavaju logično rukovanje i postavljanje željenih parametara. Za razliku od ostalih bliceva, poseduje nestandardnu stopicu za montažu na fotoaparat koju koristi samo KonicaMinolta. Pored TTL kontrole rada, poseduje još ručnu kontrolu rada, ali nema sopstvenu automatiku. Od ostalih osobina tu su: visoka sinhronizacija, korekcija snage blica, a poseduje i senzor koji nam omogućava daljinsko aktiviranje drugim blicem i s ugrađenim blicem na fotoaparatu, s mogućnošću podešavanja odnosa snage između njih.

Model blica	Canon Speedlite S80EX	Canon Speedlite 550EX	Canon Speedlite 420EX	KonicaMinolta Program 5600HS(D)	KonicaMinolta Program 3600HS(D)
Cena	49.800 din. (600 evra)	37.350 din. (450 evra)	18.260 din. (220 evra)	37.350 din. (450 evra)	16.600 din. (200 evra)
Vodeći broj (ISO 100 i 50 mm, m)	42	42	34	44	29
Sistem koje podržava	C	C	C	M	M
Blic automatika	ne	ne	ne	ne	ne
Manulena kontrola rada	da	da	ne	da	ne
Glava pokriva vidni ugao objektivu (ekv. 35 mm)	24–105 mm (14 mm s difuzorom)	24–105 mm (17 mm s difuzorom)	24–105 mm	24–85 mm (17 mm s difuzorom)	24–85 mm (17 mm s difuzorom)
Ugrađena refleksijsna pločica	da	ne	ne	ne	ne
AF osvetljivač	da	da	da	da	da
Visoka sinhronizacija	da	da	da	da	da
Stroboskop	da	da	ne	da	ne
Sinhronizacija na drugoj zavesici	da	da	da	da	da
Korekcija snage blica	da	da	da	da	da
Bežična kontrola rada	da (TTL)	da (TTL)	da (TTL)	da	da
Horizontalno pomeranje glave blica	da	da	da	da	ne
Vertikalno pomeranje glave blica	da	da	da	da	da
Vreme punjenja nakon bljeska punom snagom (alkalne / NiMH)	5 / 4 s	6,8 / 4,5 s	7,5 / 4 s	8 / 5 s	6 / 5 s
Napajanje	4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH)	4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH)	4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH)	4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH)	4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH)
Mogućnost spoljnog napajanja	da	da	ne	da	ne
Dimenzije/masa (bez baterija)	76 x 134 114 mm / 375 g	80 x 138 112 mm / 405 g	71,5 x 123 99,4 mm / 300 g	77,5 x 13 x 95,5 mm / 370 g	68 x 122 x 89 mm / 260 g
Sadržaj kutije	torbica, postolje za blic	torbica, postolje za blic	torbica, postolje za blic	torbica, postolje za blic	torbica, difuzor, postolje za blic
Informacije	PROFIFOTO, Beograd, tel.: 011/ 655-100, www.canon-adria.com			Powercom imaging, Beograd, Bulevar Avnoja 67/4, tel.: 011/3017-828, www.konicaminolta.com	
OCENA					
Konstrukcija	94	93	91	93	85
Mogućnosti	94	93	90	93	89
Kvalitet	95	93	93	95	90
Cena / kvalitet	94	92	94	94	94
Ukupna ocena	94	93	92	94	90

KONICAMINOLTA PROGRAM 3600HS(D)

Blic srednje snage koji sadrži sva poboljšanja koja nosi novi ADI sistem. Kompaktne je konstrukcije, a glavu blica moguće je pomerati samo po vertikali. Širokogaoni adapter isporučuje se kao odvojeni deo i montira se prema potrebi na prednji deo glave. Na zadnjem delu nema kontrolni displej, ali su sve informacije o postavljenim elementima označene svetlećim lampicama. Moguća je samo TTL kontrola rada blica, dok su od ostalih osobina tu: visoka sinhronizacija, korekcija snage blica, a poseduje i senzor koji nam omogućava daljinsko aktiviranje drugim blicem i s ugrađenim blicem na fotoaparatu, s podešavanjem odnosa snage između njih.

METZ MECABLITZ

Metz je firma koja ima dugogodišnju tradiciju u proizvodnji bliceva koji mogu da se koriste, uz pomoć odgovarajućih adaptera, na skoro svim sistemima fotoaparata – od srednjeg formata, do današnjih digitalnih fotoaparata. Ovo je dobro ako imate fotoaparate različitih proizvođača gde nije potrebno kupiti nov blic, već je dovoljno promeniti odgovarajući adapter sa stopicom i on će biti u potpunosti kompatibilan. U svojoj ponudi ima uvek preko deset modela namenjenih različitim kategorijama korisnika, a tu su prateća oprema i adapteri za različite sisteme. Metz Mecablitz 54 MZ-4i digital je unapređena verzija ranijeg modela koji je nosio oznaku MZ-3, na kojem je poboljšana kompatibilnost novom Nikon i-TTL načinu kontrole

Metz Mecablitz 54 MZ-4	Metz Mecablitz 44 AF-4	Nikon SB-800	Nikon SB-600	Olympus FL-50	Olympus FL-36	Sigma EF-500 DG SUPER
37.346 din. (449 evra)	8.561 din. (103 evra)	36.140 din. (435 evra)	20.250 din. (244 evra)	43.160 din. (520 evra)	18.675 din. (225 evra)	20.335 din. (245 evra)
40	34	44	36	40	29	40
Uz odgovarajući adapter sa skoro sa svim postojećim sistemima	C, N, M	N	N	0	0	C, M, N, P, S
da	ne	da	ne	da	da	ne
da	da	da	da	da	da	da
24–105 mm (20 mm s difuzorom)	24–105 mm	24–105 mm (14 mm s difuzorom)	24–85 mm (14 mm s difuzorom)	24–84 mm (16 mm s difuzorom)	24–84 mm (16 mm s difuzorom)	24–105 mm (17 mm s difuzorom)
ne	ne	da	ne	ne	ne	ne
da	da	da	da	da	da	da
da	da (samo Canon)	da	ne	da	da	da (Canon, Sigma, Minolta, Pentax)
da	ne	da	ne	ne	ne	da
da	da	da	da	da	da	da
da	da	da	da	da	da	da
da	ne	da (TTL)	da (TTL)	ne	ne	da
da	ne	da	da	da	da	da
da	da	da	da	da	da	da
6 / 4,5	5 / 4 s	6 / 4 s	4 / 3 s	6,2 / 4 s	7,2 / 5,5 s	6 / 4 s
4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH)	4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH)	4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH)	4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH)	4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH) ili 2 x CR-V3	2 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH) ili 1 x CR-V3	4 x AA (alkalne, litijumske ili NiMH)
da	ne	da	ne	da	ne	ne
75 x 125 x 105 mm / 480 g	75 x 125 x 108 mm / 400 g	70,5 x 129,5 x 93 mm / 350 g	68 x 123,5 x 90 mm / 300 g	78 x 141 x 107 mm / 375 g	65 x 105 x 95 mm / 270 g	77 x 139 x 117 mm / 335 g
torbica	–	torbica, postolje za blic, filtri, difuzna kupola i adapter za petu bateriju	torbica, postolje za blic	torbica	torbica	torbica, postolje za blic
ReproMarket, Beograd, tel.: 011/344-4963, www.repromarket.co.yu		REFOT B, Beograd, Pčinjska 17, tel.: 011/ 2456-151, www.refot.com		Olympus, Mekenzijska 57, tel.: 011/ 34-04-138, www.olympus.co.yu		Josipovic Trade/Markantex, Gen. Mihaila Nedeljkovica 33, Beograd, tel.: 011/227 95 67, www.sigma-photo.com
93	85	95	92	93	90	88
93	89	95	90	93	90	90
93	90	95	93	95	93	90
95	94	94	95	90	93	95
94	90	95	93	93	92	91

54 MZ-4I DIGITAL

rada blica. Pored velike snage koju daje ovaj blic, tu su i ostale mogućnosti koje karakterišu samo profesionalne bliceve, kao što su stroboskopski režim rada, visoka sinhronizacija za fotoaparate koji to podržavaju, daljinska kontrola rada više bliceva i korekcija snaga blica. Specifičan je po tome što poseduje mali blic na telu koji nam omogućava rasvetljavanje senki kada se glava blica koristi za indirektno osvetljavanje. Zbog mogućnosti da se ovaj blic koristi za različite sisteme, poseduje mogućnost prilagođavanja ugla bleska prema formatu filma ili senzora s kojim radimo. Na displeju će biti ispisana žična daljina objektivu za format filma ili senzora koji koristimo.

METZ MECABLITZ 44 AF-4

Pripada kategoriji bliceva srednje snage s cenom prihvatljivom amaterima. Za razliku od naprednijeg modela 54MZ-4, adapter za određenu vrstu fotoaparata neodvojivi je deo samog blica. Proizvodi se u četiri verzije koje su kompatibilne analognim i digitalnim fotoaparatom firmi Canon (44 AF-4C),

Nikon (44 AF-4N i 44 AF-4iN) i KonicaMinolta (44 AF-4M). Verzija 44 AF-4iN može se koristiti i na Nikon fotoaparatom koji podržavaju i-TTL sistem. Jednostavne konstrukcije s malim kontrolnim displejom i dva kontrolna dugmeta na leđima omogućavaju jednostavno rukovanje. Glava blica pomera se samo po vertikali. S njim je moguća samo TTL i ručna kontrola rada.

NIKON SB-600

Ovo je blic srednje snage namenjen korisnicima s plićim džepom i amaterima. Veoma je slične konstrukcije kao i SB-800, a kompatibilan je svim analognim i digitalnim Nikon fotoaparatom. Na zadnjem delu nalazi se kontrolni displej nešto manjih dimenzija, koji može biti osvetljen. Pored TTL kontrole rada poseduje i ručnu kontrolu rada. Takođe, može da radi i kao glavna (master) i kao pomoćna (slave) jedinica kod bežične kontrole rada. Poseduje dodatni difuzor, ali nema reflektujuću belu površinu. Broj mogućnosti nešto je redukovano u odnosu na SB-800, dok je sistem kontrole rada skoro identičan, međutim, za njega morate izdvojiti duplo manje novca.

NIKON SB-800

Predstavlja vrh ponude firme Nikon. Odlikuje se odličnom konstrukcijom s metalnom stopicom za montažu na fotoaparatu. Kompatibilan je svim analognim i digitalnim Nikon fotoaparatom. Displej nam daje sve potrebne informacije, a uz pomoć džojstika i dva dugmeta moguće je jednostavno postaviti potrebne parametre. Dodatne funkcije u meniju blica označene su simbolima i treba da omoguće jednostavno aktiviranje potrebnih funkcija i bez čitanja uputstva. Pored difuzora, u glavi se nalazi i dodatna bela reflektujuća površina, a uz blic se isporučuje i difuzna kapa za koju korisnici ostalih sistema moraju izdvojiti dodatni novac. Nikon SB-800 poseduje dodatni nosač za petu bateriju koji omogućava kraće vreme punjenja blica, a u osnovnom paketu dobićete i dva želatinska filtra za tugušten i fluorescentnu rasvetu koja će omogućavati dobijanje boljih rezultata pri dosvetljavanju u onim situacijama gde je postojeće ambijentalno svetlo različite temperature u odnosu na ono koje daje blic. Pred TTL kontrole poseduje automatiku blica, kao i ručnu kontrolu rada. Zanimljivo je napomeniti da pri određivanju automatskog balansa beloga učestvuje i sam blic jer je poznato da lampna ne može dati uvek istu temperaturu svetlosti. Unapređeni sistem bežične kontrole rada (Creativ Lighting System) s više bliceva uz fotoaparatu koji podržavaju i-TTL merenje omogućava potpuno automatsku kontrolu tri grupe bliceva, a može da radi u jednom od četiri kanala kao glavna kontrolna jedinica (master) ili kao pomoćna jedinica (slave). S fotoaparatom koji ne podržavaju ovakav način rada moguć je klasičan način bežične kontrole rada.

SIGMA EF-500 DG SUPER

Sigma je poznatija po proizvodnji objektivima, ali u svojoj ponudi ima i nekoliko bliceva. Odabrali smo samo vrh ponude, tj. Sigma EF-500 DG SUPER. Proizvodi se u pet verzija koje su kompatibilne analognim i digitalnim fotoaparatom firme Canon, Nikon, Pentax, Minolta i Sigma. Po snazi nalazi se u samo vrhu, a snagu je moguće kontrolisati uz pomoć TTL sistema fotoaparata ili potpuno ručno. Ovaj uređaj nema vlastitu blic automatiku. Na zadnjem delu nalazi se kontrolni displej koji može biti osvetljen, a upravljački meni s kontrolnim dugmadima uobičajen je i lak za razumevanje. Od ostalih karakteristika tu su, u zavisnosti od tipa fotoaparata, stroboskopski režim rada, korekcija snage blica, visoka sinhronizacija i sinhronizacija na drugoj zavesici. Ima ugrađen i senzor za daljinsko bežično aktiviranje, ali kontrola rada je ručna. Možda se ne može porediti s originalnim blicevima, ali s obzirom na raspoloživu snagu, solidnu konstrukciju i broj mogućnosti, može biti isplativa kupovina.

www.foto-oprema.com

OLYMPUS FL-36

Predstavnik uređaja srednje snage FL-36 jeste ujedno i najmanji blic E-sistema kompaktne konstrukcije i s identičnim načinom kontrole parametara kao FL-50 i istim brojem funkcija i mogućnosti. Tako pored TTL kontrole poseduje blic automatiku i ručnu kontrolu rada. Kompaktnost je postignuta zahvaljujući tome što za napajanje koristi samo dve baterije formata AA. Ali, i pored manjeg broja baterija, vreme punjenja je solidno. Glavu blica moguće je pomerati i po vertikali i po horizontali.

OLYMPUS FL-50

Za svoj E-sistem Olympus je razvio profesionalni blic robustne izrade, s mogućnošću kontrole velikog broja parametara. Na zadnjem delu nalazi se kontrolni displej koji može biti osvetljen i dva točkica koji omogućavaju jednostavno postavljanje željenih parametara. Pored TTL kontrole rada poseduje i senzor na prednjoj strani koji omogućava blic automatiku kontrolu rada bez korišćenja TTL sistema fotoaparata, a poseduje i ručnu kontrolu rada. Moguća je i korekcija snage blica, kao i visoka sinhronizacija. Informacija o položaju ugla glave prema žižnoj daljini objektivna može biti prikazana onom žižnom daljinom koja odgovara četvorotročinskom sistemu ili data kao ekvivalentna formatu od 35 mm. Glava blica je pomična i po vertikali i po horizontali. Jedino što mu nedostaje jeste bežična kontrola rada sa više bliceva, ali siguran sam da će naredne generacije Olympus bliceva imati i ovu funkciju, jer je ona danas postala standard.

- > Profesionalna foto oprema
- > Uporedni pregled aparata
- > Objasnjenje najčešćih termina
- > Najkompletniji asortiman robe
- > Dodatna oprema:
 - objektivni
 - blicevi
 - mem. kartice...

- > Detaljne specifikacije aparata sa slikama...
- > Detalne specifikacije kamera sa slikama...
- > Novosti
- > Pogodnosti
- > Akcije

- > Naručivanje putem sajta
- > 24h - Non Stop
- > Naručivanje putem telefona
- > Besplatna kućna dostava
- > Besplatna dostava za Srbiju
- > Raspoloživi Info telefoni
- > Briga o korisnicima i kupcima

CANON - NIKON - FUJI - OLYMPUS - KODAK - SONY - PENTAX - KONICA MINOLTA - SIGMA

Foto-Oprema
Francuska 41, Beograd
office@foto-oprema.com

011/3391-551
063/73-74-698 i 063/73-74-697

SIGMA AF EX 50-500 mm f/4-6,3 APO RF HSM

Ekstremni zum objektiv

ŽELITE LI DA IDETE U AFRIKU NA FOTO-SAFARI ILI U MNOGO NAM DOSTUPNIJU CARSKU BARU NA FOTO-LOV PTICA? UKOLIKO JE VAŠ ODGOVOR POTVRDAN, ONDA ĆE VAM SIGURNO ZATREBATI OVAKAV OBJEKTIV

Ovaj na tržištu jedinstven objektiv pokriva žižnu daljinu od 50 mm do neverovatnih 500 mm, tj. od normalca do ekstremnog teleobjektiva. Međutim, kada ovaj objektiv stavite na neki od SLR digitalaca sa sensorom manjim od 35 mm, dobićete ekvivalentan vidni ugao koji odgovara rasponu od 75 do 750 mm kod Nikona, odnosno od 80 do 800 mm kod Canona.

KONSTRUKCIJA I RUKOVANJE

Objektiv je izrađen od metala, s matiranim završnom obradom i odličnim kvalitetom izrade kakav imaju samo profesionalni modeli. Zajedno sa senilom i nosačem za stativ težak je skoro dva kilograma, a dužina od 216 mm okretanjem prstena za zumiranje povećava se na neverovatna 304 mm. Prstenovi za zumiranje i izoštravanje dovoljno su veliki i omogućavaju lagodno korišćenje, a moguće je i ručno izoštravanje u autofokusnom režimu rada. Ispred prstena za izoštravanje nalazi se prozorčić sa skalom udaljenosti, dok je na srednjem delu, koji se izvlači, označeno uvećanje i minimalna daljina izoštravanja za postavljenu žižnu daljinu. Zbog masivnog prednjeg dela, poseduje kočnicu koja blokira objektiv u najkraćem položaju, pa ga možemo nositi, bez straha da će se sam izvuci, kada je okrenut nadole. Koristi filtre prečnika 86 mm koji se i pri zumiranju, i pored toga što se izvlači prednji deo, ne okreću, što je značajno prilikom korišćenja polarizacionog filtra. Međutim, za njegovu kupovinu moraćemo izdvojiti prilično novca zbog ekstremnog prečnika. Nosač za stativ može poslužiti i kao ručka za nošenje, koja je ergonomski oblikovana prema prstima, ili nosač za kaiš.

Objektiv je izrađen od metala, s matiranim završnom obradom i odličnim kvalitetom izrade kakav imaju samo profesionalni modeli. Zajedno sa senilom i nosačem za stativ težak je skoro dva kilograma, a dužina od 216 mm okretanjem prstena za zumiranje povećava se na neverovatna 304 mm. Prstenovi za zumiranje i izoštravanje dovoljno su veliki i omogućavaju lagodno korišćenje, a moguće je i ručno izoštravanje u autofokusnom režimu rada. Ispred prstena za izoštravanje nalazi se prozorčić sa skalom udaljenosti, dok je na srednjem delu, koji se izvlači, označeno uvećanje i minimalna daljina izoštravanja za postavljenu žižnu daljinu. Zbog masivnog prednjeg dela, poseduje kočnicu koja blokira objektiv u najkraćem položaju, pa ga možemo nositi, bez straha da će se sam izvuci, kada je okrenut nadole. Koristi filtre prečnika 86 mm koji se i pri zumiranju, i pored toga što se izvlači prednji deo, ne okreću, što je značajno prilikom korišćenja polarizacionog filtra. Međutim, za njegovu kupovinu moraćemo izdvojiti prilično novca zbog ekstremnog prečnika. Nosač za stativ može poslužiti i kao ručka za nošenje, koja je ergonomski oblikovana prema prstima, ili nosač za kaiš.

KonicaMinolta SLR fotoaparate nema ugrađen HSM motor, već koristi motor iz fotoaparata. U kombinaciji s ovim objektivom možete koristiti telekonvertere APO 1,4 puta EX ili APO 2 puta EX. Tada se koristi samo raspon označen do 100 do 500 mm jer zbog izlaska zadnje grupe sočiva nije moguće koristiti raspon označen od 50 do 100 mm. Da ne biste oštetili zadnje sočivo i telekonverter, Sigma je napravila limitator koji koristi isti prekidač i za kočnicu. Kada se koristi telekonverter zbog znatnog smanjenja svetlosne jačine objektiv, automatsko izoštravanje nije moguće koristiti, već moramo ručno izoštravati. Možda će vam se cena učiniti previsokom, ali kada shvatite koliko on objektiv menja, a da pored robustne konstrukcije štedi prostor u vašoj torbi, to poprma sasvim novo značenje.

PERFORMANSE

Rezolucija ovog objektiv skoro je na čitavom rasponu izjednačena i iznad proseka je. Primetan je jedino znatniji pad rezolucije i smanjenje kontrasta, pogotovo na ivicama za žižnu daljinu od 500 mm kada koristimo maksimalan otvor blende f/6,3, međutim, s otvorima blende na f/8 ili f/11 izvuci ćemo maksimalan kvalitet. Primetno je i pojačano vinjetiranje (zatamnjene ivice), što nije neuobičajeno kod objektiv sa velikim rasponom, koje se naročito vidi pri fotografisanju jednolične scene s maksimalnim otvorom blende i kod većih žižnih

daljina. Međutim, kod digitalnih SLR fotoaparata sa sensorom manjim za 1,5 ili 1,6 puta od formata od 35 mm, ova pojava skoro je neuočljiva. Distorzija (geometrijsko izobličenje) je minimalna i primetna samo kod većih žižnih daljina, a boje koje daje ovaj objektiv su neutralne.

I pored maksimalne svetlosne jačine od f/6,3, a s obzirom na to da skoro svi autofokusni sistemi ne funkcionišu uznad f/5,6, ovaj objektiv radi sasvim normalno, brzo i tiho reaguje zahvaljujući ugrađenom HSM motoru. Ovo je postignuto tako što čip u objektivu daje informaciju fotoaparatu da je reč o blendi f/5,6 umesto o otvoru blende f/6,3. Pri slabijim svetlosnim uslovima primetno je neznatno duže traženje fokusa, ali zahvaljujući brzini ugrađenog HSM motora to skoro da nećemo ni primetiti. Verzija ovog objektiv za Pentax i

Za fotografisanje s većim žižnim daljinama koje zahteva kraće brzine zatvarača preporučio bih vam da nabavite dobar stativ (tronožni ili jednonožni) koji će vam omogućiti, zajedno s masom koju ima ovaj objektiv, veću stabilnost i oštrije fotografije.

PLUS

- » kvalitet izrade,
- » veliki raspon žižne daljine,
- » cena za mogućnosti koje pruža.

MINUS

- « primetno vinjetiranje kod formata od 35 mm,
- « prečnik filtra od 86 mm.

TEHNIČKI PODACI

Cena	95.000 din. (1.020 evra)
Bajonet	Nikon F, Canon EF, Pentax, Minolta
Žižna daljina	50-500 mm
Maksimalan otvor blende	f/4 (50 mm) i f/6,3 (500 mm)
Minimalan otvor blende	f/22
Konstrukcija (br. sočiva / br. grupa sočiva)	16/20
Sistem za izoštravanje	unutrašnji sistem sa HSM motorom (samo za Canon i Nikon)
Sistem za zumiranje	rotacioni sa spoljnim izvlačenjem tubusa
Broj lamela blende	9
Minimalna daljina izoštravanja	1 (50 mm) - 3 m (500 mm)
Prečnik filtra:	86 mm
Dimenzije / masa	93 x 216-304 mm / 1.900 g
Sadržaj kutije	torba, senilo LH935-01, kaiš
Informacije	Josipovic Trade/Markantex, Gen. Mihaila Nedeljkovica 33, Beograd, tel.: 011/227 95 67, www.sigma-photo.com

Fotografije snimljene objektivom Sigma u položajima 50 i 500 mm

widescreen

VELIKI TEST BATERIJA

O BATERIJAMA OBIČNO NIKO NE RAZMIŠLJA DOK NORMALNO NAPAJAJU STRUJOM OMILJENE NAM UREĐAJE. ALI KADA NAM SE PRVI PUT DOGODI DA ZBOG NEISPRAVNE BATERIJE PROPUSTIMO I NE ZABELEŽIMO NEŠTO VAŽNO ONDA KRENEMO U POTERU ZA KVALITETOM

Već smo u digitalnoj eri (ali nemojmo analognu fotografiju neopravdano zapostavljati). I često, kad nam je najslabije, pojavi se na displeju našeg fotoaparata nimalo prijatan, ponekome čak i zbunjujući znak neke crvene, uglavnom "šuplje" baterije, koji jasno stavlja do znanja da baterija u fotoaparatu, kojoj smo, naivno, i nimalo rezonski, verovali da je "svemoguća", više nije u mogućnosti da opslužuje naš izvanredni, svemoćni i uglavnom vrlo skupo, bar za sada, plaćeni digitalni fotoaparat. Šta to znači? Jednostavno, ako se na vreme nismo pobrinuli za rezervni "set" baterija, snimanja više nema: nema dece u koloru, niko neće verovati da smo stigli do Venecije, i što je najgore, "slatka tašta" će vas upisati u crni teftar iz koga nema izlaza, barem dok je ona živa, jer ko će, bez fotografskog dokaza, verovati da ste bili tako dobar zet da je vučete čak u pomenutu Veneciju. Uz psovku naviru sećanja na dobre analogne, mehaničke fotoaparate kojima niko, sem našeg neznanja, nije mogao da

naudi, a tašta je i tako (vašom greškom), zbog dve blende razlike, na pozitivu bila malo "tamnija", što je sasvim u skladu s njenim duševnim sklopom. Kako smo u digitalnoj eri, u kojoj pored megapiksela, zumova i vrhunske automatike, ravnopravnu ulogu imaju i izvori energije, pogledajmo kako sada stoji stvar na ovome planu.

DVE VRSTE BATERIJA

Pod nazivom "baterija" podrazumevamo ponovo punjive baterije koje su sada već dostigle kapacitete alkalnih baterija i daleko su isplativije od njih. Prvi tip ovih, ponovo punjivih, baterija jesu one koje su tačno predviđene za određene marke i tipove fotoaparata. To su uglavnom "jon litijum" ili "litijum polimer" baterije s izvanrednim osobinama, ali je i njihova cena takođe na "izvanrednom" nivou, uključujući i cenu specifičnih punjača za njih. Drugi tip su "metal hidrid" baterije, uglavnom AA veličine, koje se, zbog kombinacije svoje veličine,

kapaciteta i univerzalnosti, koriste u velikom broju digitalnih fotoaparata, u blicevima, daljinskim komandama, tranzistorskim prijemnicima. Ne zaboravimo ovde i baterijske svetiljke. Onaj koga sećanje služi setiče se dobrih starih Ni Cd Vartinih baterija od 750 mAh. To je bio "top" dostignuti kapacitet. Sada, deset godina kasnije, kapacitet je već tri puta veći, uz tendenciju daljeg povećanja u skoroj budućnosti. I na kraju ovog uvoda, cene AA NiMh baterija višestruko su niže od baterija iz prve grupe. Zbog toga smo odlučili da prikupimo barem dvadesetak marki ili tipova ovih baterija, da ih testiramo i s rezultatima testa upoznamo naše čitaoc.

KAKO SMO TESTIRALI BATERIJE

Prvo je valjalo prikupiti tih dvadesetak marki/ tipova baterija. Počeli smo s tim poslom još na Fotokini 2004. Posle toga, neki zastupnici i uvoznici proizvođača baterija u SCG obezbedili su nam one

baterije koje na Fotokini nismo mogli da dobijemo. Zahvaljujemo i prvima i potonjima. I na kraju, u prodavnicama smo pronašli nekoliko marki baterija koje pre toga nigde nismo našli. Njih smo, naravno, kupili. To se sada, moderno je reći, zove "logistika". Ipak, ceo ovaj test ne bi bio realizovan bez jednog izuzetnog punjača baterija firme VOLT CRAFT. Punjač ima pomalo dugačak naziv. Zove se "accu trainer NiCd/NiMh fast charger & battery analyzer". Mogućnosti ovog punjača daleko su veće od dužine njegovog imena i prikazaćemo ga u jednom od sledećih brojeva našeg časopisa. Ono što je važno za ovaj test jeste mogućnost punjača "AT3" (skraćeni naziv) da izmeri kapacitet baterije i da to numerički prikaže na digitalnom displeju. Preciznost punjača "AT3" je u granicama plus/minus 10 mAh. Kako NiMh baterije "pate" od samopražnjenja koje iznosi oko 1 odsto kapaciteta dnevno, prvo smo morali da "formiramo" baterije sa tri uzastopna punjenja i pražnjenja, beležeći, pri tome, izmereni kapacitet posle svakog pražnjenja. Nakon toga ovaj postupak smo ponovili još tri puta i u testu prikazujemo najviši kapacitet koji je svaka od četiri baterije jednog kompleta dosegla. Jasno nam je da postoje daleko precizniji i verovatno pouzdaniji instrumenti za merenje kapaciteta baterija. Ali, to do sada još niko nije uradio. I drugo, sve baterije su na testu imale isti tretman tako da verujemo da će rezultati prikazani u tabeli dati objektivnu informaciju o realnim kapacitetima testiranih baterija.

Pre nego što krenete u "studiranje" tabele, pročitate još i ovo:

Sve što ima veze s baterijama, uključujući tu i same baterije, pravi se u Kini. Tamo radna snaga ima najnižu cenu. A proizvođači "poznatih" marki kažu: "Jeste, istina je za Kinu, ali to se tamo pravi prema našoj tehnologiji i uz našu završnu kontrolu." Ovde "istina" već ima nijanse. Jer, ako baterija ima znatno niži kapacitet od deklarisanog, onda ili firma laže ili im je tehnologija malo bajata. A ako postoji velika razlika u kapacitetu u okviru istog "seta" od četiri baterije, onda je zatajala završna kontrola. To znaju i proizvođači, pa su baterije s ovim "osobinama" daleko jeftinije, ali i one imaju svoje mušterije. Takođe, baterije nekih poznatih marki prave se u različitim fabrikama tako da može doći i do većih odstupanja u kapacitetu baterija iste marke. I, na kraju, na nekim baterijama velikim brojevima naznačen je poprilično veliki kapacitet, a ispod toga jedva vidljivim slovima i brojevima piše "minimum", uz neki broj koji je prilično niži od velikim brojevima deklarisanog kapaciteta. To je slično onome kada zgodna, i prilično "nadarena" devojka šeta u majici na kojoj velikim slovima piše: NEVINA SAM. A ispod toga, malim, jedva vidljivim slovima stoji: "Ovo je moja veoma stara majica." Zbog toga savetujemo: dobro se informišite i o baterijama i o devojka pre nego što donesete odluku o izboru. Što se devojaka tiče, ne možemo ništa da vam pomognemo, ali se nadamo da će ovaj test rešiti vaše probleme kada su baterije u pitanju.

MIROSLAV NIKOLJAČIĆ

REZULTATI TESTA PONOVO PUNJIVIH NiMh BATERIJA

Marka baterije	Deklarisani kapacitet (mAh)	Baterija br.				Prosek kapaciteta kompleta	Odnos dekl. kapaciteta i izmerenog
		1	2	3	4		
ACCU DIGITAL POWER	2.400	2.370	2.370	2.320	2.370	2.357	98,2
ANSMANN	2.500	2.500	2.560	2.560	2.530	2.537	101,5
CAMELLION	2.500	2.420	2.400	2.430	2.410	2.415	96,6
C.F.L.	2.300	2.200	2.030	1.960	1.960	2.037	88,6
CONRAD	2.200	2.140	2.150	2.180	2.240	2.177	99,06
DIGITAL POWER	2.400	2.190	2.120	2.140	2.200	2.162	90,1
DELKIN e Film	2.500	2.310	2.290	2.340	2.290	2.275	91
DELKIN e Film	2.300	2.330	2.250	2.360	2.350	2.322	100,9
ENERGIZER	2.500	2.370	2.400	2.330	2.410	2.377	95,1
G.P.	2.500	2.420	2.510	2.500	2.530	2.490	99,6
G.P.	2.300	2.100	1.800	1.780	1.850	1.882	81,8
HANHEL	2.350	2.190	2.140	2.240	2.140	2.177	92,6
HANHEL	2.000	1.710	1.840	1.630	1.750	1.772	86,6
MINWA	2.000	1.740	2.210	1.740	1.660	1.837	91,8
SIMATRON Laik	2.300	1.230	1.900	2.050	1.270	1.612	70,1
SUNPAK	2.300	1.700	1.640	1.670	1.520	1.657	72
SUPREME POWER	2.500	2.460	2.530	2.480	2.570	2.510	100
VARTA Photo 15 m.	2.300	2.280	2.330	2.270	2.310	2.297	99,9
VARTA Photo	2.300	2.270	2.310	2.280	2.280	2.285	99,3
VARTA 15 min Charge & go	2.000	1.900	1.900	1.940	1.930	1.918	95,9
UNIROSS 15 min.	2.100	2.150	2.100	2.070	2.090	2.102	100,1
UNOMAT	2.400	2.450	2.470	2.470	2.440	2.440	102,4

ProFoto

www.profoto.co.yu

DIGITALNI FOTOAPARATI

preko 100 modela renomiranih svetskih proizvođača

Canon Nikon
OLYMPUS PENTAX
SAMSUNG MINOLTA

DODATNA OPREMA

memorijske kartice svih vrsta
čitači memorijskih kartica

razne vrste kablova

IZRADA FOTOGRAFIJA SA SVIH MEDIJA

fotografije svih formata

Terazije 36
011 361.09.09
011 687.454
info@profoto.co.yu

LEGENDE KOJE TRAJU

KADA SE DALEKE 1976. NA TRŽIŠTU POJAVIO CANON AE-1, BIO JE TO PUN POGODAK JER GA JE VEĆ SLEDEĆE GODINE ČASOPIS PRACTICAL PHOTOGRAPHY PROGLASIO ZA FOTOAPARAT GODINE. AKO OVOME DODAMO I PODATAK DA SU MODELI AE-1 I AE- PROGRAM PROIZVEDENI U VIŠE OD PET MILIONA PRIMERAKA, I DA SE JOŠ UVEK UPOTREBLJAVA KAO IZUZETNO POUZDAN FOTOAPARAT, JASNO JE ZAŠTO JE NAŠAO SVOJE MESTO U OVOJ RUBRICI

Pre tridesetak godina fotoaparati su pravljani uglavnom od velikog broja mehaničkih komponenta. I onda se pojavio AE-1 s elektronski kontrolisanim zatvaračem i elektronskim autoknipsom, što je uz ugrađeno izvanredno svetlo tražilo u kome se vide elementi snimanja (sem ekspozicije) dalo pravi fotoaparat za ljubitelje Canona. Prelaskom na "elektroniku" broj mehaničkih delova je smanjen za oko 300, što je smanjilo proizvodnu cenu fotoaparata, a veoma dobar položaj komandi i neobično prijatan i "smiren" dizajn doprineli su velikoj popularnosti ovog modela.

KONSTRUKCIJA

Canon AE-1 je jednodiojni refleksi fotoaparat s fiksnom prizmom i elektronski kontrolisanim platnjenim zavesnim zatvaračem s horizontalnim kretanjem. Fotoaparat snima na osnovu prioriteta ekspozicije, a uz korišćenje svetlomera moguće je i ručno određivanje elemenata snimanja. Zatvarač

ima raspon ekspozicija između 2 i 1/1000, kao i B. Zahvaljujući elektronic, rad mu je tih, ali je zbog horizontalnog kretanja najkraća sinhronizacija za blic ograničena na 1/60 s.

Treba naglasiti da se detalji na ovom fotoaparatu razlikuju od onih, za njegove savremenike uobičajenih fotoaparata, i za to vreme su avangardni. Veliki okrugli regulator ekspozicija i osetljivosti filma smešten je koncentrično oko poluge za preotavanje filma, a veliki crni, elektromagnetni okidač s kočnicom i autoknipsom na jednoj polugi oko njega doneli su ovom fotoaparatu još poena za dizajn. Fiksna pentaprizma ima nisku i prijatnu siluetu, što doprinosi utisku kompaktnosti, iako se on ne ubraja u kategoriju "malih" fotoaparata. Tražilo je s mat staklom i ima daljinar s presečenom slikom i prstenom od rasterskih mikroprizmi. Na desnoj strani vidljiva je vertikalna skala s oznakama vrednosti blende između 1,2 i 22, crvenom okruglom LED i, takođe, svetlećom oznakom M, s tačkom za kontrolu baterije i crvenim graničnikom za vrednost blende na gornjem delu skale. Okular tražila je tako konstruisan da i fotografi koji nose naočare vide celu sliku u tražilu bez naprezanja oka.

Svetlome koristi silicijumsku mernu ćeliju koja reaguje tačno i brzo, a može da se podese za vrednosti između 25 i 3.200 ASA. Merenje svetlosti obavlja se pri punom otvoru blende objektiva. Ovaj svetlome, kao i elektronski kontrolisani zavesni zatvarač, napaja se strujom iz jedne srebrno-oksidne baterije tipa 544 od 6 V. Baterija je smeštena na prednjem delu fotoaparata, a njeno ležište

prekriveno je poklopcem dizajniranim tako da ujedno služi i kao izvanredan rukohvat prilikom snimanja. Postoji mogućnost kontrole dubinske oštine kao i prethodno, informativno očitavanje vrednosti blende prilikom automatskog snimanja ili merenje blende pri ručnom snimanju.

PRIBOR

Kao i ostali modeli ovog renomiranog proizvođača, Canon AE koristi veliki broj objektivu u žižnim daljinama između 7,5 i 1.200 mm. Sam fotoaparat isporučivan je sa FD S.S.C. objektivom 1,4/50 mm, koji je na testu, objavljenom u *Foto-kino reviji* 1978. godine, pokazao dobre optičke rezultate. Namerno

smo naveli "optičke" jer je imao jedinu ozbiljnu konstrukcionu manu: bajonet iz koga je, pri malo nepažnji, objektiv lako ispadao. To su i kod Canona uvideli tako da su novi objektiv kao dodatak dobili četvrtasto dugme za oslobađanje prilikom izmene. Pored dobrog izbora objektivu, Canon AE-1 imao je kao dodatnu opremu vajnder sposoban da obezbedi snimanje brzinom do dva snimka u sekundi. Još značajniji bio je blic Speedlite 155A, kompjuterski kontrolisan, s tiristorom koji znatno šteti energiju baterija. Kada se postavi na fotoaparat, blic automatski podese brzinu zatvarača na 1/60 s. Pored toga, ovaj blic kontrolisao je i blendu kojom će biti napravljen snimak i ona je bila vidljiva u tražilu fotoaparata. A kada se blic isključi ili ako nije do kraja napunjen, ekspozicija se automatski vraća na ranije nameštenu vrednost.

Elektromagnetni okidač sa polugom u položajima aktiviranog auto-knipsa i ukočeno Poluga za transport filma, regulator ekspozicija i osetljivosti filma i poluga okidača u položaju za snimanje

Canon AE-1 program napravljen je 1981. godine, imao je nekoliko poboljšanja u dizajnu i, kako mu to i ime kaže, mogućnost programiranog određivanja blende i ekspozicije pri snimanju. Usprkos poboljšanjima, nije dostigao slavu svog prethodnika, koji, da još jednom naglasimo, i danas verno služi svoje vlasnike.

MIROSLAV NIKOLJAČIĆ

Priprema razvijača

IAKO DANAS VEĆINA FOTOGRAFA PRIVRŽENIH KLASIČNOJ FOTOGRAFIJI KORISTI FABIČKI PRIPREMLJENE RAZVIJAČE, POŽELJNO JE ZNATI NJIHOV SASTAV IZ DVA RAZLOGA: PRVI – VRSTA I KOLIČINA HEMIKALIJA DIREKTNO UTIČE NA BRZINU I KARAKTER RAZVIJANJA; DRUGI – AKO ZNAMO SASTAV RAZVIJAČA, MOŽEMO GA SAMI NAPRAVITI ILI MODIFIKOVATI PREMA SVOJIM POTREBAMA

Najveći broj proizvođača fotohemije ne objavljuju sastav svojih razvijača, pogotovo kada su u pitanju tečni koncentri ili razvijači poslednje generacije. Međutim, sastav osnovnih tipova razvijača odavno je dostupan svim ljubiteljima eksperimentisanja u laboratoriji.

Osnovne supstance koje sa manje-više izuzetaka čine sastav razvijača jesu:

- razvijačke supstance** – metol, hidrohinon, amidol, glicin, pirokatehin, paramidofenol, orto i parafenilendiamin, pirogalol;
- supstance za konzerviranje** – natrijum-sulfit, natrijum-bisulfit, kalijum-metabisulfit;
- supstance za ubrzavanje (alkalije)** – boraks, natrijum-karbonat, natrijum-bikarbonat, kalijum-karbonat, natrijum i kalijum hidroksid;
- supstanca za usporavanje** – kalijum-bromid.

Fabrički napravljen razvijač priprema se relativno lako za radni rastvor. Ukoliko je u pitanju tečni koncentrat, potrebna vam je fino gradušana menzura ili špric, kojim ćete odmeriti potrebnu količinu razvijača. Radni rastvor pravi se prema sledećoj formuli: **1 : razmera radnog rastvora = X : količina razvijača**

To znači da vam za 500 mililitara radnog rastvora u razmeri 1 : 50 treba 10 mililitara koncentrovanog razvijača (1:50 = X : 500). Praškasti razvijač u fabričkom pakovanju treba rastvoriti uvek prema uputstvu proizvođača, a to je, najčešće, sledeći postupak: u ¼ vode temperature 40 °C do 60 °C rastvara se prva, pa onda druga redosledom označena kesica. Na kraju se dodaje voda do predviđene količine.

Ukoliko sami spravljate razvijač, onda je postu-

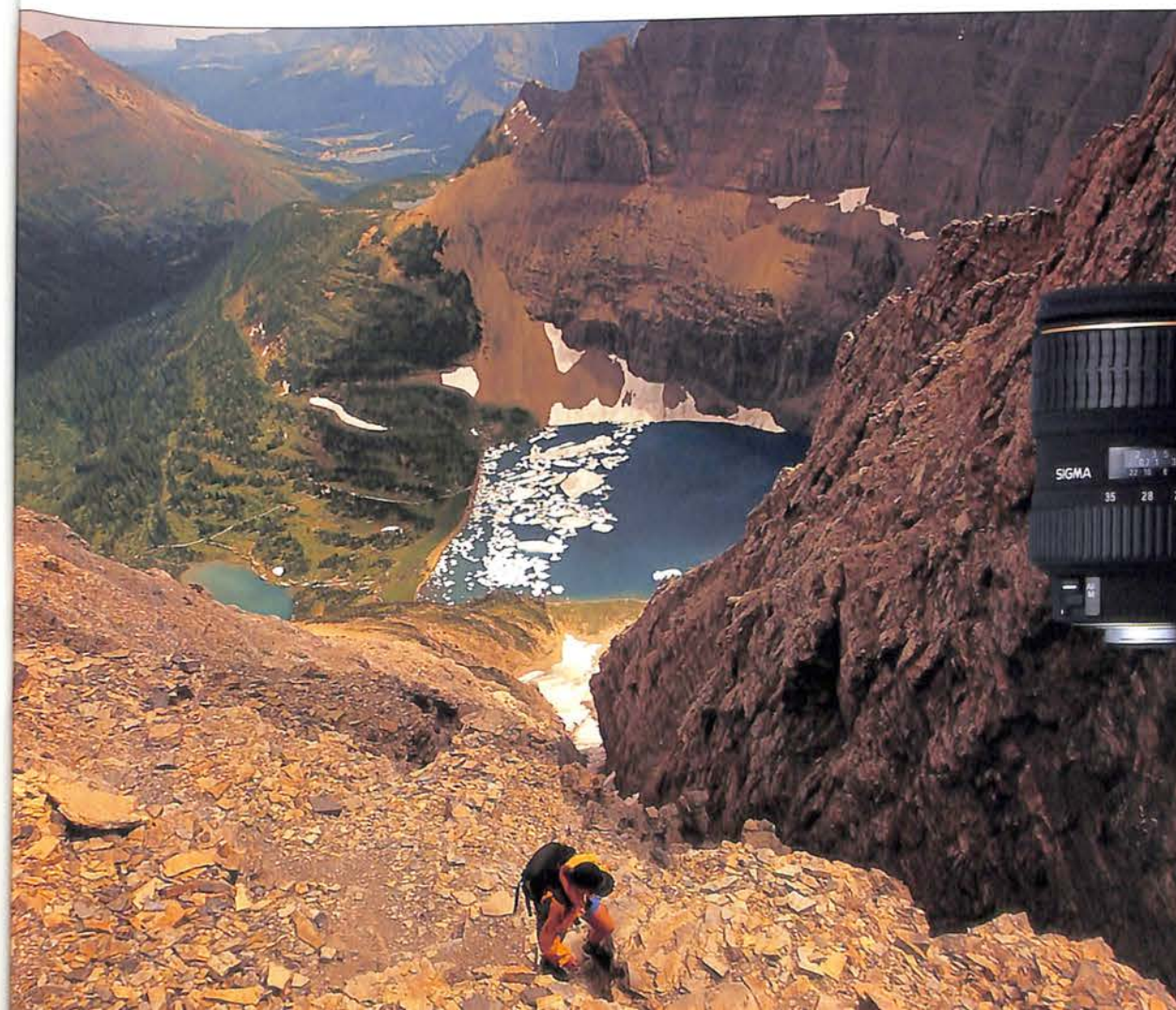
pak sledeći: ¼ ukupne potrebne količine vode zagrejte na 50 °C, a hemikalije rastvarajte redosledom naznačenim u receptu.

Svaka sledeća supstanca rastvara se tek kada je prethodna potpuno rastvorena. Kada se rastvor ohladi na sobnoj temperaturi, dopunite ga vodom iste temperature do predviđene količine.

Za one koji žele samostalno da naprave razvijač, evo recepta za jedan od najpoznatijih.

To je KODAK D76: voda na 50 °C – 750 ml, metol – 2 g, natrijum-sulfit (dehidriran) – 100 g, hidrohinon – 5 g, boraks – 2 g i dopuniti vodom do 1.000 ml. Hemikalije treba rastvarati prema naznačenom redosledu. Važno je napomenuti da se razvijači s metolom prave tako što se u vodu prvo doda mala količina natrijum-sulfita (10 odsto od pripremljene količine), pa se tek onda ubacuje metol. U protivnom, metol se ne bi potpuno rastvorio. Preporučeno vreme razvijanja jeste od 5 do 8 minuta na 20 °C, u zavisnosti od tipa filma, aparata za povećavanje i kontrasta scene.

MILOŠ ZDRAVKOVIĆ

SIGMA

Josipović Trade/Markantex
Gen. Mihaila Nedeljkovića 33
fax: 011/318 12 95
tel. 011/227 95 67, 227 88 14
e-mail: dr.josipovictrade.co.yu

A high-speed, ultra-wide zoom lens for film and digital SLR cameras covering a 104-degree angle of view
SIGMA 17-35mm F2.8-4 EX DG ASPHERICAL HSM

- AF 12-24/4.5-5.6 EX DG
- AF 50 F 2.8 EX DG MACRO
- AF 8/4 EX FISHEYE CIRCULAR
- AF 15-30/3.5-4.5 EX DG ASP
- AF 24-70/2.8 EX DG
- AF 70-200/2.8 APO HSM
- AF 70-300/4.5-5.6 APO MACRO SUPER 2
- AF 28-105/2.8-4 ASP
- AF 80-400/4.5-5.6 EX B
- AF 50-500/4.0-6.3 EX HSM RF
- AF 18-50 F/3.5-5.6 DC
- AF 18-50 F/2.8 EX DC
- AF 55-200 F/4-5.6 DC
- AF 18-125/3.5-5.6 DC
- APO TELE CONVERTER 2X EX
- SIGMA EX FILTER M.C. U.V. 55, 58, 62, 67, 72, 77, 82
- SIGMA ELECTRONIC FLASHES EF-500

NATALIJA KOVAČEVIĆ

RAVNICA U SRCU

POSEDOVANJE GOMILE FOTOAPARATA, OBJEKTIVA ILI FILTERA NIJE PRESUDNO ZA POSTIZANJE KVALITETA FOTOGRAFIJE JER MINIMUM OPREME OSTAVLJA VIŠE DRAGOCENOG VREMENA ZA RAZMIŠLJANJE O MOTIVU I KADRU. NATALIJA KOVAČEVIĆ SNIMA "STARIM" OLYMPUS E10 FOTOAPARATOM, ALI ZATO UVEK IMA NOVE MOTIVE I SVEŽE IDEJE KOJE PRONALAZI U RAVNICI KOJA JE OKRUŽUJE

Grupa mladih ljudi s fotoaparatom koja svake nedelje šeta gradom i fotografiše odavno je prestala da bude interesantna Kovincima. Pre više od tri godine, na poziv upućen iz Centra za kulturu odazvali su se mladi zaljubljenici u fotografiju i osnovali Art grupu "Anastas". Kao i sve ostale ljubavi, tako je i ova kod nekih bila trenutna strast iza koje su ostale fotografije i prijatelji, a kod drugih je postala potreba ili čak način života.

Od nekolicine onih koji više ne mogu bez fotoaparata po mnogo čemu izdvojila se Natalija Kovačević. Na početku vezana za analogne fotoaparate i klasičnu, crno-belu fotografiju, nevoljno je počela da koristi digitalnu opremu, a laboratoriju (iako ne u potpunosti) zamenila računarnom. Nesputana bilo kakvim premisama tipa: ovo je umetnička fotografija, a ono nije, Natalija svoju kreativnu ene-

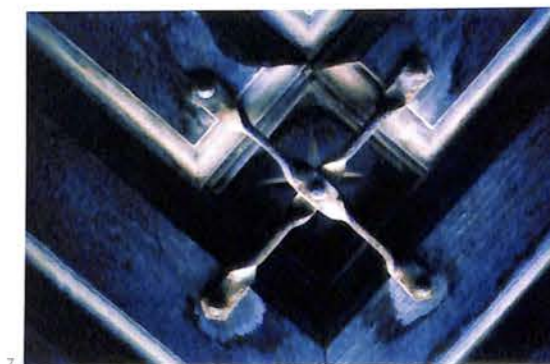

rgiju konstantno usmerava u pravcu trenutnog razmišljanja i inspiracije. Ponekad neka od fotografija tek nakon nekoliko meseci dobije svoj konačan izgled.

Fotografi su je upoznali kroz kataloge i izložbe gde je do sada dobila nekoliko nagrada i posebnih pohvala za primenu novih tehnologija. Izabrane fotografije ovoga puta ne pokazuju njenu veštinu u transformisanju faktografskog u digitalne maštarije, već su vezane za njenu ljubav prema ravnici u kojoj provodi život. Kao i većina fotografa, i ona je postepeno suzila sferu interesovanja, a objektiv često usmerava u pravcu životnih dešavanja, uz neobičan ali ispravan stav. Naime, naviknuta na to da je količina filma uvek ograničena i da od motiva izvlači esenciju, jer su joj na raspolaganju desetak kadrova i nekoliko minuta (fotoaparat čekaju i drugi članovi grupe), ona i digitalnim fotoaparatom snima samo jedan ili dva kadra, uvek čekajući odlučujući trenutak – kap

vode koja donosi živost mirnoj površini, pokret ruke ili treptaj oka. Do sada je tri puta pokazala publici svoje fotografije, učestvovala je na nekoliko grupnih izložbi, a s uspehom nastavlja i učešće na žiriranim izložbama.

M. ŽIVKOVIĆ

- [1] Povratak sa njive
- [2] List, puž i nafta
- [3] Gušter na olupini broda
- [4] Zima 2005
- [5] Pokraj kapidžika
- [6] Svetiljka
- [7] Detalj
- [8] Vašar u Omoljici
- [9] Bager vedričar

GORAN MALIĆ, predavač istorije fotografije na Akademiji umetnosti BK u Beogradu

Istorija umetnosti veoma je zahvalna fotografiji. Iako je začeta veoma davno, još u antičko doba, ima mišljenja da je istorija umetnosti utemeljena kao nauka tek s razvojem fotografije. Sačuvano je nebrojeno mnogo svedočanstava o raznim kulturama, ili da se poslužimo jezikom struke – artefakata, baš zahvaljujući fotografiji. Neke od tih fotografija ciljano su snimane, ali mnoge su nastale posredno: tako što su fotografi snimali nešto drugo, a u kadar uneli i pojedine umetničke objekte. Kasnije, kad su mnoga dela razrena zubom vremena, ratovima, prirodnim nedaćama ili jednostavno nemarom, ispostavilo se da su neka zabeležena na fotografijama. A kako stoji u udžbeniku "Muzeologija" prof. dr Miodraga Jovanovića (koji je i sam vešt fotograf), fotografija je, u muzeološkom smislu, odgovarajuća zamena za samo delo. Dakle, nemojmo se ustručavati da okrećemo svoje objektivne prema spomenicima kulture ili umetninama, pa makar i svoje najbliže stavili u prvi plan, radi fotografisanja za uspomenu. Tako sigurno doprinosimo očuvanju kulturnog nasleđa naše planete.

NEMANJA hiršl

PRAG i njegov astronomski sat smo prepoznali, a i autor fotografije Nemanja Hiršl iz Beograda nam je to došapnuo. Snimak je vrlo lep, čitak, središnje komponovan. Gotovo da se vidi anatomija "ciferblata" (eto opet jednog nekadašnjeg izraza, ali ne možemo da odolimo ukusu epohe 19. veka koji izbija iz ove slike!). Pogledajmo čipkaste figure svetaca i jedne alegorije Smrti (naravno da je veliko početno slovo!), kako stoje na vrhovima kamenih stubića. A ko voli astrologiju, i veruje u značenja Zodijaka i Jaraca, ovde bi mogao svakoga dana da strpljivo prati i prognozira šta će mu doneti budućnost u životu, zdravlju i, naravno, ljubavi. Ne kažemo da nam

previše smeta žuckast ton fotografije, ali on nije morao biti takav u prirodi, pa i da je fotografisano u prevečerje, kad je svetlost bogatija žutom nego inače. Čak i tada u prirodi postoji bela boja. Možda je ovde reč o nedosledno sprovedenoj ili netačnoj filtraciji (sad nam je sjajna prilika da pročitamo, ako već nismo, vrlo informativan članak Svete Dragovića o balansu belog: "Šetnja kroz spektar", REFOTO br. 27, str. 10–12). Možemo se kladiti da će ova fotografija biti bliža istini ako se u Photoshopy "provuče" kroz opciju Auto Color da bi povratila izgubljeni deo skale boja i, naravno, belu.

VLADISLAV mitić

FOTOGRAFIJA nosi naziv "Duh Kalemegdana". Hajde da pogađamo na šta nas Vladislav Mitić navodi? Naravno, na istoriju tog mesta koja se proteže od neolitskog naselja, preko antike, plemena Skordiska i Kelta, zatim srpske despotovine, pa Turaka, Austrijanaca, do našeg doba. Neke smo čak i preskočili. Čovek odeven kao srednjovekovni velmoža zabeležen je na Kalemegdanu 14. avgusta prošle godine u predvečerje (sve to čitamo među uredno sačuvanim podacima u Properties-u fajla). Trenutak je nesumnjivo neponovljiv, vrlo životan, da ne kažemo "lajfovski". Snimak je uredno komponovan, s uravnoteženim rasporedom

masa i nešto jačim naglaskom na desnoj strani. Tu je i momenat iznenađenja – zaista, nije svejedno ako pred vas odnekud iskrasne vojvoda Prijezda ili tamo neki gospodin za koga se zna da je živio pre Leonarda da Vinčija. Da je fotografija pun pogodak, svedoči i jedan detalj u sredini prizora: eno je, u dubini, skulptura despota Stefana Lazarevića, rad vajara Nebojše Mitrića. A taj odnos, između skulpture i takoreći oživljenog despota, fotografiju bolje objašnjava nego ovaj komentator. Naravno, i dvoje starih, na klupi, uklapaju se u celu priču. Eto: i istorija i uspomena, i dobra fotografija. Duhovito!

MARKO obradović

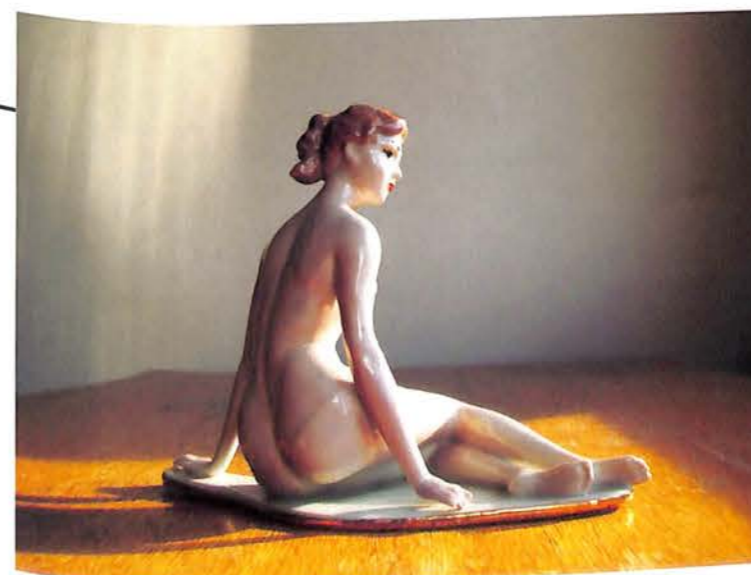
TO SE nekad nazivalo prvomajski uranak! Dakle, prema podacima, ovaj snimak nastao je prvog maja ove godine u 9:45 pre podne (eto, šta vam je digitalac, u ovom slučaju Canon PowerShot A80, beleži svaki detalj ne pitajući vlasnika za dozvolu). Ne znamo ko se i kada dosetio da pred jezerom na Adi ciganliji podigne lažni Stonehenge, ali da tokom vremena ta hrpa kamenih blokova sve više privlači pažnju fotografa, više je nego očigledno. Kad bi neko bio dovoljno mudar, mogao bi od toga da napravi čitav projekt, ne samo izložbu nego i knjigu. Marko Obradović našao je nešto drugačiji ugao od svakodnevnog viđenih, spojio je drvo i kamen i istakao zanimljivu vezu između prednjeg plana, ukrštenih letava klupe i kamenih oblika u pozadini. Među njima je i jedno drvo, još sadnica, mada njegovo mesto nije najsrećnije nađeno. S obzirom na ugao pada drvenih mreža iz prednjeg plana, bilo bi opravdanije da je drvo baš na suprotnoj, dakle levoj strani, negde uz samu kamenu gromadu koja gradi kupu. Sada se čini da je fotografija na jednoj strani opterećenija, prosto "vuče" pogled udesno!

Zamena za 1000 reči

◀ MILENKO vasić

SVOJOM fotografijom Milenko Vasić iz Beograda parodira izgled poslovnog čoveka kome je u jednoj ruci aktovka, a u drugoj *Financial Times*. Očevidno je reč o nekom velikom gradu, s isto tako velikom kulturnom tradicijom; dovoljan je pogled na nekoliko detalja u pozadini pa da nam se to potvrdi. Pogledajmo najpre "poruku". Ta vrsta anegdotskog prilaza prizorima iz svakodnevnog života jeste i moguća i prijatna za gledanje. Ne zaboravimo da su dva velikana svetske fotografije izgradili gotovo celokupne svoje opuse na tome, najpre Rober Duano, s pravim zadiranjem u životne pojave, zatim i Anri Kartije-Breson, koji

je svakodnevnicu podigao na stepen lične filozofije. Ako je i ovde u pitanju neka vrsta foto-humora, onda se mora priznati da je nategnut, ali ništa zato, u ovom slučaju podjednako nas zanima okruženje. S druge strane, oblikovanje prizora nije baš bez smisla, vidi se da je figura centrirana da bi se našla pod svodom, što joj daje dodatni naglasak. A pozadina je prilično bogata, makar da se može čitati samo u naznakama: dorski stub, levo, s čipkastom kamenom korpicom, pa statua konjanika desno, a u dubini bifora (dvodelni prozor sa svodovima), eto, dakle, odjeka antike, klasicizma, renesanse..

KO REDOVNO čita naš list svakako je uočavao radove Miloša Šulajkovskog iz Beograda. On ume da fotografise životne prizore s terase, a sad,

sudeći po broju kvadrata koje smo videli, bio je u tome vrlo predan i snimio figurinu pod različitim osvetljenjima. Bar još pet ili šest vrlo

◀ MILOŠ šulajkovski

evo, i da fotografiše umetnine. Istina, porcelanski odlivak ima ukus jeftinih kič figurina, ali nomenklatura fotografije kao primenjene umetnosti to ipak smešta u muzeološku fotografiju (makar da neki moji profesori još i danas ne veruju da takva oblast uopšte postoji!). Miloš se vezbao, a

dobrih snimaka zaokupili bi pažnju svakog muzicala sitne plastike (jednom smo već napisali: skulpture malih dimenzija). Na fotografiji koju smo odabrali Miloš pokazuje neka od tih svojih umeća. Inače, u pratećem pismu saopštava nam da je digitalna fotografija "neka vrsta prevare, slika je vodnjikava, sadrži šum...". (I ne samo to nego kad razvalite fotoaparata – nigde filma!) Umesto da je grdimo, možda bismo mogli da pokušamo dodatne popravke u nekom od procesora za obradu slika. Već je mali program Picasa koristan (preuzima se na www.google.com), a da se ne govori o onim većim, ali smišljenim samo za ambiciozne.

ERŽEBET šagi ▲

SUDEĆI po naslovu rada Eržebet Šagi iz Novog Sada, upućeni smo na "Kišobrane". Ima i njih, ali je ovde i nešto drugo jednako važno. Trg, narod, katedrala u gotskom stilu (špicasti tornjevi) – zanimljivo su svedočanstvo. Uz to, na fotografiji ima i drugih podataka, na primer, desno se vidi barokno pročelje neke zgrade, a budući da je ta stilska epoha znatno mlađa od gotike, znak je da je dug vek ovog grada. Mi ne znamo detalje, autorka nam ne piše gde, šta i kad, ali ovo nama deluje kao Srednja Evropa; možda ne geografski, ali svakako pripada tom kulturnom krugu. Fotografija je dobro organizovana, prizor je upečatljiv, ima i bogatu atmosferičnost (a s obzirom na poreklo motiva, možda bismo mogli upotrebiti izraz starih fotografa – lep štimung). Da li je u pitanju samo svakodnevna gužva ili gledamo s leđa grupu posmatrača nečega što se ne vidi, ne zna se. (A to je jedan od loših znakova jer fotografija nam ne može odgovoriti na takvo pitanje.) Međutim, trenutak deluje neponovljivo: čak su sačuvane i padavine, tragovi pahulja. U prednjem planu ima nekoliko obojenih kišobrana, jedan crveni, levo, odmah pada u oči, a sve to je nasuprot bledej pozadini s crkvom. Prizor je zanimljiv, i da je jasnija veza između sveta koji nekud hita i ambijenta, fotografija bi bila još bolja.

◀ SRĐAN srđanov

SPOMENIČKA arhitektura, pa i skulptura, kojih su puna groblja, uvek je na vetrometini. Ne samo što ih vreme izjeda, ruinira, (što bi rekli zaštitnici kulturnih dobara – devastira) nego ih "doslikavaju" i majstori grafita, čineći tako svojom tzv. alternativnom umetnošću štetu sopstvenoj kulturi. Treba ih čuvati na fotografijama i to što pre jer malo-pomalo skulpture ostaju bez noseva, zatim im se oči izravnavaju s obrazima, okrunjuju se, nestaju... Fotografija Srđana Srđanov jedana je takav lepo uočen prizor, po svemu sudeći detalj spomenika kome je autor pripomogao da bude još sažetiji. Težeći konciznosti, on je usmerio naš pogled na samu glavu. Uz to se dobro dosetio da prizor pokaže u tehnici crno-bele fotografije, štaviše, pojačao je kontrast i oslobodio bele površine, čime je još više naglasio, uz osnovne crte, spomeničke poruke – prazninu, bivši život, prolaznost.

RADIŠA živković

FOTOGRAFIJA našeg čitaoca s Novog Beograda ima naziv "Pod okriljem gotike". Znamo da u tom gradu nema stilskog graditeljstva ranijih epoha (počeo je da raste tek 1948!), pa fotografija upućuje na neki drugi, znatno stariji grad, ali koji, to nam autor nije saopštio. Umesto toga, saznajemo da je snimljena Olympusom C 5050! Prizor je zatečen, ili aranžiran, tako da nam se čini kao neka vrsta anegdote jer između dva glavna objekta – čoveka s guslama i stilske građevine u pozadini – teško da možemo da uspostavimo logičnu sadržinsku vezu. Kako god da se pogleda, taj odnos nam ne deluje kao valjano usklađen. A kako je komponovana? To je neka vrsta spoja između tzv. zlatnog preseka i prividno centralne kompozicije. Čovek je takoreći u središtu, dok je crkva nagnuta, iskošena, "pada" udesno, a pri tom je veći deo tornjeva skriven od gledaoca. (Danas se smatra zastarelim, ali do pre petnaestak godina niste mogli zamisliti fotografa koji želi da napreduje u toj oblasti a da često ne čita knjigu "Teorija likovne forme". Korisno je da se i danas baci pogled na pravila komponovanja, koja su studentima svih umetničkih grana obavezna literatura. Bar bi bilo manje tzv. konceptualnih promašaja). Ali iz ove fotografije možemo bar nešto naučiti: da gotika ima špicaste tornjeve, prelomljene lukove iznad dovratka, mnogobrojnu skulptorsku dekoraciju na fasadama i da obiluje rozetama, kamenim cvetovima. Ni to nije malo.

6 godina sa Vama

DVD & Hi-Fi :: TELEFONI :: RAČUNARI :: MULTIMEDIJA

Mobilni

MAGAZIN

broj 63 - avgust 2005. Godina VI. cena: 160 din - 2.60 evra - za C.G. 2.60 evra - za BiH 6 KM
www.mobilnimagazin.com

63
avgust
2005

SVAKOG 1. U MESECU

Testovi:
Mobilni sa kamerama
MP3 plejeri

Ekskluzivno:
na Siciliji sa
Panasonicom
u Hamburgu sa
Siemensom

Rešite
Tele
i po

+ vodice
kupovinu
517 uređaja

preko 35
TESTIRANIH
uređaja

Od jeseni...
Nokia
napada!

Gericom

Silver Seraph
vruće, brzo, vrhunski

PRVI I NAJBOLJI JUGOSLOVENSKI MAGAZIN O SVETU TELEKOMUNIKACIJA

www.mobilnimagazin.com

Pretplatite se
i uštedite
Vaše vreme

SVAKOG 1.
U MESECU

na kioscima i kod kolportera

Pretplatite se i Mobilni magazin će svakog meseca sigurno i tačno stići do Vas!

Iznos izabrane pretplate uplatite u korist novinsko-izdavačkog preduzeća GSM Public na tekući račun 160-15465-47, PIN 102199359, sa naznakom "pretplata na Mobilni magazin".

fizička lica na 6 primeraka	846 din
fizička lica na 12 primeraka	1728 din
pravna lica na 12 primeraka	1920 din

mobilni telefoni > audio-video uređaji > računari > multimedija > nove tehnologije > zanimljivosti

1. NAGRADA – Aleksandar Radovanović, Beograd, "Break Dance", Canon PowerShot A 80

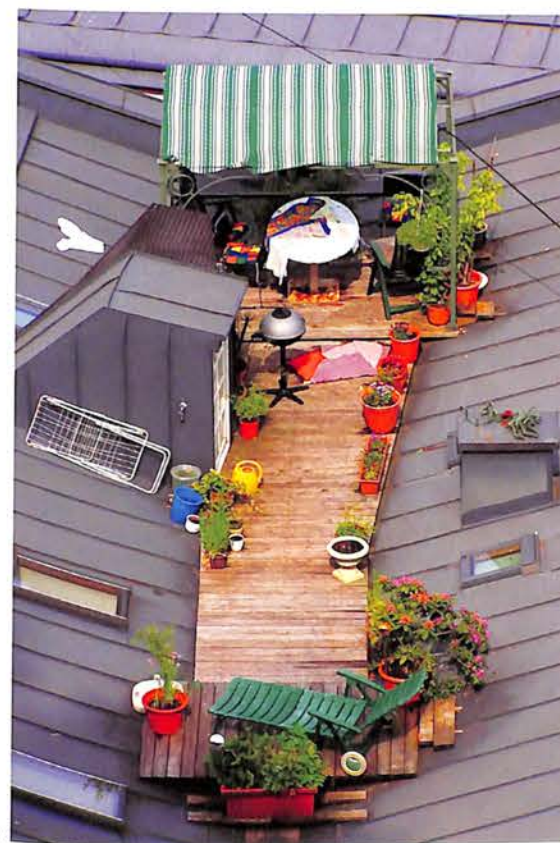
život grada

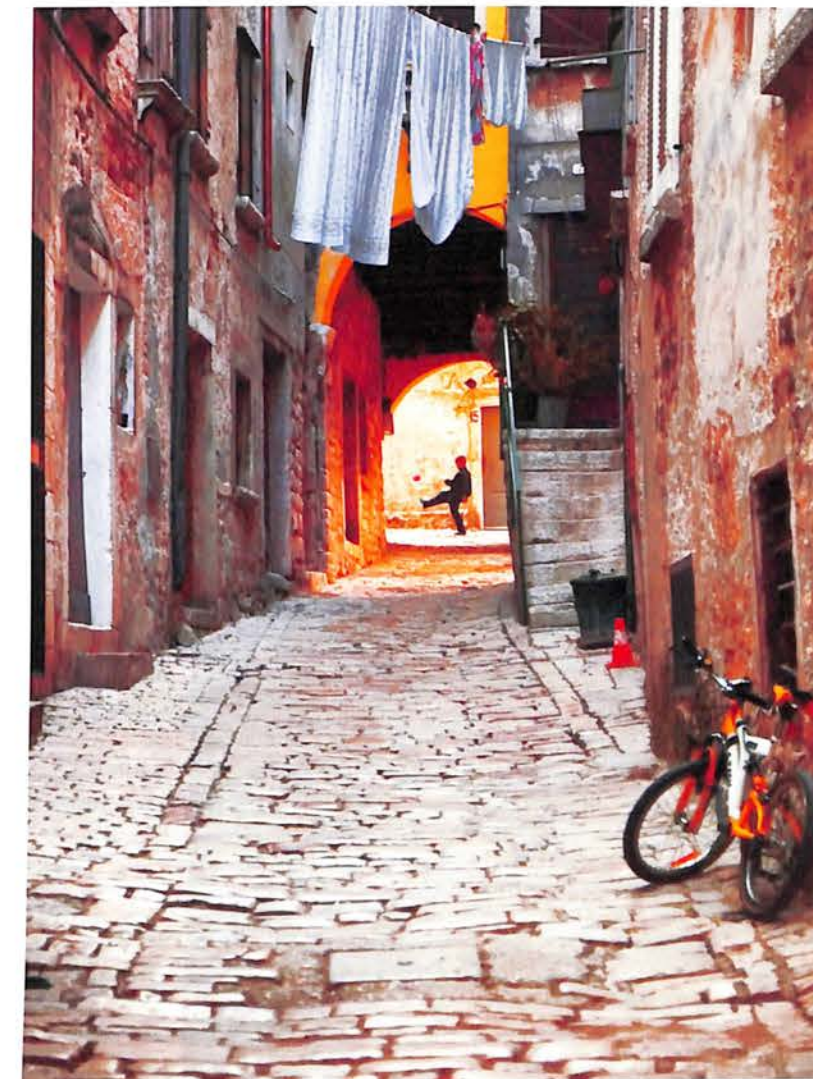
3. NAGRADA – Robert Semnic, Novi Sad, "No title", Canon PowerShot S 30

Kada pogledamo objavljene fotografije, vidimo da je izbor teme ovogodišnjeg konkursa bio izuzetno dobar i da vam je ovaj fotografski zadatak, stvarno prijao. Zanimljivo je da se broj prispelih radova i dalje polako ali stalno povećava. Koverta koje stižu do nas imaju potpise koje već prepoznajemo, ali stižu fotografije i od mladih autora koji su tek napravili svoje prve korake na putu do umetnika. Njih ćemo pokušati da ubedimo da nikada ne odustaju od fotografisanja i, naravno, slanja svojih radova, što ne znači da ćemo zapostaviti stare znance. Na odabranim fotografijama primetne su nove vizure, od špijunke, preko noćnog pećanja, pa sve do žablje i ptičje perspektive. To je dodatni uspeh u težnji da pokažete svoje lično viđenje grada kao prostora u kome živite.

M. ŽIVKOVIĆ

2

2. NAGRADA – Bojan Bonifačić, Puntat, Hrvatska, "Dok se ručak skuha", Olympus E 1

3

4

- 1] Radoš Vujaklija, Novi Banovci, "Polazak na bolje mesto", Olympus C 5060 WZ
 2] Josip Šarić, Zemun, "Krovna oaza"
 3] Saša Nikolov, Leskovac, "Fuji", Zenit 12 XP
 4] Zoran Lautarević, Novi Sad, "Tri druga"

Kristina Malajmare, Banatsko Novo Selo, "Vrabac", Canon Digital Ixus I

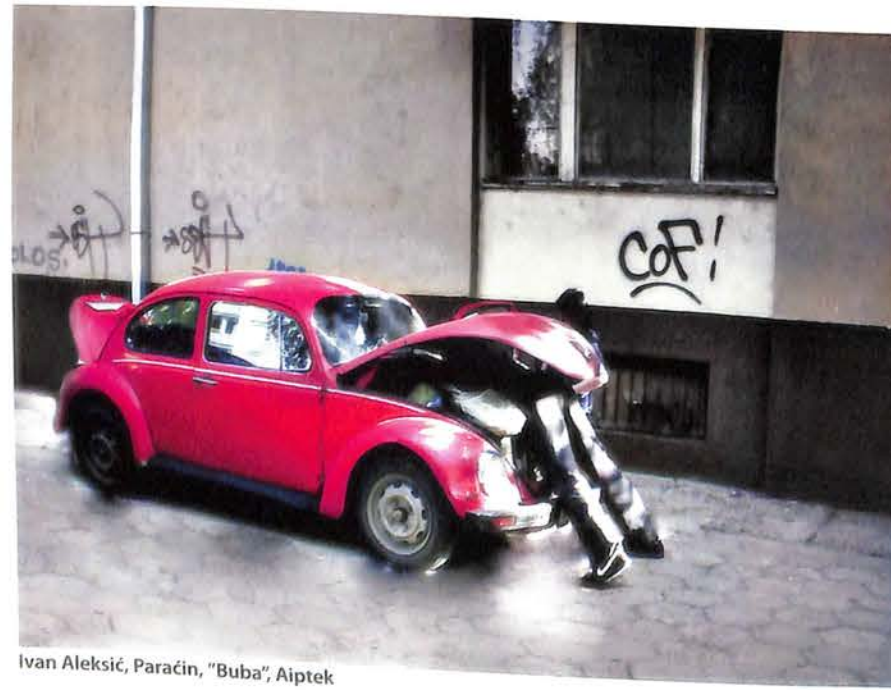
Milutin Milošević, Beograd, "Čaj u pet", Sony DSC F 828

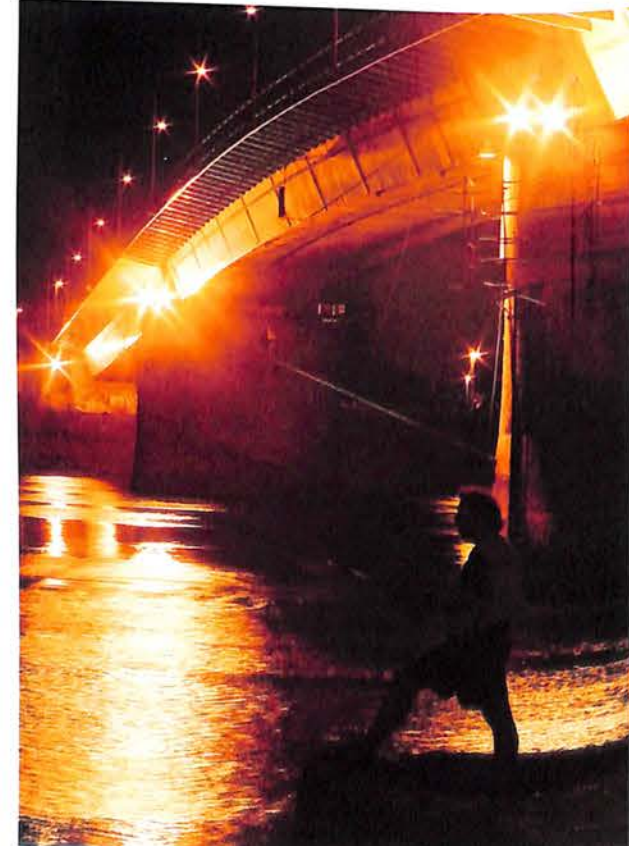
Hajrudin Murselović, Novi Pazar, "Za svaki slučaj", Nikon D 70

Dario Fužinato, Novi Sad, "Spy View", Fuji FinePix S 5500

Ivan Aleksić, Paraćin, "Buba", Aiptek

Ljubomir Pavković, Novi Sad, "Noćno pecanje", Fuji SP 3000

ŽIVOT grada

Ivana Radović, Vranje, "Ohrid"

Goran Stamenković, Bašaid, "Knjaževac"

Marko Obradović, Beograd, "Samac", Canon A 80

Propozicije konkursa

Naš časopis je pokrenuo stalnu rubriku "Foto-konkurs" gde će objavljivati fotografije čitalaca, amatera i profesionalaca. Pravo učešća imaju svi koji se bave fotografijom, a jedini uslov jeste da uz svaku fotografiju ili dijapozitiv pošaljete i originalni kupon iz našeg časopisa REFOTO, čitko popunjen osnovnim podacima o autoru. Broj fotografija ili dijapozitiva koji neko želi da pošalje nije ograničen, s tim da jedan kupon važi za tri fotografije. Uz sve priloge potrebno je naznačiti naziv fotografije ili dijapozitiva, kao i neophodne tehničke podatke, npr. kojim filmom i fotoaparatom je snimljeno i dr.

FORMATI I TEHNOLOGIJA RADOVA

- » Učesnici mogu poslati:
 - » crno-bele i kolor fotografije formata od 13 x 18 cm do 18 x 24 cm,
 - » dijapozitive 24 x 36 mm,
 - » fotografije snimljene na CD u rezoluciji 300 dpi veličine do 18 x 24 cm.

SLANJE RADOVA

Ovogodišnji konkurs sastoji se iz šest periodičnih konkursa. Učesnici mogu poslati radove za februarski, aprilski, junijski, avgustovski i oktobarski broj časopisa, za svaki pojedinačno i za decembarski koji je završni. Za svaki od navedenih brojeva časopisa obavlja se žiriranje, biraju radovi u uži izbor i određuju nagrade.

ROKOVI

- » Za oktobarski broj do 20. septembra,
 - » za finalni decembarski broj do 20. novembra.
- Za decembarski broj, kada je finale ovogodišnjeg konkursa, žiriraju se radovi pristigli za decembarski broj, kao i svi oni koji su ušli u uži izbor u prethodnim brojevima časopisa.

NAGRADE KONKURSA

Nagrade konkursa sastoje se od nagrada za svaki broj časopisa i nagrada konkursa kao celine. Za svaki od ovogodišnjih brojeva dodeliće se po tri nagrade:

1. godišnja pretplata na časopis,
2. SanDisk Shoot & Store Card 64 MB (memorijska kartica),
3. knjiga "Elementarna tehnika fotografije" Dragoljuba Kažića.

Velike, završne nagrade konkursa jesu:

1. NIKON DIGITALNI FOTOAPARAT,
2. LOWEPRO FOTO-TORBA,
3. FOTOMONOGRAFIJA.

U svakom broju časopisa objavljuju se rezultati žiriranja za taj broj, popis radova koji su ušli u uži izbor, nagrade tog broja i reprodukcije desetak izabranih fotografija. U decembarskom broju objavljuju se finalni rezultati konkursa, završne nagrade i reprodukcije do tada neobjavljenih fotografija konkursa.

ZAVRŠNE ODREDBE

- » Radovi koji su poslani na konkurs ne vraćaju se;
- » organizator radove može koristiti za potrebe časopisa, bez naknade i uz potpisivanje autora;
- » odluke žirija su konačne;
- » pravo tumačenja ovih propozicija ima organizator.

Život grada

Kupon za foto-konkurs (važi za tri fotografije) podatke napišite na sve tri fotografije)

5

REFOTO
11000 BEOGRAD - BEOZSKA 17

"Temeljana tehnika fotografije" prof. Dragoljub Kokić
din. 450 + PTT (din. 160)

Povezan komplet REFOTO časopisa za 2002, 2003, 2004, godinu
din. 2.000 + PTT (din. 160) po kompletu

Fotografije - Dragoljub Kokić
Foto-mnogogrnlje
Dragoljub Kokić
din. 1.100 + PTT (din. 200)

Pregled za 6 brojeva časopisa REFOTO iznosi din. 1.500 sa paketonim postrojenom Povezani po ceniti din. 250 + PTT (din. 115) po komadu (za područje Srbije) (Cena u SRBiji)

Narudžbenicu časopisa REFOTO, ili drugu ponudjena izdanja, koja će mi isporučiti putem preplate ili pouzretem na sledeću adresu:

PREPLATA ZA INOSTRAJSTVO
Za 6 brojeva iznosi 5 eura
ODVANI PAKUJ
MIREBARDIĆ (porezotika bebi)
Dvorske Banke 66 - Frankfurt, SVHIT (LODE: DEU108FF
KACOUNT: WHTL (banke kasa/bank) (EUR 936.2609 10
PRAVNO GIG: BANKA ROZBROJ a.d. - Beograd,
SVHIT (LODE: FRB09186)

BRIGELIĆIĆ (neural) REFOTO B - Beograd (Eropka 17)
Akount: 5801 978 0001012 sa naznakom REFOTO BAN ZA REFOTO
kopiju uplate dostavi na dsk. 38111 44607 24 ili poslati na adresu redakcije
TEREČIĆIĆIĆ (bavarske uplate)
255 00097 70101000 - 53

Datum / Broj
E-pošta
Ime i prezime
Adresa
Gрад

Ime i prezime
Adresa
Grad
Teleton
E-pošta
Novi fotografije
Film
Fotopapar

10/2002

Branislav Strugar, Vladimir Marković, Yu Press Photo; Mamiya 645, Nikon D100

14/2002

Konkurs "Putovanje" - finale: Gregor Podgorsky; Nikon F80; Canon EOS 300V, Contax N1 digital

18/2003

Aleksandar Dolgij, Branislav Brajan Ralić; Kodak DCS Pro 14r; Olympus Camedia C-740; Nikkor AF-S VR 70 - 200 mm

22/2004

YU/World press photo; Boris Spremo; Tema broj/PRESS PHOTO; Cebit/PMA; Nikon D70

26/2004

Finale konkursa; Arno Rafael Minckinen; Test digitalnih fotoaparata; Foto škola; jesenu/zima

11/2002

Mario Bralić; Nova francuska modna fotografija; Branko Bačević; Nikon Coolpix 5000; Nikon F100

15/2003

Dragoljub Zamurović; Branko Belić; Canon EOS 1V, Olympus Mju 300 i Mju 400; Nikon Coolpix 4300

19/2003

Mihaly Moldvay; Vlaho Brangoljica; Ljubiša Tešić; Nikon D2H; Olympus E-1

23/2004

Dragoljub Totic; ODLAZAK LEGENDE; Lazar Petrović; Tema broj/ETIKA; 5x8 Mpix

27/2005

Novi konkurs; Danilo Cvetanović; Milani Radović; filmi skenir; Foto škola ekspanzija

12/2002

Miodrag - Mića Miladinović; Mario del Kurto; Studenti FAMU; Contax N1; Nikon D100

16/2003

Henri Cartier - Bresson; Jaroslav Pap; World Press Photo 2002; Canon G3; Kompaktni fotoaparati

20/2003

Finale konkursa "Ljubav"; Alija A. Akšamića; Canon D300; Nikon objektiv; FujiFilm Finepix F700

24/2004

Klavdij Sluban; Božana Marinček; Dani fotografije u Srbiji; Tema broj/ETIKA II; ULTRAZUM digitalni fotoaparati

28/2005

Pete Turner; Yu/World Press Photo; Tema broj/BOJA; Test foto; Štampača; Nikon F6 i Nikon D2X

13/2002

FOTOKINA- Hasselblad H1; Fuji Fine Pix S2; Canon EOS 1D;s; Nikon Coolpix 5700

17/2003

Robert Doisneau; Vladan Milsavljević; Canon EOS 10D; Nikon F75; Canon Ixus 400

21/2004

Novi konkurs časopisa; René Burri; Damir Sagol; Pejzaž u fotografiji; Tema broj; DIGIT/ANLG

25/2004

Photokina 2004; Izložbe; SLR i kompaktni digitalni fotoaparati; Štampači, skeneri, filmovi; Zanimljivosti

29/2005

Dragoslav Ilic; Indigo; Tema broj/iHilfarna fotografija; Foto škola; studio; Veliki test SLR digitalnih fotoaparata

KAKO FOTOGRAFISATI JOŠ BOLJE

ZORAN LAUTAREVIĆ

Sve čestitke za kvalitet časopisa (štampe, dizajna i sadržaja). Bilo bi lepo kada bi g. Malić prokomentarisao moje fotografije - i prihvaćene i neprihvaćene. Zašto prihvaćene? Pa zato što i dobre fotografije mogu da budu još bolje i da mi objasni kako da ih poboljšam, a kod neprihvaćenih da ukaže na greške i kako da ih ispravim.

Zaista nas raduje ovakav stav jer uporno pokušavam da ubedimo sve koji nam šalju fotografije da napišu kratko pismo i daju odobrenje da one fotografije koje ne objavimo a dovoljno su zanimljive budu prokomentarisane. Šaljite nam fotografije, a što se komentara tiče, biće ih sigurno jer g. Malić očekuje što raznovrsniji izbor fotografija za svoju rubriku koja uvek privlači puno pažnje.

JOŠ UVEK NEPREVAŽIDENI FILM

RADOŠ VUJAKLIJA

Dobar dan. Ili večer, odnosno jutro. Zovem se Radoš Vujaklija i imam 18 godina. Fotografijom se bavim oko godine dana, od kad sam dobio digitalac Olympus C5060WZ. Trenutno skupljam novac za neki klasičan Canon, jer film je ipak neprevaziđen. Vi ste inače dobri, mada ne znam koliko je to objektivno jer ne znam s kim da vas upoređujem. Dakle, bez premca ste! Na CD-u su i tri slike za konkurs na temu "Život grada". U poslednjem broju pisalo je da ste pokrenuli novi konkurs na temu "Osmeħ". Stoga sam vam poslao fotografiju za koju mislim da odgovara toj temi. I da, poslao sam vam četiri moje omiljene slike iz "pulen" serije "Bolje mesto". To je to! P. S. Slika "Pogled iz voza" je montaža; lejerima u Photoshopy je dodata devojka, a za one crte na velikom delu slike "odgovorno" je prljavo staklo.

Hvala na pohvalama u bilo koje doba dana. Šalu na stranu, mislimo da će vam se svideti tekst o legendi koja traje, Canonu AE 1, koji će možda uticati na Vaš izbor. Što se fotografija tiče, hvala i za objašnjenja koja će verovatno više značiti nekom od mladih čitalaca jer mi u Redakciji posmatramo fotografije kao gotova dela, bez obzira na to kako su nastala: digitalno ili analogno. I kao što možete da vidite, i prljavo staklo voza može biti osnova za dobru fotografiju. Konkurs "Osmeħ" vezan je za kupovinu Nikon digitalnih fotoaparata i uz fotografiju je potrebno poslati i kupon koji se dobija prilikom kupovine.

ŠTA VIDIMO I KAKO GLEDAMO

ALIJA ŽUDELOVIĆ, ULCINJ

Ja sam Alija Žudelović, imam 17 godina i živim u Ulcinju, maloj turističkoj "metropoli". Veliki sam ljubitelj fotografije. Fotografijom se bavim aktivnije godinu dana, od kada sam kupio fotoaparat od 6,1 megapiksela, iako mislim da

to nije mnogo važno da bi "ja" bio dobar fotograf. "Sve" je u tome šta vidimo i kako gledamo na stvari oko nas. Želio bih da od vas čujem mišljenje koliko uspijevam u tome.

Kao što ste i sami primetili, oprema ne čini fotografa. Čak i tehnička nesavršenstva mogu biti izuzetno dobro kreativno iskorišćena, a s tom količinom megapiksela možete uraditi izuzetna povećanja. Fotografije koje ste nam poslali tehnički su dobre, ali pomalo određene - glavni motivi su ili neoštri ili pogrešno kadrirani. Ali, da ostavimo kritiku g. Maliću koji je tu na svom terenu, a Vas pozivamo da pošaljete još fotografija kako bi ih on prokomentarisao. Do tada Vas savetujemo da uzmete neku od knjiga o fotografiji u kojima možete videti kako su drugi fotografi rešavali kadar.

SAVRŠENSTVO NIJE SITNICA

BRANIMIR NEDELJKOVIĆ

Nakon kraće pauze ponovo se javljam kako bih učestvovao na konkursima. Šaljem vam nekoliko fotografija i nadam se da će bar neka postići zadovoljavajući efekat. Što se vas tiče, nastavite kao i do sada. Žao mi je što sam saradnju ostvario prvi put u ovoj godini, ali, nažalost, obaveze mi nisu dozvoljavale. Redovno sam čitao REFOTO, i dalje ću, s tim da se nadam da ću redovno učestvovati na vašim konkursima. Ko zna možda mi se posreći... Drago mi je da ste prethodne dve godine razmatrali neke moje predloge, neke ste i realizovali, pa mi to sve i daje motivaciju za dalju saradnju. I dalje mislim da ne bi bilo loše napraviti nekoliko paralelnih konkursa, s različitim temama, pa na kraju godine proglasiti pobjednike iz svake, kao i fotografiju i fotografa godine. Možete postaviti razne parametre... ipak, vrlo je bitno da imate što veću "prisutnost" čitalaca u smislu saradnje i kontakta. Svi veliki svetski časopisi imaju zaista lepo rešeno to pitanje. I pravo da vam kažem, nije mi žao nimalo kada treba izdvojiti između 700 i 800 dinara za primerak. Kod kuće imam pravo malo bogatstvo u stručnim časopisima, ali platio sam za znanje koje su mi pružili. Naravno, mnoge stvari sam naučio od vas i jako vas cenim. Međutim, treba da budete još bolji. Nemojte me shvatiti kao nekoga ko vas kritikuje, već samo kao nekoga ko sugerise, daje ideje - jednostavno učestvuje u vašem radu. Nadam se da nisam jedini, da ima mnogo onih koji daju ideje. Jer, ideja je ta koja stvara. Jer, sitnice vas mogu dovesti daleko. Znate kako glasi misao velikog Mikelandela: "Sitnice čine savršenstvo, a savršenstvo nije sitnica". Za kraj bih još uputio i malu kritiku. Više puta sam preko vašeg Foruma slao pismo u kome sam pitao za osamnaestoprocenitni sivi karton. Pisali ste o njemu, ali gde ga kupiti? Kod nas ga nigde nema. Kako doći do njega? Može li se preko vas nabaviti? Već nekoliko meseci nemam odgovor od vas. Čita li ko mejlove?

Za saradnju, kao što ste videli, nikada nije kasno, a ni za učešće na konkursima kojih za sada ima dva, uz pridodat treći s temom "Osmeħ", ali vezan isključivo za kupce fotoaparata marke Nikon. Veći broj konkursa za sada teško da je moguć, prvenstveno zbog organizacije, praćenja, ali i obezbeđivanja potrebnih nagrada. I mi težimo tome da postepeno postajemo sve bolji, a za kritike vas molimo, jer bez njih mi ne možemo znati šta vam se sviđa, a šta ne. Što se tiče nabavke sivog kartona, ona je moguća jedino u inostranstvu. Elektronsku poštu proveravamo, ali ukoliko ne dobijete odgovor, možete nas pozvati i telefonom.

KRITIKA KAO KOMPLIMENT

IGOR MANDIĆ, PAČIR

Tek ove godine otkrio sam sasvim slučajno magazin REFOTO. Odmah sam krenuo u tešku potragu za novim brojem, jer ne samo da ga nije bilo nego nisu ni znali šta je to. Ipak, posle desetak kioska trud se isplatio. Od tada me svaki vaš novi broj oduševljava, i sa pažnjom ga prelistavam, a najviše me raduju brojne fotografije amatera koje su uvek izuzetne. Baš zbog toga odlučio sam da vam pošaljem svoju malu zbirku. Po sudu moje okoline, reklo bi se da sam oštar kritičar, ali smatram da bez kritike nema napretka. Nadam se da će vam se moj mali odabir dopasti, i da će neke od fotografija zauzeti poziciju u nekom od narednih brojeva, a kritika kakva god od vas bila, za mene će biti kompliment.

Stvarno nam je izuzetno drago kada se FO javi neko od novih čitalaca koji su nas, TO kako uvek kažu, otkrili. I mi se trudimo da prvenstveno sadržajem ali i izgledom budemo što atraktivniji i da nas oni stari znanci lakše prepoznaju a svi ostali zaljubljenici u fotografiju otkriju. Fotografije koje ste nam poslali su tehniški korektni ali su glavni motivi široko zahvaćeni i gube se u masi drugih detalja. Pročitajte tekst o Zoranu Vasiću (REFOTO 29) a posebnu pažnju obratite na primedbe koje je dobio od strane Jurija Abramočkina. Razmišljati o kadru i odbaciti sve što je višak i što na bilo koji način odvlači pažnju od glavnog motiva. Fotografisite i uživajte u tome, a mi ćemo se potruditi da vam pomognemo u vašem radu. Kao i kod ostalih umetnosti danas ćete biti oduševljeni onim što ste uradili a već sledeći dan će doneti nešto novo i bolje. To i jeste suština svega pa i fotografije: nikada nemojte biti potpuno zadovoljni i ostavite malo nezadovoljstva za sutra. Ono će vas terati da snimate i dalje istražujete jer je, pogotovo danas, granica određena samo vašom maštom.

Brzina 3

Iako je broj fotografija koji pristiže još veći, iako su vaša razmišljanja i pristup ovoj temi sve interesantniji, jer nam je, na primer, Srđan Veljović poslao odštampan ceo mali portfolio s fotografijama na ovu temu, ovoga puta vas nećemo dodatno hvaliti. Iskorišćemo ovaj prostor da ponovimo uslove učesća jer se veliki broj autora i novih čitalaca javlja telefonom s pitanjima kako, koliko, gde... Konkurs na temu "Brzina" pokrenuo je naš časopis u saradnji s korporacijom Lexmark koja se bavi proizvodnjom štampača, a čiji je autorizovani distributer u našoj zemlji Direct Link. Prima se neograničen broj radova koji, bez obzira da li su objavljeni u časopisu ili ne, ravnopravno učestvuju u žiriranju i izboru za jednu od zaista vrednih nagrada, od kojih je glavna Lexmark kolor laser štampač A4 formata. Rok za prijem radova je 15. novembar. Radove možete po-

slati kao povećanja minimalnog formata 13 x 18 cm ili u digitalnoj formi (snimljene na CD-u, formati JPEG ili TIFF, rezolucija 300 dpi i veličine do 20 x 30 cm). Nakon preliminarnog odabira, svi radovi koji odgovaraju zadatoj temi štampaju se na Lexmark kolor laser štampaču i tako prezentuju žiriju. Izabrane fotografije biće postavljene u Galeriji "Artget" u Beogradu, tokom decembra, a od pristiglih radova žiri će odabrati i nagraditi one najbolje. Izložbu će, naravno, pratiti i katalog, a REFOTO će objaviti poseban portfolio s izložbe. Radove šalžite na adresu časopisa s naznakom "Konkurs - Brzina". Ukoliko šalžite i fotografije na temu "Život grada", možete na isti CD snimiti i fotografije za konkurs "Brzina". Očekujemo još puno vaših radova jer je brzina simbol sadašnjeg vremena, ali pošaljite ih na vreme, nemojte to raditi na brzinu.

M. ŽIVKOVIĆ

- [1] Dario Fužinato, Novi Sad, "Yashica", Fuji FinePix S 5500
- [2] Radoš Vujaklija, Novi Banovci, "Pogled iz voza", Olympus C 5060 WZ
- [3] Ivan Pančić, Mužlja, "Zagrevanje", Fuji FinePix 5602
- [4] Srđan Veljović, Beograd, "Brzina 10"
- [5] Kristina Malajmare, Banatsko Novo Selo, "Move to front", Canon Digital Ixus I
- [6] Miloš Popov, Novi Sad, "Labuđe jezero 2", Fuji FinePix S 5000
- [7] Milota Dubovska Poslon, Novi Sad, "Kola", HP Photosmart C 850

SanDisk
STORE YOUR WORLD IN OURS™

U svim bolje snabdevenim radnjama

WWW.SANDISK.CO.YU

SanDisk

REFOT B - Ekskluzivni uvoznik i distributer
tel. 011 308 7004, 2456 151, fax. 011 446 0234

SanDisk, SanDisk logo i CompactFlash su zaštitni znaci korporacije SanDisk, registrovane u SAD i drugim zemljama. Store Your World in Ours je zaštitni znak SanDisk korporacije. © 2004 SanDisk Corporation. Sva prava zadržana.